

letnik 2, številka 2, 2023

fu tura

ŠTUDENTSKA REVIIJA FAKULTETE ZA UPRAVO

odgovorna urednica:
Nina Rems

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za upravo*

»Vsak dan ti ponuja prazno platno in novo barvico.«

Novo študijsko leto, nova številka strokovne študentske revije FU-TURA. Ta številka je prav posebna, saj je bila del sodelovanja študentskega RSF projekta za prilagoditev vsebin netradicionalnim skupinam študentov. V tej številki si lahko preberete članek v nemškem jeziku in dvojezični slovensko-italijanski intervju. Opis revije je za slepe zapisan v Braillovi pisavi, za gluhe in naglušne pa je v video posnetku tolmačen v znakovni jezik. Poleg običanje spletne verzije imamo na voljo še posebno izdajo, ki je prilagojena slabovidnim bralcem, dislektikom ter bralcem z motnjo pozornosti.

Pri FU-TURI menimo, da je treba branje naše revije omogočiti vsakomur, saj lahko v tej številki preberete zanimive strokovne članke na temo diskurza v sodobni družbi, zlorabe osebnih podatkov v digitalni dobi, pakta za stabilnost in rast EU ter stanja prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa v zasebnem sektorju v obdobju covida-19. Poleg strokovnih člankov si lahko preberete tudi nekaj lahkotnejših vsebin, ki predstavljajo ter povzemajo študentsko (obštudijsko) dogajanje na Fakulteti za upravo, in sicer delovanje sveta FU v lanskem študijskem letu, aktivnosti na 13. Študentski konferenci, dogodke, ki jih organizirajo FUL Povezani, in še mnoge druge vsebine.

Kot vedno bomo seveda veseli vaših vsebinskih idej in predlogov za izboljšave, pišite nam po e-pošti na naslov fu-tura@fu.uni-lj.si.

Veliko užitka pri branju!

Področne urednice *Tamara Fiksl, Valinea Sušec, Klavdija Košec, Svetlana Breclj* in odgovorna urednica *Nina Rems*.

Revija FU-TURA (fu-tura@fu.uni-lj.si)
letnik II, številka 2, 2023
ISSN 2820-5138

Odgovorna urednica: Nina Rems
Področne urednice: Tamara Fiksl, Valinea Sušec, Klavdija Košec in Svetlana Breclj
Izdajatelj: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo, Gosarjeva ulica 5, 1000 Ljubljana
Jezikovno svetovanje: doc. dr. Tadeja Rozman
Oblikovanje: Darja Remc

Pogostost izhajanja: 2x na leto
Format: digitalna izdaja (pdf) in tiskana izdaja
Jezik izdajanja: slovenski
Ključne besede: javna uprava, upravljanje, vladavina prava, sistem, javni interes, študenti
Razvid medijev MK RS: št. 2489

Predstavitev
revije
FU-TURA
v znakovnem
jeziku

Revija FU-TURA, letnik II, številka II, je nastala v okviru projekta *Študentske objave tekom vpetosti v študijski proces – pilotna implementacija prilagoditve vsebin z upoštevanjem specifik izbranih netradicionalnih skupin, ki je financiran v okviru internega razpisa Univerze v Ljubljani »Razvoj rešitev za vključevanje netradicionalnih skupin študentov v visokošolski študij«, vezano na ukrep RSF (tj. Razvojni steber financiranja 2021-2024) »Prilagajanje študijskih programov potrebam netradicionalnih skupin« (S.C.1.2).*

kazalo

- 6** Tadej Jezernik: **Diskurz v sodobni družbi**
- 12** Grega Rudolf: **Od zlorab podatkov do njihove zaščite: uporabniška ozaveščenost kot ščit pred digitalnimi pastmi**
- 24** **Analiza stanja prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa v zasebnem sektorju v obdobju Covid-19**
- 30** GOSTUJOČE PERO: David Nagode: **Pakt za stabilnost in rast: vrnitev k anahronistični fiskalni realnosti Evropske unije?**
- 38** David Nagode: **Stabilitäts- und Wachstumspakt: eine Rückkehr zur anachronistischen Finanzrealität der Europäischen Union?**

- 48** Intervju s podjetnico Michelle Rizzo: **Mlada, uspešna in nadarjena**
- 51** **Analiza tujih praks: revije prilagojene netradicionalnim skupinam študentov**
- 54** **EPSO priprave na Fakulteti za upravo**
- 56** **FU potuje na Dunaj in v Bratislavo**
- 60** **Upravna svetovalnica**
- 62** **Kaj FUL Povezani sploh počnemo?**
- 66** **Delovanje Študentskega sveta FU v študijskem letu 2022–23**
- 67** **13. Študentska konferenca**

Diskurz v sodobni družbi

Tadej Jezernik
tj0950@student.uni-lj.si

Tadej Jezernik je študent 1. letnika magistrskega programa Uprava - upravljanje javnega sektorja na Fakulteti za upravo. Julija 2023 je zaključil mandat predstavnika v Svetu mladih pri evropski strategiji za alpsko regijo (EUSALP). Zanimajo ga zdravstvene politike, razmerje med mladimi, upravo in politiko ter kakovost javnih storitev.

povzetek

Kakšen diskurz se pojavlja v sodobni družbi? Kako kot bodoči državni uradniki znamo prepoznati posamezne elemente diskurza in ali se bomo z diskurzom srečevali tudi pri svojem delu? Kaj pravzaprav je metoda kritične analize diskurza in kako jo interpretirati v kontekstu širše teorije diskurza, ter kako k pojavu diskurza pristopiti celovito, analitično, pragmatično? V članku se osredotočamo na teoretsko predstavitev diskurza v družbi in poskušamo odgovoriti na prej zastavljena vprašanja. Pojasniti želimo, kako diskurz v družbi nastaja, kako se reproducira in kako lahko z metodo kritične analize diskurza pristopimo k bolj analitičnemu razmišljanju o tem, kaj diskurz za družbo sploh predstavlja.

Ključne besede: *diskurz, kritična analiza diskurza, upravni diskurz, uprava.*

DISKURZ

V začetku našega članka želimo predstaviti teoretsko osnovo diskurza, ki temelji na filozofskem konceptu, ki so ga v svojih delih razvijali številni avtorji. Da bi lahko omenjeni koncept diskurza predstavili celovito in čim bolj objektivno, se bomo najprej osredotočili na golo definicijo diskurza. V različnih filozofskih obdobjih v preteklosti je imel diskurz več definicij, saj so ga teoretiki in filozofi razlagali skozi različne, samosvoje teoretske poglede. Z analitično obravnavo diskurza skozi čas pa se je počasi med raziskovalci uveljavila definicija diskurza, ki jo je oblikoval francoski filozof Michael Foucault.

Foucault je diskurz opredeljeval v najširšem smislu, in sicer kot skupek situacij, učinkov, posledic, odzivov, interpretacij in konkretizacij posameznih izjav, ki jih izvajajo posamezniki v družbi. Pri Foucaultovem pojmovanju diskurza gre torej za nabor najširše množice prej naštetih elementov, ki pa vsak zase predstavlja pomemben delček mozaika, ki mu pravimo diskurzivna izjava (Dolar, 2010).

Vezovnik (str. 10-11) v svojem delu pojasnjuje, da lahko diskurz razumemo kot odnos do različnih družbenih subjektov, ki ga odraža posamezna izjava. Diskurza torej ne gre razumeti samo kot pojav, ki obstaja v nekem družbenem okolju, temveč ga lahko razumemo tudi kot odnos posamezne izjave oziroma posameznika, ki izjavo izjavi, do subjekta, ki ga izjava posredno in neposredno zadeva. Pri obeh izpostavljenih definicijah gre za najširše razumevanje diskurza, ki temelji na interpretiranju in razumevanju diskurzivnih izjav.

Diskurz se pojavlja v različnih družbenih okoljih in posledično vsebuje različne vsebinske elemente, ki temeljijo na skupnem cilju diskurzivne izjave. Danes tako poznamo več različnih vrst diskurza: upravni diskurz, politični diskurz, marketinški diskurz, vo-

jaški diskurz, pravni diskurz itd. Vse navedene zvrsti diskurza pa nastajajo in se razvijajo zato, ker človek z izjavljanjem nenehno povezuje vsebino posameznih elementov z dogajanjem okoli sebe. Za glavni pokazatelj tega, za kakšen diskurz gre, lahko označimo kontekst, v katerem je posameznikova izjava nastala, se udejanjila in povzročila posledico (Jagers & Walgrave, 2007).

Navedeno lahko pojasnimo tudi s posameznimi primeri. Politik, ki v okoliščinah politične kampanje poskuša motivirati in aktivirati svoje politične privrženke, se poslužuje vrste diskurza, ki mu pravimo »politični diskurz«. Skozi politični diskurz želi politični akter uveljaviti svojo politično agendo, v našem primeru politični cilj – prepričati volivca, da glasuje zanj. S pomočjo političnega diskurza se torej poskuša vplivati na privrženke in si zagotoviti zadostno podporo.

V državni upravi uradniki pri svojem delu uporabljajo upravni diskurz, kadar se sklicujejo na določene zakonske in podzakonske akte. Velikokrat pogovorno rečemo, da je državni uradnik (birokrat) govoril in uporabljal zelo birokratski jezik, ki smo ga težko razumeli. Navedeno izhaja prav iz upravnega diskurza, kjer uradnike enačimo z »birokrati«. V našem socialnem okolju ima omenjena beseda pogosto slabšalni prizvok, saj s tem označujemo posameznike, ali sisteme (birokracija), ki se ukvarjajo s kupom nepotrebnih predpisov in dokumentov.

V svetu marketinga pa smo kot potrošniki skoraj na vsakem koraku priča sugeriranju, da kupimo določene izdelke oziroma storitve. Tudi to na koncu predstavlja svojevrsten diskurz – marketinški diskurz.

UPRAVNI DISKURZ

Upravni diskurz je lahko sam po sebi predmet preučevanja in interpretiranja. Farmer (1999) opisuje, da za upravni diskurz velja visoka stopnja profesionalnosti in homogenosti. Upravni diskurz naj bi bil omejen glede na naloge in dolžnosti, ki so upravi predpisane v posamezni državi. Stil upravnega diskurza se bo po mnenju Farmerja še naprej razvijal in nadgrajeval ter v nekaterih državah postal zelo tehničen in emocionalno prazen. Čeprav naj bi državni uradniki (birokrati) svoje storitve v prihodnosti poskušali čim bolj približati uporabnikom (državljanom), se upravni diskurz sooča s težavo, ki

pesti mnoge državne aparate – pretirano birokracijo. Upravni diskurz bo po besedah Farmerja v prihodnosti še naprej omejen na velikost »birokratizma« v posamezni državi, saj prav ta upravni diskurz največkrat definira.

Rosca (2013) dodaja, da na dojemanje upravnega diskurza vplivajo predvsem mediji, politiki in civilna družba. Vsi našteti pri svojem delu zelo velikokrat omenjajo delovanje državne uprave in opozarjajo na njene pomanjkljivosti. Tovrstne aktivnosti pri ljudeh puščajo posledice, saj začnejo državno upravo dojemati kot (ne)nujen aparat, ki je finančno izredno potraten, državljanke in državljani pa od aparata naj ne bi imeli ničesar, ker naj bi pri uradniškem delu šlo zgolj za »prelaganje papirjev« in ustvarjanje problemov.

Kljub zapletenosti državne uprave, ki se sooča s pretirano birokracijo, je upravni diskurz posebna vrsta diskurza, ki bi ga veljalo v prihodnosti raziskati tudi v Sloveniji. S tem bi pridobili posreden vpogled v razmere v Sloveniji. Z natančno analizo bi lahko tudi definirali upravni diskurz v Sloveniji in ga primerjali z drugimi državami, ki imajo podobne državne sisteme in se soočajo s podobnimi problemi kot Slovenija.

PRISTOPI K PREUČEVANJU DISKURZA

Omenili smo že, da je pri preučevanju diskurza in pri določanju vrste diskurza pomembno, da poskušamo diskurz interpretirati in opredeliti kontekst, v katerem je nastal. Oboje naredimo v procesu interpretacije in kontekstualizacije. Izjavo poskušamo interpretirati, pojasniti, kaj z njo sporočamo, nato pa vse skupaj postavimo v kontekst, kjer poskušamo čim bolj objektivno zajeti in definirati okoliščine, v katerih je diskurzivna izjava nastala. Na ta način se do diskurza opredelimo in ga razložimo. Poudariti želimo, da oba procesa ne predstavljata samostojne raziskovalne metode, s katero želimo raziskovati diskurz. Procesa interpretacije in kontekstualizacije sta del metode kritične analize diskurza.¹

Ontološki pristop k razumevanju diskurza predstavlja pomembno iztočnico, ko govorimo o načinih preučevanja diskurza. Poudariti želimo, da diskurz ni vedno nekaj oprijemljivega, sploh če na diskurz gledamo skozi prizmo idealizma. Posamezniku se pojavljajo vprašanja, kako nekaj takšnega, kot je di-

skurz, ki vsebuje veliko abstraktnosti, sploh preučevati, razložiti in razumeti.

Erjavec in Kovačič (2007) utemeljujeta, da lahko z metodo kritične analize diskurza poskušamo analizirati diskurzivni subjekt ter interpretirati posamezno izjavo. Metoda kot takšna nam daje možnost, da poskušamo ugotoviti, kakšna izjava se je pojavila v določenem diskurzivnem prostoru, kakšne so njene jezikovne značilnosti in prvine, pa tudi kakšne elemente uporablja, da bi poskušala vplivati na slušatelja oziroma bralca izjave.

(Mullet, 2018) opisuje, da gre pri kritični analizi diskurza za metodo, ki ima kvalitativen pristop. Z uporabo omenjene metode poskušamo torej razumevati, odkrivati, opisovati posamezne segmente diskurza, in sicer na način, da je naše raziskovanje usmerjen je induktivno. Sprašujemo se po kritičnih prvinah diskurza, kot so manipuliranje, vprašanje asimetrije moči, izkoriščanja, metaforičnega izražanja, neenakosti, prepričevanja itd. Preučevani vzorec pri uporabi metode kritične analize je po navadi majhen, podatke pa zbiramo predvsem na podlagi izrečenih oziroma napisanih izjav ali pa se poslužujemo zbiranja podatkov z intervjuji. Zaključek metode kritične analize diskurza je opisen, vsestranski in zajema tudi subjektivno mnenje raziskovalca, ki je praviloma ločeno označeno od primarnega dela zaključka.

Ker kritična analiza diskurza velja za mehko metodo raziskovanja, nima strogo definiranih posameznih elementov oziroma faz raziskovanja. Kljub temu Mullet (str. 122) navaja posamezne segmente raziskovanja, ki so lahko raziskovalcu v pomoč. Prvi segment govori o tem, da je na začetku treba definirati, katero vrsto diskurza želimo preučiti, sledi zbiranje dokumentacije in posameznih izjav. Tretji in četrti segment raziskovanja temeljita na raziskovanju okoliščin diskurzivne izjave in na identifikaciji besedila. Sledi analitični pristop k diskurzivni analizi v smislu iskanja družbenih razmerij med posameznimi diskurzivnimi izjavami. Sprašujemo se torej po tem, kako je diskurzivna izjava vplivala oziroma poskušala vplivati na socialno okolje okoli nas. Na koncu sledi še interpretacija diskurzivne izjave glede na kontekst izjave in povezovanje diskurzivne izjave s profilom posameznika, ki je preučevano izjavo izjavil.

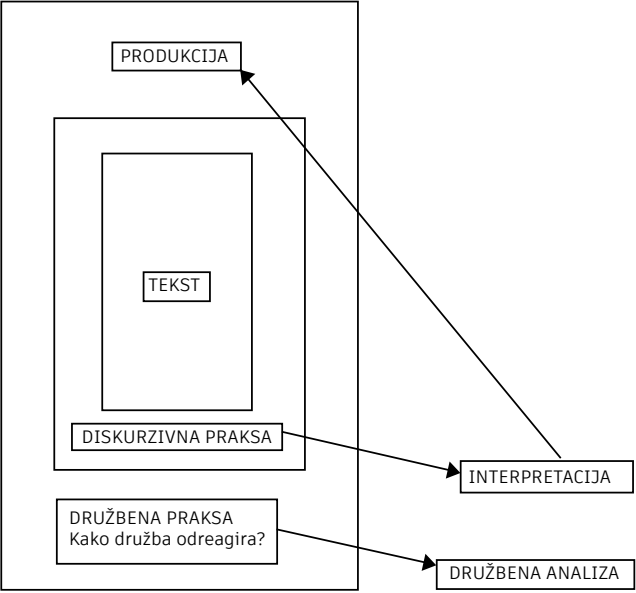
¹ CDA – Critical Discourse Analysis

Če povzamemo: raziskovalec pri svojem delu uporablja pristop, s katerim tesno povezuje socialno-družbeni kontekst situacije s procesom interpretacije diskurzivne izjave. Glavni cilj raziskovalca je torej poskušati odgovoriti na vprašanje, kako se je diskurzivna izjava oblikovala, kakšne so družbene okoliščine, v katerih je nastala, kakšne posledice je izjava povzročila in kako družba (socialno okolje) odreagira.

DISKURZIVNA PRAKSA

Pri naši obravnavi diskurza je potrebno omeniti še pojav diskurzivne prakse. Gre za družbeno (ne) nadzorovan pojav, ki ga Hardy (2001) izpostavlja kot ključnega za doseg ciljev diskurza. Skozi diskurzivno prakso posamezne izjave reproduciramo, družba pa na te diskurzivne izjave odreagira. Reakcija družbe ima lahko različne posledice, tako objektivne (za družbo) kot subjektivne (za posameznika).

Erjavec in Kovačič (2007, str. 49) izpostavljata, da družbeno analizo naredimo tako, da preučimo reakcijo družbe, ki jo je povzročila prej omenjena produkcija posameznih izjav. Proces sta tudi grafično predstavili, pri čemer pojasnjujeta, da je pomembno, da znamo analizirati posamezne konsekvence, ki so nastale zaradi diskurzivnega izvajanja.

Slika : Diskurzivna praksa
Vir: (Erjavec & Kovačič, 2007, str. 49)

SKLEPNA MISEL

S člankom smo želeli predstaviti osnovne koncepte diskurza in pot do njegove uveljavitve. Prikazati smo želeli, kako diskurz nastaja, kateri so elementi, ki ga definirajo, in kako se diskurz v družbi pojavlja in razvija.

Razumevanje diskurza, njegove definicije in načina preučevanja pomembno prispeva k vposameznikovemu splošnemu in strokovnemu znanju ter k razumevanju procesov, ki se odvijajo v družbi. V družbi – ki je občutljiva na diskurzivne dražljaje in kjer pri prenosu sporočil in posameznih izjav igrajo veliko vlogo družabna omrežja, medijski portali in mediji na sploh – je potrebno poznati vzorce, ki kažejo na zlorabo diskurzivnega prostora v našem ožjem in širšem družbenem okolju. Kot diplomanti Fakultete za upravo, ki lahko svoje znanje unovčimo tako v javnem kot zasebnem sektorju, moramo znati prepoznati ključne elemente diskurza in na podlagi ponavljajočih se diskurzivnih vzorcev v našem okolju paziti na integriteto in objektivnost našega dela ter profila poklica, ki ga opravljamo. Kot strokovnjaki s svojega področja moramo znati svetovati in reševati zapletene upravne procese, ki imajo velikokrat odmevnejše posledice tudi v širši javnosti. Razumevanje uporabe metode kritične analize diskurza diplomantom daje prednost pri razumevanju in preprečevanju zlorab posameznikovega diskurzivnega okolja.

Od posameznika je odvisno, kako pozorno bo v svojem profesionalnem okolju obravnaval diskurz in prepoznaval njegove poglavitne značilnosti, kako kritičen bo do diskurzivnega vedenja in kako zelo občutljiv bo do posameznih diskurzivnih izjav. V zvezi z navedenim menim, da znanje o diskurzu predstavlja eno od ključnih prednosti posameznika, ki deluje in ustvarja v kolektivnem okolju. Neposredna aplikacija posameznikovega znanja v določeni situaciji pa je že kot takšna lahko predmet nadaljnjih analiz in socioloških raziskav.

Viri in literatura

Od zlorab podatkov do njihove zaščite: uporabniška ozaveščenost kot ščit pred digitalnimi pastmi

Grega Rudolf, mag. upr. ved
gr.gregarudolf@gmail.com

Grega Rudolf je magister upravnih ved in doktorski študent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Pri Informacijskem pooblaščenju je zaposlen na oddelku mednarodnega sodelovanja in nadzora. Tako v delovni praksi kot pri znanstvenem in strokovnem raziskovanju se ukvarja z vprašanji, povezanimi s pravicami glede zasebnosti in varstva osebnih podatkov, z vplivom umetne inteligence in drugih (novih) tehnologij na pravni položaj posameznikov ter z analizo demokratičnih varovalk pred oblastnimi posegi v pravice zasebnosti. Je tudi član Evropske zveze za umetno inteligenco, Informacijskega pooblaščenca pa zastopa v številnih ekspertnih skupinah na ravni Evropskega odbora za varstvo podatkov (za sodelovanje, tehnologijo, družbena omrežja, finančne zadeve, piškotke idr.).

povzetek

Digitalna doba, ki jo zaznamujejo hitri tehnološki preboji in rast količine podatkov, prinaša s seboj številne izzive glede zasebnosti, informacijske varnosti in varstva osebnih podatkov. Ti izzivi postanejo še posebej pereči, ko se soočamo z zlorabami tovrstnih podatkov, ki se lahko kažejo v obliki kraje ali izgube osebnih in drugih zaupnih informacij. V ospredju tega prispevka je raziskovanje tovrstnih zlorab, ki se pogosto izvajajo s tehniko socialnega inženiringa – metodami, kjer prevaranti manipulirajo z ljudmi, da bi pridobili dostop do njihovih podatkov ali do zaupnih informacij, do katerih imajo ti ljudje dostop. Socialni inženiring se tako pogosto izkaže kot učinkovit način za izvajanje prevar, saj izkorišča najbolj ranljiv del vsakega varnostnega sistema – človeka. Premisa tega prispevka in njegovo glavno raziskovalno vprašanje izhaja torej iz prepričanja, da je razumevanje človeških dejavnikov in človeškega vedenja ključno za preprečevanje takšnih zlorab. Poudarja, da je ozaveščanje posameznikov ne le pomemben, ampak osnovni steber varstva osebnih podatkov. Prav zato so prizadevanja za povečanje ozaveščenosti o teh vprašanjih nujno potrebna za zagotavljanje varstva osebnih podatkov in zasebnosti v digitalni dobi. V prispevku so tako orisane najpogostejše taktike socialnega inženiringa ter načini njihovega zaznavanja in preprečevanja. Dosedanje raziskave na tem področju kažejo zlasti to, da prevaranti sistematično izkoriščajo taktike nujnosti ali vzbujanja strahu, s čimer prisilijo tarče, da prevarantom omogočijo dostop do svojih podatkov. Hkrati je v pričujočem članku izpostavljeno, da je ključnega pomena, da posamezniki razvijejo zdravo stopnjo skeptičnosti do zahtev po nenavadnih osebnih ali drugih zaupnih informacijah, saj se lahko zahtevane informacije izkažejo za potencialne prevare socialnega inženiringa. Zgolj s celostnim in vseživljenjskim izobraževanjem in informiranjem posameznikov o pasteh in taktikah, ki jih uporabljajo prevaranti, se lahko poveča njihova odpornost in zmanjša možnost uspeha tovrstnih zlorab. Izpostavljeno je, da je potrebno kot učinkovito taktiko zmanjševanja tveganja za zlorabe vzpostaviti učinkovite pravne okvire in politike, ki bodo podpirali varstvo osebnih podatkov in informacijsko odpornost za zaščito sistemov.

Prispevek tega članka je v tem, da izpostavi pomen razumevanja človeških dejavnikov in uporabniške ozaveščenosti pri oblikovanju odpornosti proti zlorabam podatkov. Ugotovitve tega članka pa so ključne za vse deležnike, ki sodelujejo v oblikovanju in izvajanju varnostnih strategij – od informacijskih strokovnjakov, ki oblikujejo in skrbijo za tehnične protokole, do zakonodajalcev, ki oblikujejo pravne okvire, pa vse do posameznikov, ki so končni uporabniki teh sistemov. Za prihodnje raziskave na tem področju je potrebno zlasti poglobljeno preučevanje psiholoških, tehničnih in pravnih vidikov tega izziva. To vključuje raziskovanje psiholoških dejavnikov, ki vplivajo na vedenje posameznikov, razumevanje tehničnih vidikov varnosti informacijskih sistemov in proučevanje pravnih instrumentov, ki bi lahko prispevali k vzpostavitvi učinkovitejših preventivnih ukrepov. Zgolj celostni interdisciplinarni pristop bo omogočil boljše zaznavanje zlorab podatkov in hitrejši ter bolj uspešen odziv na njih.

Ključne besede: *varstvo osebnih podatkov, socialni inženiring, zlorabe podatkov, kibernetški kriminal, phishing.*

V današnji digitalni dobi posamezniki postajamo vse bolj odvisni od priročnosti in vseobsegajočih razsežnosti spletnih storitev, ki jih posamezniki vedno pogosteje uporabljamo tako rekoč za vse, od upravljanja s svojimi financami preko spletnih bank do povezovanja in mreženja s prijatelji preko družbenih omrežij. Vsa ta digitalna interakcija pa obenem pomeni, da se za potrebe delovanja teh storitev (pa naj si bo spletno bančništvo ali uporaba družbenega omrežja) obdeluje obilica naših osebnih podatkov, ki jih ponudniki teh storitev potrebujejo in jih s tem namenom (poleg svojih samostojnih ločenih namenov)¹ s pridom obdelujejo.

Ravno zaradi vedno večje prisotnosti ter uporabe spleta in digitalnih tehnologij nasploh pa smo posamezniki izpostavljeni vrsti tveganj, vključno s kibernetскими napadi, krajami identitet in drugimi nevarnostmi zlorabe osebnih podatkov uporabnikov teh storitev ali drugih zaupnih informacij.

V dobi digitalne povezanosti kraja identitete izstopa kot ena izmed najbolj razširjenih in zaskrbljujočih groženj. Pri kraji identitete gre pri takem načinu zlorabe osebnih podatkov največkrat takrat, ko tretja oseba v imenu posameznika nedovoljeno in neavtorizirano ukrade in zlorabi posameznikove osebne podatke (bančne podatke, številko kartice, ime in priimek itd.) za namen svojega okoriščanja (največkrat finančnega) ali pa celo kot mehanizem izvajanja kaznivih dejanj pod krinko prisvojene »lažne« identitete (npr. v obliki inkriminacije druge osebe) (Arachchilage & Love, 2014).

Čeprav storilci tovrstnih kaznivih dejanj nenehno izboljšujejo svoje taktike prevar, pa so še vedno najpogostejše metode za pridobivanje osebnih in drugih zaupnih podatkov zlasti napadi, ki temeljijo na socialnem inženiringu. Gre za tehniko, ki s pomočjo psihološke manipulacije posameznika in posledično njegove prevare uspe pridobiti dostop do sistemov, ki vsebujejo podatke, dokumente ali druge informacije (kot na primer o bančnem računu), do katerih prevarant ne bi smel dostopati (Washo, 2021). Raziskave na področju socialnega inženiranga pričajo o tem, da njegovo razumevanje zahteva interdisciplinarni pristop, ki združuje informacijske, psihološke, sociološke in managementske vidike, kjer zgolj celosten pregled nad področji omogoča boljše obvladovanje tovrstnih tveganj pred zlora-

Namen tega prispevka je na kratko orisati pasti in tveganja, s katerimi se srečujemo v digitalnem svetu, še posebej v luči kibernetских napadov in kraje identitete skozi socialni inženiring, ki predstavlja eno izmed največjih tveganj informacijske varnosti danes (Airehrour et al., 2018; Montañez et al., 2020). Prikazani bodo zlasti načini pridobivanja osebnih in drugih zaupnih podatkov z metodami socialnega inženiranga, kot so napadi ribarjenja, virusi/trojanski konji/črvi, pharming napadi, smishing, vishing napadi itd. Članek bo vključeval pregled statističnih podatkov o pogostosti tovrstnih zlorab na ravni Slovenije in EU, zlasti na primeru napadov ribarjenja ter s ciljem osvetlitve preventivnih ukrepov, ki jih lahko posamezniki sprejmejo za zaščito svoje digitalne identitete. Upošteva je navedeno, s prispevkom želimo ugotoviti, katere so najpogostejše taktike socialnega inženiranga, s katerimi prihaja do zlorabe osebnih in drugih zaupnih informacij, ter ali lahko ozaveščanje posameznikov predstavlja temelj za njihovo prepoznavanje in preprečevanje.

METODOLOGIJA

Osnovna metodologija tega prispevka je temeljila na pregledu literature ter opravljeni empirični analizi. Uvodoma je bila pregledana vrsta znanstvenih in strokovnih člankov, na podlagi katerih so bile zbrane in povzete različne tehnike socialnega inženiranga, ki prevladujejo v praksi. Pregled literature je tako služil kot osnova za razumevanje kompleksnih metod socialnega inženiranga, ki jih prevaranti uporabljajo pri poskusih vdora v osebne in druge občutljive podatke.

Na tej podlagi je bila izvedena tudi empirična analiza, s katero je bila ocenjena razširjenost poglavitnih kibernetских napadov v zadnjem obdobju. Ta analiza je temeljila na poročilu "Threat Landscape 2022", ki ga je objavila ENISA – Agencija Evropske unije za kibernetisko varnost, iz katerega smo razbrali število incidentov s področja kibernetiske varnosti v obdobju od julija 2021 do junija 2022. Za zagotovitev celovite in primerjalne perspektive so bili

¹ Marsikatera družbena omrežja ne obdelujejo osebnih podatkov posameznikov zgolj za delovanje družbenega omrežja, temveč dodatno (še) za svoje samostojne ločene namene – zlasti oglaševanje in s tem pridobivanje dobička. Sodobna marketinška praksa tako zahteva uporabo digitalnih tehnologij in podatkov o posameznikih, ki te tehnologije uporabljajo, za ustvarjanje (primarno svoje) dodane vrednosti (več o tem tem Appel et al., 2020; Stasti, 2019; Quach et al., 2022).

podatki agencije ENISA primerjani z ugotovitvami iz poročila Urada Vlade RS za informacijsko varnost za leto 2022. To poročilo je analiziralo incidente od januarja 2020 do decembra 2022, pri čemer je zbralo vpoglede dveh organizacij: SI-CERT – nacionalnega odzivnega centra za obravnavo incidentov s področja varnosti elektronskih omrežij in informacij ter SIGOV-CERT – odzivnega centra za incidente v informacijskih sistemih organov državne uprave. Za boljše razumevanje časovne dinamike teh groženj je bila izvedena še analiza poročila SI-CERT iz leta 2022, ki je osvetlila trend incidentov ribarjenja v obdobju od leta 2008 do leta 2022.

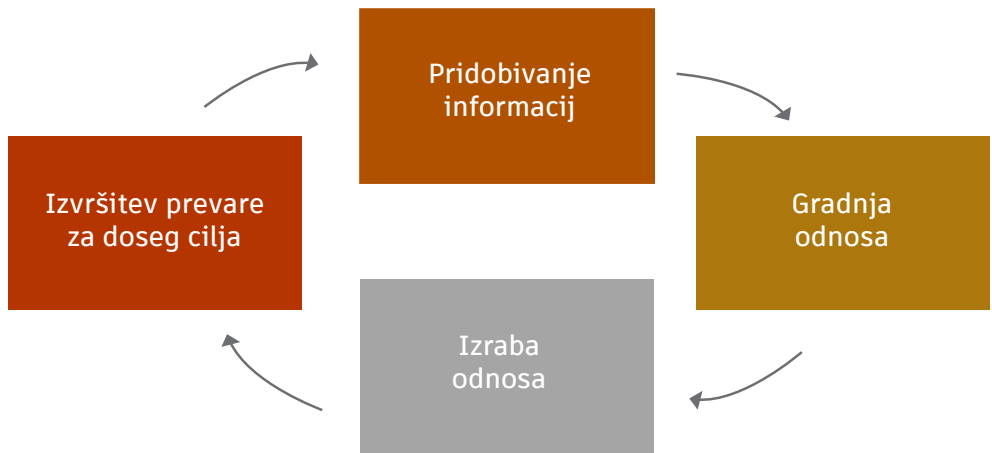
Po pregledu literature in interpretaciji empiričnih podatkov so bila zbrana spoznanja sintetizirana in pripravljena je bila vrsta izvedljivih priporočil. Na podlagi opaženih trendov na področju tehnik socialnega inženiranga in empirične razširjenosti kibernetских napadov tako članek predlaga vrsto orodij in metod, prilagojenih za odkrivanje in blaženje takšnih digitalnih pasti in groženj. Ta priporočila niso le odziv na trenutne grožnje, temveč so namenjena tudi predvidevanju in preprečevanju razvoja taktik socialnega inženiranga. Z združevanjem teoretičnega znanja z empiričnimi opažanji želi članek posameznike in organizacije opremiti z znanjem in orodji, potrebnimi za obrambo in boj proti nenehni grožnji napadov socialnega inženiranga.

DIGITALNE PASTI SKOZI TEHNIKE SOCIALNEGA INŽENIRINGA

Socialni inženiring se v najširšem smislu nanaša na strateško manipuliranje prevaranta s posamezniki, kjer prevarant skuša posameznike, ki so tarča take manipulacije, prisiliti k izvedbi določenih dejanj ali razkritju zaupnih informacij (lastnih ali drugih, npr. organizacijskih). Tehnike socialnega inženiranga so zasnovane predvsem na izkoriščanju človeške ranljivosti, pri čemer pogosto posameznika prisilijo ali zavedejo, da ogrozi lastne ali organizacijske interese. Tako ravnanje zajema vse od razkritja občutljivih podatkov, kot so gesla in bančni podatki, do izvedbe dejanj, ki lahko ogrozijo osebno varnost ali varnost organizacij. Bistvo socialnega inženiranga je predvsem v manipulatorjevi spretnosti k vzbujanju zaupanja, uporabi tehnik prevare ali izkoriščanju čustev in navad posameznika. Manipulatorji se pogosto izdajajo za zaupanja vredne osebe ali avtoritete, da bi dosegli želeni odziv posameznika. Končni cilj je namreč doseči, da ciljna oseba prostovoljno posreduje informacije ali izvede taka dejanja, ki bi se jim običajno izognila, če bi se zavedala manipulatorjevih resničnih namenov. Glavna skrb takih tehnik je zlasti v tem, da se lahko izognejo tudi najstrožjim tehničnim varnostnim ukrepom, saj so usmerjene na človeški dejavnik in človeška čustva. Socialni inženiring tako poudarja potrebo po multidisciplinarnem pristopu, ki vključuje dognanja psihologije, sociologije, menedžmenta in informatike, da bi učinkovito ublažili tovrstne grožnje (Chetoui et al., 2021; Kaushalya, 2018; Fan et al., 2017; Salah-dine & Kaabouch, 2019).

Grafikon 1: Prikaz tipičnega cikla prevare

Vir: povzeto po Kaushalya et al., 2018 in Nohlberg in Kowalski, 2008

Splošno sprejet okvir za prikaz tipičnega cikla prevare s pomočjo socialnega inženiringa vključuje štiri glavne faze. Na začetku se napadalec loti podrobnega in celovitega zbiranja informacij o tarči. Ta faza raziskovanja, ki se izvede pred kakršno koli neposredno interakcijo, postavi temelje za učinkovitejšo manipulacijo. V naslednji fazi je poudarek na vzpostavitvi odnosa s posameznikom, na podlagi katerega tarča prevare prične zaupati prevarantu. Na področju socialnega inženiringa je namreč zaupanje ključno orodje – kadar uporabnik verjame, da komunicira z zaupanim vrednim subjektom, je bolj verjetno, da mu bo razkril občutljive informacije, s čimer bo nezavedno ustregel ciljem prevaranta. Ko se odnos vzpostavi, prevarant s tarčo manipulira in od nje pridobi potrebne informacije. V zadnji fazi prevarant informacije, pridobljene v prejšnjih fazah, izkoristi, da doseže svoj končni cilj. Ta končni cilj pogosto vključuje nepooblaščen dostop, nadaljnjo manipulacijo, krajo osebnih podatkov, finančno korist in podobno, s čimer prevarant praviloma zaključi krog svoje prevare in začne prevaro pri drugi tarči (Mitnick, 2002).

V tem poglavju bomo na kratko predstavili različne tehnike, ki se uporabljajo pri socialnem inženiringu, kjer vsaka izmed teh uporablja edinstvene strategije za izkoriščanje človeških ali tehničnih ranljivosti in predstavlja različne grožnje za posameznika in njegove osebne podatke. Z razumevanjem teh tehnik lahko posameznik lažje zagotovi bolj trdno obrambo pred morebitnimi napadi socialnega inženiringa s strani prevarantov ter tako sam sebe in organizacijo zavaruje pred morebitno škodo.

Socialni inženiring, ki kot metoda prevare izkorišča zlasti človeško neprevidnost in zaupanje kot izogib zanesljivim varnostnim ukrepom, predstavlja zapleten izziv na področju kibernetike varnosti. Tovrstne taktike na splošno lahko razvrstimo v štiri kategorije: fizične, tehnične, socialne in na hibridne pristope. Vsaka kategorija vsebuje vrsto različnih tehnik socialnega inženiringa z edinstvenim pristopom delovanja. Vse pa stremijo k skupnemu cilju – vdoru v varnost sistema s pomočjo človeških ranljivosti (Fan et al., 2017; Informacijski pooblaščenec, 2009; Kaushalya et al., 2018; Salahdine & Kaabouch, 2019).

FIZIČNE METODE PREVAR

Fizične metode socialnega inženiringa so strategije, pri katerih prevarant za dostop do občutljivih podatkov uporablja fizične (vidne, realne, praktične) tehnike. Te metode izkoriščajo neposredno prisotnost posameznika in storilca, njegovo zaupanje ter pomanjkljivosti v varnostnih ukrepih – vse od neustreznega ravnanja z odpadnim materialom (npr. smeti) do nepozornosti posameznika. Največkrat gre torej za spodaj navedeni metodi:

1. Brskanje po smeteh (ang. Dumpster diving):

Ta taktika izkorišča nepravilno ravnanje z občutljivimi odpadki in smetmi. Prevaranti s to tehniko največkrat prebirajo smeti posameznika ali organizacije in pri tem iščejo malomarno odvržene dokumente, s katerih bi izhajali podatki, ki lahko služijo njihovim zlonamernim ciljem. To vključuje natisnjena elektronska sporočila, interne zapiske ali celo ročno napisane beležke, ki vsebujejo številne zaupne informacije.

2. Vohunjenje čez ramo (ang. Shoulder surfing):

Ta metoda vključuje bolj oseben, priložnostni pristop prevaranta. Pri njem prevarant na bližnji razdalji opazuje dejavnosti neke osebe, bodisi da nekomu gleda čez ramo in si ogleduje njegov računalniški zaslon bodisi prisluškuje zaupnim pogovorom. Namen uporabe te metode je zlasti pridobiti nepooblaščen dostop do občutljivih informacij, kot so kode dostopa, gesla ali celo podatke o bančnih karticah.

Te tehnike zlasti poudarjajo pomembno vlogo preventivnih ukrepov varnosti (tako posameznika kot organizacije), primarno predvsem ustrezne ga usposabljanja in ozaveščanja posameznikov. Preprečevanje poskusov tovrstnih prevar vključuje zlasti vidike varnega uničevanja občutljivih dokumentov, ustrezno varnost dokumentov, ki vsebujejo osebne podatke in ravnanje z njimi, spodbujanje previdnosti med zaposlenimi ter uveljavljanje strogega nadzora dostopa do kritičnih območij in infrastrukture (npr. omejitev dostopa do videonadzornega sistema zgolj nujno potrebnim posameznikom). Tehnike za preprečevanje prevar obsegajo tudi spoštovanje načel čiste mize in praznega zaslona. Ti dve načeli opozarjata na pomen varnega shranjevanja nosilcev podatkov (npr. USB ključev, dokumentov) stran od oči in dosega nepooblaščenih oseb. Nosilce podatkov

je tako potrebno ustrezno pospravljati z delovnih miz, jih ustrezno shranjevati, zaklepati in zaščititi npr. s ključavnico ali z uporabo gesel. Posamezniki morajo poskrbeti, da je dostop do njihovih naprav in zaslonov, s katerih je možno razbrati zaupne in osebne podatke, prilagojen tako, da so te informacije vidne le uporabniku teh naprav in ne drugim nepooblaščenim osebam. Ko naprave, kot so prenosniki ali telefoni, niso v uporabi, pa je priporočljivo, da jih izklopimo ter dostop do podatkov v napravah ustrezno zaščitimo (npr. z nastavitvijo gesla za dostop do naprave) (Ministrstvo za javno upravo, 2010).

TEHNIČNE METODE PREVAR

Tehnične metode prevar se osredotočajo predvsem na uporabo tehnologije, pogosto spletnih orodij, s katerimi se posameznike ali organizacije zavede, da delijo občutljive podatke. Ta kategorija vključuje zlasti:

1. Ribarjenje (ang. phishing): Precej razširjen pristop, ki vključuje pošiljanje zavajajočih sporočil (pogosto e-poštnih ali SMS sporočil), v katerih se prevarant izdaja za zaupanja vredno osebo (npr. kot uradna oseba, zaposlena na banki, policist). Tovrstna sporočila pozivajo prejemnike, naj delijo svoje osebne podatke, kot so uporabniška imena, gesla ali podatki o bančnih karticah. Zaradi razširjenosti splošnih metod ribarjenja se navadno tovrstne metode izvajajo množično in so usmerjene na veliko skupino posameznikov brez večjega razlikovanja (npr. na večje število elektronskih naslovov, pridobljenih iz javno dostopnih ali drugih baz, do katerih imajo prevaranti dostop,² v zvezi s čimer bo umetna inteligenca prevarantom ustvarjanje takšnih sporočil še olajšala). Metoda ribarjenja tako ne izkorišča le posameznikovega pomanjkanja znanja, ampak tudi njegovo zaupanje v organe in druge organizacije (npr. banke, državne organe itd.) ter z njimi povezane digitalne platforme (Alkhalil et al., 2021; Binks, 2019).

2. Usmerjeno ribarjenje (ang. Spear-Phishing):

Pri usmerjenem ribarjenju gre za izpopolnjeno različico splošnega ribarjenja, ki velja za usmerjeno na določene posameznike, skupine posameznikov ali organizacije. Prevaranti pogosto skrbno raziščejo ozadje svojih predvidenih tarč in prilagodijo svoja zavajajoča sporočila tako, da so videti bolj prepričljiva, s čimer povečajo možnost uspeha prevare.

3. Napad preko napajališča (ang. Waterholing):

Gre za izredno natančen in ciljno usmerjen način socialnega inženiringa, kjer prevarant ugotavlja in targetira tista spletna mesta, ki jih uporabniki pogosto obiskujejo ali so verjetno zanimiva za določeno tarčo ali skupino. Prevaranti največkrat tako spletno stran ogrozijo na način, da nanjo vnesejo zlonamerno programsko opremo, katere cilj je okužiti tarčo, ko posameznik brska po teh kompromitiranih spletnih straneh (npr. naložitev zlonamernega piškotka na terminal posameznika). Zaradi prikritosti in selektivnosti napadov je to metodo pogosto težko predvideti in preprečiti, zato je zanj potrebna močna varnostna zaščita (tako na strani ponudnika spletne strani kot obiskovalcev) in redne sistemske revizije, da se takoj odkrijejo in odpravijo morebitne informacijske ranljivosti.

4. Trojanski konji, virusi in izsiljevalska programska oprema: Trojanski konji so zavajajoči programi, ki vsebujejo skrito zlonamerno kodo in napadalcem omogočajo nepooblaščen dostop do naprave posameznika. Virus se razmnožuje sami in okužijo datoteke ali sisteme ter povzročijo škodo, izgubo podatkov ali nepooblaščen dostop. V napadih z izsiljevalsko programsko opremo se uporablja zlonamerna programska oprema za šifriranje datotek ali zaklepanje sistemov, kjer prevarant za dešifriranje ali odklepanje zahteva plačilo. Ti napadi izkoriščajo ranljivosti, pogosto z uporabo in pomočjo socialnega inženiringa v kombinaciji z ranljivostjo programske/strojne opreme. Povzročijo lahko hude posledice, za zmanjšanje tveganj pa so potrebni proaktivni ukrepi, kot so posodobitve programske opreme, (dobra) varnostna programska oprema in ozaveščanje uporabnikov.

5. Nastavljanje vabe (ang. Baiting): Gre za tehniko, ki izkorišča človeško radovednost in pohlep. Vabljenje se lahko zgodi tako v fizičnem kot digitalnem svetu, kjer prevaranti pustijo določeno napravo (USB ključek, zgoščenko itd.), ki je okužena z zlonamerno programsko opremo, na mestih, kjer jih potencialne žrtve zlahka najdejo. Te naprave so lahko označene z vabljivimi nalepkami, ki vzbudi-

² Več o številnih kršitvah varnosti in nezakonito objavljenih osebnih podatkih posameznikov z družbenih omrežij (npr. primer Facebook) zlasti Fuller, 2018 in Brown, 2020. Business Insider (2021) celo poroča o nezakoniti objavi več kot 533 milijonov telefonskih števil, imen in priimkov uporabnikov, njihovih lokacijskih podatkov in elektronskih naslovov uporabnikov družbenega omrežja Facebook.

jo radovednost in spodbudijo posameznika, da jih uporabi ter posledično okuži svoj oz. organizacijski sistem. V digitalni obliki je lahko vaba v obliki brezplačnih prenosov okužene programske opreme ali vsebine, ki bi ciljno osebo zanimala. Ko žrtev sprejme vabo, se njen sistem okuži z vgrajeno zlonamerno programsko opremo, kar napadalcu omogoči dostop do njenih podatkov ali nadzor nad njenim sistemom. Učinkovitost vabe zlasti opozarja na pomen varnih spletnih praks, kot sta izogibanje nezaželenim prenosom in previdnost posameznikov pri izbiri fizičnih medijev, ki jih vstavljamo v svoje naprave.

6. Pharming napadi: Pri tovrstnih prevarah gre največkrat za krajo prometa s ciljnega spletnega mesta s preusmeritvijo na goljufivo spletno mesto prevaranta z namenom zbiranja občutljivih podatkov. Prevarant ta namen doseže z vdorom v sistem domenskih imen (DNS), ki skrbi za pretvorbo IP zapisa v spletni naslov. S preusmeritvijo uporabnikov na lažno spletno mesto jih prevarant zavede, da nanj vnesejo svoje osebne podatke, ki jih lahko nato uporabi v zlonamerne namene. Napadi Pharming za izvajanje goljufivih dejavnosti izkoriščajo slabosti v infrastrukturi DNS.

Tehnične metode tako predstavljajo močno orodje v naboru metod prevarantov, saj lahko hitro in dokaj učinkovito dosežejo veliko število posameznikov in povzročijo obsežno škodo. Ključnega pomena zato je, da posamezniki in organizacije dajo prednost ozaveščanju o varnosti na spletu ter varnem ravnanju s strojno in programsko opremo ter uvedbi ukrepov za zaščito pred tovrstnimi sofisticiranimi napadi.

SOCIALNE METODE PREVAR

Socialni pristopi izkoriščajo predvsem psihološke vidike človeškega vedenja z namenom, da tarče prevare prepričajo, da razkrijejo občutljive informacije. Te metode se pogosto osredotočajo na krepitev zaupanja med prevarantom in tarčo, izkoriščanje odnosa do avtoritete ali izrabljanje družbenih norm in vedenja.

1. Napadi pod pretvezo (ang. Pretexting): Gre za taktiko, ki vključuje ustvarjanje izmišljenega, vnaprej pripravljenega scenarija, ki tarčo prevare zavede, da razkrije določene občutljive informacije

ali izvede določena dejanja (npr. omogoči dostop v zavarovan objekt). Prevaranti najprej svoje tarče preučijo in pripravijo prepričljive zgodbe, da bi jih prepričali, naj jim zaupajo. Pri tem se lahko izdajajo za uslužbence iz različnih poslovalnic organizacije ali se celo predstavljajo kot revizorji ali svetovalci. Napadi s pretvezo lahko potekajo po različnih kanalih, vključno s telefonskimi klici, e-pošto ali fizičnimi stiki. Cilj je izkoristiti zaupanje žrtve in jo prepričati, da jim posreduje zaupne informacije.

2. »Nekaj za nekaj« napad (lat. Quid pro quo): Napadi, ki temeljijo na preslepitvi, izkoriščajo psihološke ranljivosti posameznika, da bi tarčo take prevare prepričali v izpolnitev določene škodljive zahteve v zameno za določeno storitev. Pogost scenarij je na primer prevarant, ki se izdaja za predstavnika tehnične podpore in tarčo prepriča, da je njen računalnik okužen z virusom. Prevarant nato tarčo prepriča, da mu omogoči oddaljen dostop do svojega računalnika ali mu posreduje osebne podatke, da bi rešil domnevno težavo. Prevarant izkoristi skrb posameznika za varnost svoje naprave in domnevni (lažni) avtoriteti razkrije osebne podatke.

3. Povratni socialni inženiring (ang. reverse social engineering): Napadi s povratnim socialnim inženiringom so napredna taktika manipulacije, pri kateri se napadalec predstavi kot pomočnik ali reševalec konkretnega problema posameznika. Gre na primer za primer, ko se prevarant izdaja za vodstvenega delavca v podjetju ali delavca v oddelku za informatiko z namenom, da izkoristi zaupanje zaposlenih v tovrstne avtoritete. Prevarant pošlje posamezniku nujna elektronska sporočila, v katerih se pretvarja, da je prišlo do kršitve varnosti v sistemih, in zaposlenim naroči, naj spremenijo svoja gesla z uporabo posredovane povezave. Napadalec izkoristi zaupanje posameznikov v te vloge in zaposlene prelisiči, da razkrijejo svoje poverilnice za vstop v sistem.

4. Kraja prek preusmeritve (ang. Diversion theft): Tovrstna tehnika vključuje lažno preslepitev prevoznega ali kurirskega podjetja, da dostavi paket na drugo lokacijo, kot bi bilo potrebno. Prevarant pri tem uporabi različne taktike manipulacije z dostavnim osebjem, kot sta izdajanje za stranko ali zagotavljanje dovoljšne količine lažnih informacij, da ga prepriča, da odstopi od prvotnega načrta dostave. Ta napad zahteva skrbno načrtovanje,

raziskovanje in izkoriščanje zaupanja dostavnege osebja. Cilj je preusmeriti dragocene pošiljke v korist in roke prevaranta.

5. Prepričevanje (ang. Persuasion): Pri tej taktiki prevarant skuša manipulirati s čustvi, željami ali ranljivostmi posameznika, da bi tako vplival na njegovo vedenje. Za razliko od taktike quid pro quo ali povratnega socialnega inženiringa prepričevanje ne vključuje neposredne izmenjave koristi ali pretvarjanja. Namesto tega lahko napadalec uporabi psihološke tehnike, kot so ustvarjanje občutka nujnosti, vzbujanje sočutja ali radovednosti tarče oziroma celo izkoriščanje njenega strahu. Prevarant se lahko na primer izdaja za predstavnika dobrodelne organizacije in žrtev prepriča, naj daruje, tako da vzbudi njeno sočutje za določen namen. Cilj prepričevanja je prepričati žrtev, da izpolni napadalčevo zahtevo ali prostovoljno razkrije občutljive informacije o sebi ali podjetju.

HIBRIDNE METODE PREVAR

Hibridni pristopi združujejo različne mešane metode za hkratno izkoriščanje različnih šibkih točk posameznikov. Te pogosto kompleksne metode socialnega inženiringa so zasnovane tako, da manipulirajo s človeškimi in tehničnimi ranljivostmi za doseganje svojega cilja.

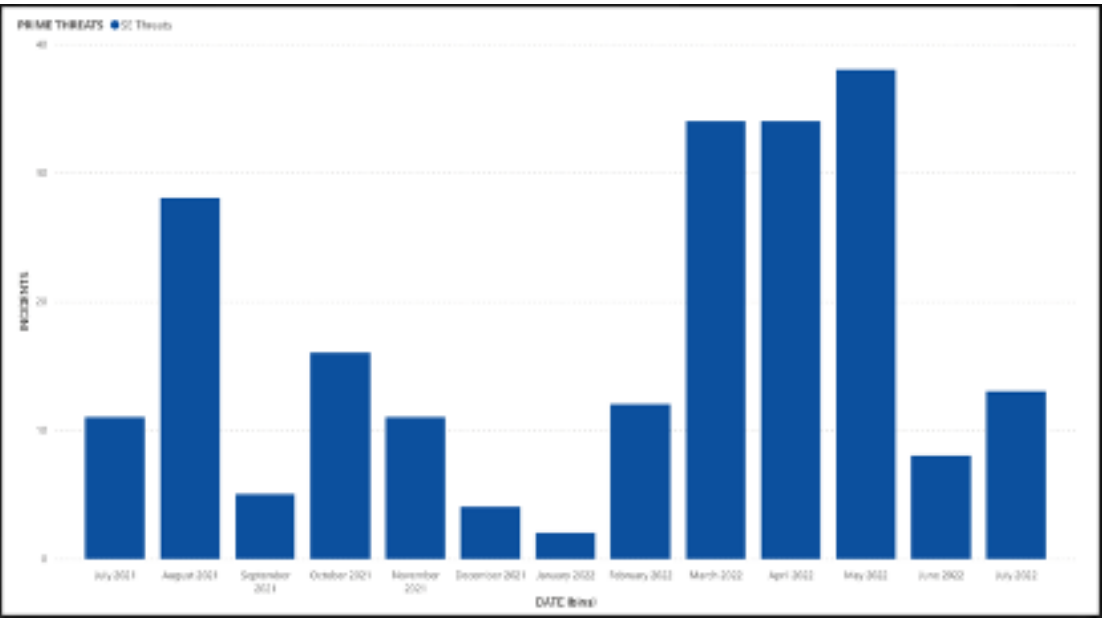
1. Spremljanje iz ozadja (ang. Tailgating/Piggybacking): Prevarant s to tehniko išče nepooblaščen

dostop do zavarovane lokacije s sledenjem osebi z ustreznimi pravicami dostopa. Tipičen scenarij lahko vključuje prevaranta, ki se izdaja za dostavljavca pošiljke in čaka pred zavarovano stavbo. Ko zaposleni pridobi dovoljenje dostopa in odpre vrata, prevarant vrata pridrži odprta in tako pridobi nepooblaščen dostop. Ta metoda izkorišča tako pomanjkljivosti fizičnega varovanja kot tudi človeško vljudnost oz. lahkomišelnost.

2. Telefonsko ribarjenje (ang. Vishing – voice phishing): Ta metoda vključuje goljufive telefonske klice, pri katerih se napadalec izdaja za legitimno organizacijo ali ponudnika določenih storitev. Cilj je prevarati tarčo, da pod pretvezo neke donosne priložnosti ali nujnega postopka za namene preverjanja preda svoje osebne podatke prevarantu. Napadalec lahko razkrite podatke uporabi za različne zlonamerne dejavnosti, kot je npr. kraja identitete ali pridobivanje poverilnic za dostop do drugih sistemov in podatkov. Ta metoda združuje tehnično izkoriščanje (zloraba telefonske storitve) in socialno manipulacijo (prepričevanje žrtve, da deli občutljive podatke).

POGOSTOST KIBERNETSKIH NAPADOV

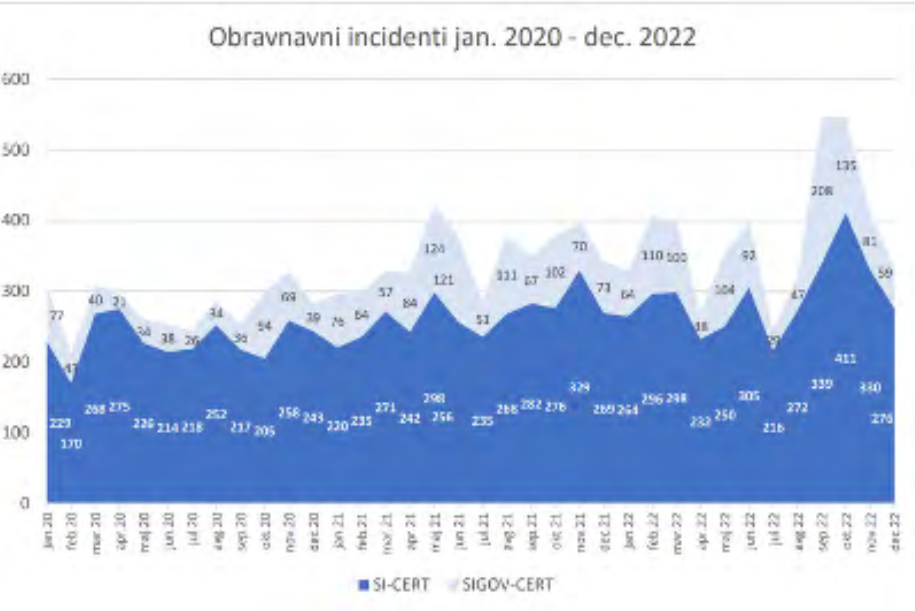
Agencija Evropske unije za kibernetisko varnost (ENISA) kot strokovni center za kibernetisko varnost v Evropi na podlagi poročanja držav članic v svojem zadnjem poročilu iz leta 2022 opozarja na naraščajoči trend incidentov, ki so povezani s prevarami socialnega inženiringa. Naraščajoči trend sporočenih incidentov, povezanih s socialnim inženiringom, je možno razbrati iz grafikona.

Grafikon 2: Časovni niz števila večjih incidentov, ki jih je opazila agencija ENISA (julij 2021–junij 2022)

Vir: ENISA, 2022 (str. 55)

V letnem poročilu agencije ENISA za leto 2022 je navedeno, da je cilj socialnega inženiringa predvsem pridobitev nepooblaščenega dostopa do informacij ali storitev, kar pogosto vodi zlasti do finančnega dobička. Poročilo je razkrilo, da so bile v obdobju poročanja največkrat ravno finančne ustanove med tistimi, za katere so se prevaranti najpogostejše lažno izdajali. Poleg tega so se prevaranti lažno izdajali za velika tehnološka podjetja, kot so Microsoft, Apple in Google, ter skušali izkoriščati priljubljene storitve v oblaku in pretočne platforme.

Grafikon 3: Časovni niz incidentov, ki so jih prejeli na SI-CERT in SIGOV-CERT (2020–2022)
Vir: Urad Vlade RS za informacijsko varnost, 2023 (str.5)

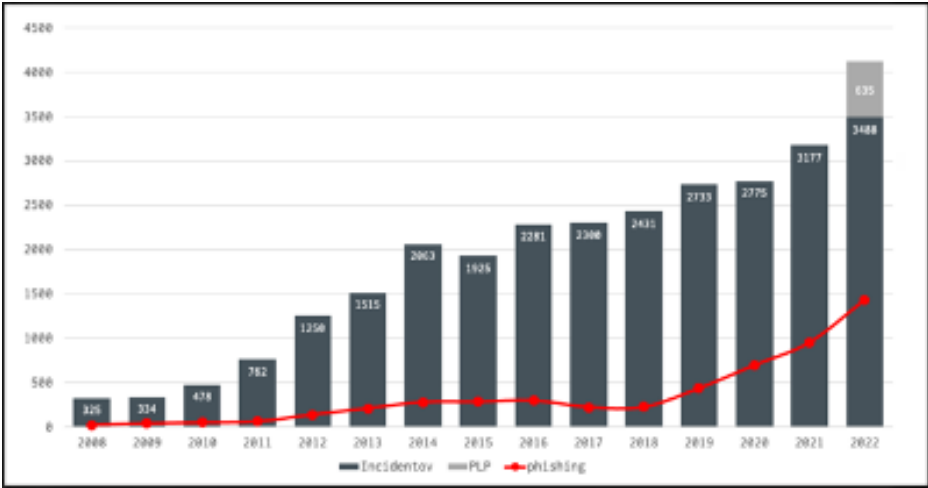
Poročilo je poudarilo tudi, da so prevaranti uspešno izkoriščali tudi pandemijo covida-19, v zvezi s katero prilagodili tehnike prevare in si olajšali svoje nezakonite dejavnosti.

Podoben trend naraščanja je moč opaziti tudi v polletnem poročilu Urada Vlade RS za informacijsko varnost (iz druge polovica leta 2022), iz katerega je razvidno, da je bilo samo v zadnjih dveh letih opaziti naraščanje prijavljenih incidentov kibernetских napadov (a ne samo na podlagi

socialnega inženiringa, temveč na splošno), prijavljenih tako na SI-CERT (Nacionalni odzivni center za kibernetisko varnost) kot tudi SIGOV-CERT (Odzivni center za incidente v informacijskih sistemih organov državne uprave).

Urad Vlade RS za informacijsko varnost v poročilu zlasti opaža, da se je število incidentov, ki so bili obravnavani v tretjem in četrtem četrtletju 2022, povečalo. Opažajo naraščanje števila incidentov, povezanih s tehnikami ribarjenja podatkov, ki postajajo vse bolj sofisticirani, ter naraščanje prevar na spletnih mestih. Zaznali so tudi skrb vzbujajočo rast števila poskusov prevar, v katerih se prevaranti izdajajo za organe pregona, finančne ustanove, ponudnike informacijskih storitev ali distribucijska podjetja.

Podoben porast, zlasti napadov ribarjenja, opaža v svojem pregledu za leto 2022 tudi SI-CERT, nacionalni odzivni center za kibernetisko varnost, ki koordinira razreševanja incidentov, tehnično svetovanje ob vdorih, računalniških okužbah in drugih zlorabah ter izdaja opozorila za upravitelje omrežij in širšo javnost o trenutnih grožnjah na elektronskih omrežjih. V letu 2022 je obravnaval kar 4123 incidentov, kar

Grafikon 4: Časovni niz incidentov, ki so jih prejeli na SI-CERT (2008–2022)
Vir: SI-CERT (2023)

predstavlja več kot 30-odstotni porast v primerjavi z letom 2021. Za hiter odziv na omenjene incidente so na SI-CERT s septembrom 2022 uvedli tudi prvolinijsko pomoč (PLP) kot odziv na vprašanja in prijave, ki nimajo zahteve tehnične komponente. Ta služi kot mehanizem, ki bi razbremenil specializirani kader in analitike, da svoj čas posvečajo naprednejšim napadom in obravnavam ranljivosti (SI-CERT, 2023).

PREPOZNAVANJE DIGITALNIH PASTI IN NJIHOVO PREPREČEVANJE
Prevare prek socialnega inženiringa so po svoji zasnovi usmerjene na ranljivosti, ki so neločljivo povezane s človeškim vedenjem, zato je odkrivanje takšnih prevar lahko precejšen izziv tako za posameznike kot organizacije. Kljub temu lahko previdnost posameznikov in njihovo razumevanje indicov takšnih prevar pomagata pri zgodnjem odkrivanju in zmanjševanju tovrstnih groženj. Prepoznavanje vzorcev, ki pogosto spremljajo te vrste napadov,

npr. uporaba taktik nujnosti ali vzbujanje strahu, nedosledna uporaba jezika, nenavadne zahteve in sumljiva komunikacija, je zatorej ključna za njihovo preprečevanje (Fan et al., 2017).

V hitro razvijajočem se digitalnem okolju se taktike in tehnike, ki jih uporabljajo prevaranti, nenehno spreminjajo, zaradi česar je ključnega pomena tudi, da so posamezniki ažurno seznanjeni z najnovejšimi trendi na teh področjih (Salahdine, 2019). Vsekakor ni dovolj, da se zanašamo zgolj na človeško pazljivost in ozaveščenost, temveč bi morali zlasti posameznike opolnomočiti, da informacijsko-komunikacijsko tehnologijo uporabljajo varno, ter obenem poskrbeti za uporabo orodij, katerih namen je odkrivanje in preprečevanju tovrstnih prevar.

V nadaljevanju zato v tabeli prikazujemo kratek pregled različnih orodij in tehnik za odkrivanje prevar socialnega inženiringa, od katerih vsaka zagotavlja ključne vpoglede v potencialne grožnje.

ORODJA/TEHNIKE ODKRIVANJA PREVAR	OBRAZLOŽITEV
Taktike nujnosti ali vzbujanje strahu	Prevaranti pogosto ustvarijo občutek nujnosti ali uporabijo taktike vzbujanja strahu, da bi tarče prisilili k takojšnjemu ukrepanju. Zaznavanje tovrstnih taktik naj vzbudi sum o prevari (Fan et al., 2017).
Sumljive zahteve	Zahteve po osebnih podatkih ali drugih zaupnih informacijah, ki se v danem trenutku posamezniku zdijo nenavadne, je treba obravnavati kot potencialne prevare socialnega inženiringa in biti do njih skeptičen (Fan et al., 2017).
Nedoslednosti ali slaba slovnica	Nedoslednosti v prejetih sporočilih, kot so pravopisne in slovnične napake ali nenavaden način izražanja, lahko kažejo na prevaro, saj pogosto izvirajo od oseb, ki jim jezik naslovnika ni materni jezik ali so svoja besedila prevedli s pomočjo spletnih prevajalnikov (Fan et al., 2017).
Nepričakovana ali nenavadna komunikacija	Nepričakovano sporočilo osebe, ki se predstavlja kot sodelavec, prijatelj ali ponudnik storitev, je lahko poskus prevare. Priporočljivo je, da ob primeru suma preverite njeno identiteto prek ločenega kanala, preden z njo delite zaupne informacije (Fan et al., 2017).
Nenavadni URL naslov ali domena	Prevaranti pogosto uporabljajo zavajajoče naslove URL ali domene, ki so zelo podobne legitimnim, da bi svoje tarče preslepili, da na teh straneh vpišejo in s prevarantom delijo svoje poverilnice. Ne pozabite preveriti URL spletnih mest ali povezav, ki so navedene v prejetih sporočilih (Fan et al., 2017).

ORODJA/TEHNIKE ODKRIVANJA PREVAR	OBRAZLOŽITEV
Prošnje za dostop do zaupnih podatkov	Bodite previdni pri zahtevah po osebnih ali drugih zaupnih podatkih, zlasti če prihajajo iz neznanih virov ali prek nezaželenih sporočil. Legitimne organizacije imajo običajno vzpostavljene varne kanale za zbiranje takšnih informacij (Fan et al., 2017).
Nadzor varnosti sistema	Z vzpostavitvijo zanesljivih (informacijskih) sistemov za nadzor nad varnostjo sistema lahko odkrijete in analizirate sumljive dejavnosti in morebitne poskuse prevar. To vključuje zlasti spremljanje omrežnega prometa, e-poštnih filtrov in sistemov za odkrivanje poskusov vdora (Salahdine & Kaabouch, 2019).
Analiza vedenja uporabnikov sistema	Z uporabo orodij za analizo vedenja uporabnikov lahko določite osnovne vzorce (predvidenega oz. zaželenega) vedenja posameznikov ali zaposlenih. Kakršna koli odstopanja ali anomalije od tovrstnih postavljenih vzorcev lahko kažejo na poskus prevare (Salahdine & Kaabouch, 2019).
Uporaba umetne inteligence	Z uporabo umetne inteligence, kot sta obdelava naravnega jezika in strojnega učenja, bi lahko sistemi umetne inteligence analizirali in interpretirali raznovrstno komunikacijo ter prepoznali vzorce in kazalnike taktik socialnega inženiringa. Algoritme umetne inteligence je mogoče usposobiti na velikih naborih podatkov o znanih prevarah socialnega inženiringa, kar jim omogoča učenje in prepoznavanje skupnih značilnosti in tehnik manipulacije, ki jih uporabljajo prevaranti (Lansley et al., 2019, str. 4–10). Umetna inteligenca lahko tudi simulira dejanske scenarije poskusov prevar in tako uporabnike z interaktivnim usposabljanjem opozarja, na kakšen način prepoznati in se odzvati na poskuse prevar. Ta interaktivni pristop k usposabljanju pomaga posameznikom razviti povečan občutek skepticizma in kritičnega razmišljanja, ko naletijo na sumljiva sporočila, kar zmanjša verjetnost, da postanejo žrtve tovrstnih napadov (Ansari et al., 2022).

Iz tabele je razvidno, da je odkrivanje prevar socialnega inženiringa v veliki meri odvisno od sposobnosti zaznavanja nenavadnega ali sumljivega vedenja in anomalij. Poleg tega lahko uporaba napredne tehnologije, kot so sistemi za nadzor nad varnostjo in analiza vedenja uporabnikov, zagotovi-jo dodatno raven zaščite pred tovrstnimi grožnjami. Vedno se je treba namreč zavedati, da se prevare socialnega inženiringa nenehno spreminjajo, kar zahteva stalno pazljivost in aktualno razumevanje najnovejših tehnik, ki jih uporabljajo prevaranti.

V boju proti socialnemu inženiringu se kot najučinkovitejši pristop kaže ravno celostna obravna-va in vzporedna uporaba raznovrstnih tehnik, kot so ozaveščanje, dobre prakse zaščite in varnosti ter stalna pozornost in skepticizem (Nohlberg & Kow-

alski, 2008; Kaushalya et al., 2018; Junger et al., 2017; Rajah et al., 2020).

Kot prva obrambna linija pred prevarami socialnega inženiringa velja zlasti spodbujanje ozaveščanja in usposabljanja posameznikov. Z rednimi usposabljanji lahko posameznike izobražujemo o grožnjah, načinih prepoznave in zmanjševanja tveganj, kar posameznikom omogoča, da sumljive dejavnosti prepoznajo in se nanje ustrezno odzovejo. Junger et al. (2017) opozarjajo, da učinek usposabljanj in kampanj za ozaveščanje posameznikov sčasoma slabi, kar kaže na potrebo po stalni pozornosti in previdnosti. Za zagotovitev dolgoročne zaščite pred razvijajočimi se grožnjami socialnega inženiringa je potrebno med drugim tudi ohraniti neprekinjen cikel izobraževanja in ozaveščanja posameznikov.

Skepticizem do nenavadnih ali nepričakovanih sporočil in klicev prav tako predstavlja enega izmed pomembnih preventivnih ukrepov. Posamezniki morajo upoštevati in prakticirati tudi varne prakse ravnanja s podatki, kot tudi zagotavljati ustrezno varnost in kompleksnost svojih gesel in drugih poverilnic. Posamezniki bi morali za različne uporabniške račune uporabljati kompleksna in edinstvena gesla, za zagotavljanje dodatne ravni varnosti pa bi bilo treba, kadar je to mogoče, uporabljati dvofaktorsko avtentikacijo (Dastane, 2020). S tem je mogoče preprečiti nepooblaščen dostop do podatkov, četudi prevarantu uspe pridobiti dostop do naših gesel.

Zaključimo lahko, da so večplasten pristop, ki vključuje stalno in celostno izobraževanje, preverjanje in previdnost pri sumljivi komunikaciji, močne metode avtentikacije in gesel ter stalna pozornost temelji učinkovitega varstva pred napadi socialnega inženiringa, s čimer se zagotavlja trdno varstvo osebnih in drugih zaupnih podatkov posameznika ali organizacij.

SKLEPNO

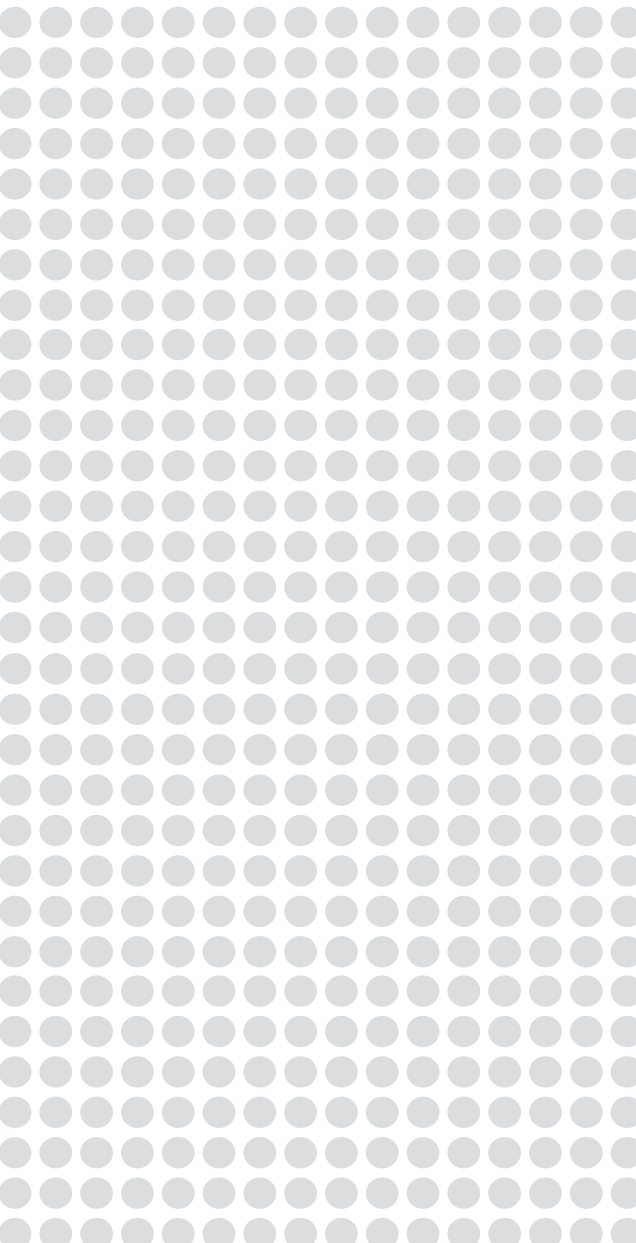
Jedro varstva osebnih podatkov v veliki meri temelji na ozaveščanju in izobraževanju, ki posameznike opolnomoči z znanjem za varno krmarjenje po digitalnem okolju. Spodbujanj in opozarjanje na sumljive dejavnosti ter gojenje skeptične miselnosti posameznikom omogoča, da prevzamejo nadzor nad zagotavljanjem varnosti osebnih in drugih zaupnih podatkov, kar učinkovito zmanjša tveganje nepooblaščenega dostopa ali zlorabe. Ob nenehnem razvoju kibernetских groženj sta torej izobraževanje in ozaveščanje temeljna stebra varstva osebnih podatkov, ki prispevata k varnejšemu digitalnemu ekosistemu.

Socialni inženiring je v svojem temelju vdor v človeški um. Kljub napredku tehnoloških varnostnih ukrepov pa ta oblika prevare ostaja pereč problem v digitalnem vsakdanu, saj za razliko od tehnologije človeških možganov ni moč posodobljati ali popravljati njihovih napak. Za ublažitev vpliva tovrstnih prevar se kot najučinkovitejši pristop zdi zlasti spodbujanje ozaveščenosti posameznikov o tovrstnih grožnjah z obsežnim izobraževanjem tako zaposlenih kot že mladih v okviru izobraževalnega sistema in s sprejemom večplastne strategije. Ta naj vključuje predvsem okrepitev politike dostopa

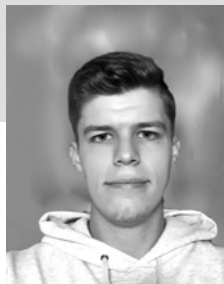
po principu: kar je ustrezno, relevantno in omejeno zgolj na to, kar je potrebno in nujno. Ključnega pomena je torej zavedanje, da je socialni inženiring podoben igri, pri čemer mora biti cilj ustvariti čim več ovir za prevaranta, da z igro konča, saj s tem iz igre odstranimo element zabave in prevarante spodbudimo k iskanju drugih tarč ali celo prenehanju igranja te igre.

Viri in literatura

Analiza stanja prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa v zasebnem sektorju v obdobju Covid-19

asist. Špela Mar, mag.,
Patricija Čeh,
Sara Magdič,
Mihaela Murdjoska,
Darja Remc,
Anej Tomažič,
Tilen Turk,
Anja Žnidaršič in
doc. dr. Jernej Buzeti

spela.mar@fu.uni-lj.si

Prispevek je nastal v povezavi s projektom Analiza stanja prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa v zasebnem sektorju v obdobju Covid-19, ki je sofinanciran s strani Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in inovacije in Evropskega socialnega sklada, razpis Projektno delo za pridobitev praktičnih izkušenj in znanj študentov v delovnem okolju 2022/2023.

povzetek

V današnjem času številne družbene spremembe, kot so množična uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT), umetna inteligenca, digitalizacija storitev, ukrepi za trajnostni razvoj in tudi nedavna pandemija covid-19, vplivajo na organizacije, zaposlene in način opravljanja dela. Skladno s tem je v praksi in literaturi možno zaznati, da zaposleni opravljajo delo tudi izven delovnega časa in so posledično prekomerno razpoložljivi za delo. Z željo, da proučimo prekomerno razpoložljivost zaposlenih za delo izven delovnega časa med pandemijo covid-19, smo na Fakulteti za upravo Univerze v Ljubljani v sodelovanju z zunanjim partnerjem tehnološkim podjetjem Intera, d. o. o., izvajali projekt z naslovom »Analiza stanja prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa v zasebnem sektorju v obdobju COVID-19«. Pridobljeni projekt na podlagi razpisa Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in inovacije smo izvajali med februarjem in junijem 2023, namenjen pa je bil pridobivanju praktičnih izkušenj in znanj študentov v delovnem okolju. V projektni skupini, ki je bila sestavljena iz študentk in študentov, pedagoških mentorjev in delovnega mentorja, smo izvedli več projektnih aktivnosti, ki so predstavljene v obliki promocijskih aktivnosti projekta, in sicer e-brošura (z analizo opravljene raziskave in priporočili), mobilna aplikacija »Odklopi se« in logotip projekta.

Ključne besede: *analiza, covid-19, izven delovni čas, leaveism, prekomerna razpoložljivost za delo.*

1 UVOD

V obdobju pandemije covida-19 (marec 2020 – maj 2023) je bilo v organizacijah zaslediti spremembe načina opravljanja dela, delovnih procesov in delovnih pogojev. Številni zaposleni so pričeli z opravljanjem dela od doma, kar je prineslo nove izzive in priložnosti. Med njimi je ena od opaznejših sprememb opravljanje dela izven delovnega časa in pojav prekomerne razpoložljivosti za delo. Poleg tega je bilo pri zaposlenih zaznati pojav »leaveisma«. Tisti zaposleni, ki so med pandemijo covida-19 opravljali delo izven delovnega časa in so bili prekomerno razpoložljivi za delo, so tudi opazili spremembe v vedenju, počutju in zdravju, v ravnovesju med poklicnim in zasebnim življenjem ter s tem povezanim konfliktom med družinskim (zasebnim) in poklicnim življenjem.

V našem projektu smo se osredotočili na raziskovanje prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo zaradi opravljanja dela izven delovnega časa v obdobju covida-19. Pri tem so bili cilji: (1) na podlagi obstoječe literature in virov proučiti koncepte "izven delovni čas", "prekomerna razpoložljivost za delo" in "leaveism", (2) oblikovati ključne ugotovitve, kako opravljanje dela izven delovnega časa in prekomerna razpoložljivost za delo vplivata na vedenje, počutje in zdravje zaposlenih ter na ravnovesje med poklicnim delom in zasebnim življenjem, (3) izvesti raziskavo pri zunanjem partnerju projekta, opraviti analizo pridobljenih podatkov ter predstaviti rezultate raziskave in (4) pripraviti priporočila v obliki smernic za izboljšanje ravnanja z ljudmi v organizacijah, kjer se srečujejo s tovrstno problematiko ter (5) vse naštetost predstaviti v obliki promocijskega gradiva. Za izvedbo projektnih aktivnosti so bile uporabljene različne raziskovalne metode, in sicer metoda deskripcije, metoda kompilacije, komparativna metoda, kvantitativna metoda in metoda anketiranja.

2 OPRAVLJANJE DELA IZVEN DELOVNEGA ČASA IN PREKOMERNA RAZPOLOŽLJIVOST ZAPOSLENIH ZA DELO MED PANDEMIJO COVIDA-19

V praksi in na podlagi opravljenih raziskav (ILO, 2023; Mar in Buzeti, 2022; Kondrysova idr., 2022; DeFilippis idr., 2020, v WEF, 2020; WEF, 2020; Tedone, 2022; Phan in Sethu, 2021) je možno ugotoviti, da so zapos-

leni med pandemijo covida-19 opravljali delo izven delovnega časa.¹ V izven delovni čas so vključena časovna obdobja, ki so formalno namenjena počitku zaposlenih, in sicer dnevni počitek oziroma čas pred in po koncu delovnega časa, tedenski počitek oziroma vikend, letni dopust ter čas bolniške odsotnosti (Kondrysova idr., 2022; Mar in Buzeti, 2022).

Obenem je pri zaposlenih vse pogostejše, in tako je bilo tudi med pandemijo covida-19 (Richards idr., 2022; CIPD, 2021; Cooper in Lu, 2019), zaslediti pojav "leaveisma"², ki pomeni prakso, ko zaposleni 1) izkoristijo dodeljeni prosti čas, kot je pravica do letnega dopusta in fleksibilne oblike dela (npr. gibljiv delovni čas) zaradi slabega počutja, bolezni ali poškodbe ter nege družinskih članov, namesto bolniške odsotnosti, 2) opravljajo delo izven pogodbenih ur, ker ga niso bili zmožni opraviti v delovnem času, ali 3) opravljajo delo med letnim dopustom.

V splošnem pa se v literaturi (Brauner, Wöhrmann in Michel, 2022; Mar in Buzeti, 2022; Zhang idr., 2022; Nöhammer in Stichlberger, 2019; Thörel idr., 2021; Dettmers, idr., 2016; Pangert idr., 2016) za zaposlene, ki so delovno aktivni izven delovnega časa, uporablja koncept prekomerne razpoložljivosti za delo. Omenjeni koncept je večplastne narave, saj vključuje določene vedenjske oblike zaposlenih, kot so opravljanje dolgih delovnih ur z nadurami, koncept prezentizma, koncept "leaveisma" in koncept opravljanja dela izven delovnega časa na drugi lokaciji, na primer doma (Nöhammer in Stichlberger, 2019; Cooper in Lu, 2019; Dettmers idr., 2016).

Posledično je pri zaposlenih zaradi opravljanja dela izven delovnega časa in s tem povezane prekomerne razpoložljivosti za delo zaslediti spremembe v njihovem vedenju, počutju in zdravju, kot na primer pojav utrujenosti, izčrpanosti in nezmožnost mentalne odmaknjenosti od dela ter težave v ravnovesju med poklicnim in zasebnim življenjem. Pogostejše se tudi pojavlja konflikt med družinskim in poklicnim

življenjem (Scheel idr., 2023; Knardahl in Christensen, 2022; Eurofound, 2022; Kondrysova idr., 2022; Mar in Buzeti, 2022; Tedone, 2022; Zhang idr., 2022; Yang, idr., 2022; Brauner idr., 2021; Eurofound, 2021; Phan in Sethu, 2021; Thörel idr., 2021; DeFilippis idr., 2020, v WEF, 2020; Oakman idr., 2020; WEF, 2020; Nöhammer in Stichlberger, 2019).

Na podlagi predstavljenih konceptov v nadaljevanju predstavljamo ključne ugotovitve opravljene raziskave našega projekta o stanju prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa med pandemijo covida-19 v podjetju Intera, d. o. o.

3 KLJUČNE UGOTOVITVE RAZISKAVE PROJEKTA

Skladno z namenom projekta smo v projektni skupini pripravili analizo stanja na področju ravnanja z ljudmi, s poudarkom na obdobju pandemije covida-19. Pri tem je v ospredje raziskovanja bila postavljena problematika prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo zaradi opravljanja dela izven delovnega časa v obdobju pandemije. Da bi natančno proučili stanje v obdobju pandemije covida-19 smo izvedli kvantitativno raziskavo v podjetju Intera d.o.o., sodelujočem partnerju na projektu. Pri tem smo za izvedbo empiričnega dela raziskave oblikovali lasten spletni anketni vprašalnik v spletnem orodju 1ka. Raziskavo smo izvajali med 13. in 28. 4. 2023.

Anketni vprašalnik je izpolnilo 12 zaposlenih, kar predstavlja 28,6 % vseh zaposlenih v podjetju Intera, d. o. o. Med njimi je bilo 82,4 % moških in 17,6 % žensk. Po zbranih podatkih ima največ anketirancev (35,5 %) pridobljeno univerzitetno izobrazbo, najmanj (5,9 %) pa magistrsko izobrazbo in visokošolsko strokovno izobrazbo (prejšnjo). Največ anketirancev (29,4 %) je opravljalo delo na področju implementacij, najmanj (5,9 %) pa na položaju produktnega vodje. Med njimi so v večini (94,1 %) imeli sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za nedoločen polni delovni čas, le 5,9 % je imelo pogodbo o zaposlitvi za določen polni delovni čas.

Ključne ugotovitve opravljene statistične analize naše raziskave³ so, da je med pandemijo covida-19 večina anketirancev opravljala delo izven delovnega časa. Posledično so zaradi tega bili prekomerno razpoložljivi za delo. Tako so anketiranci najpogostejše opravljali delo izven delovnega časa popoldan, po koncu uradnega delovnega časa ali pozno zvečer

(100 %), nekoliko manj med vikendi (81,9 %) in med koriščenjem letnega dopusta (54,6 %) ter v času bolniške odsotnosti (63,7 %). Za opravljanje dela izven delovnega časa so anketiranci uporabljali različno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT), vendar največ (90,9 %) prenosni računalnik in pametni telefon. Od teh jih je skoraj polovica (45,5 %) za delo izven delovnega časa porabila eno uro dneвно. Prav tako je 27,3 % anketirancev izven delovnega časa zaznavalo pričakovanje in zahteve po opravljanju dela ali stalni dosegljivosti s strani sodelavcev, nekoliko manj (18,2 %) pa s strani vodstvenega osebja. Med anketiranci jih je bilo 36,4 % tudi mnenja, da je stalna dosegljivost del njihove službe.

Rezultati raziskave projekta kažejo, da so vsi anketiranci izven delovnega časa razmišljali o nedokončanih ali prihodnjih delovnih nalogah. Med njimi jih je tudi 63,7 % razmišljalo o namerno ali nenamerno storjenih napakah pri delu. Ker gre za tehnološko podjetje, usmerjeno na področje poslovanja s strankami, je pričakovano, da je 91 % anketirancev izven delovnega časa razmišljalo o strankah. Obenem je 72,8 % anketirancev izven delovnega časa imelo občutek, da je dela preveč. Skladno z delovnimi obremenitvami med pandemijo covida-19 so anketiranci zaznavali tudi stalne časovne pritiske. Več kot polovica (54,5 %) jih je zato pri delu v in izven delovnega časa delalo več napak.

Zaradi dela izven delovnega časa in prekomerne razpoložljivosti za delo so se zaposleni soočali s težavami z nespečnostjo, utrujenostjo in negativnimi čustvi (npr. jeza, žalost, osamljenosti, razočaranost, krivda, zgroženost ...) ter bili čustveno izčrpani. Pri dobri polovici anketirancev (54,5 %) so se pojavile tudi zdravstvene težave. Več kot dve tretjini (72,8 %) anketirancev pa je med pandemijo covida-19 zaradi opravljanja dela izven delovnega časa imelo občutek, da njihovo poklicno življenje pogosto posega v njihovo zasebno življenje. Hkrati s tem so zaposleni zaznavali tudi neravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem. Toda istočasno je 72,8 % anketirancev potrdilo, da jim je pogosto, včasih ali redko IKT omogočala več svobode pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja. Prav tako je pri 27,3 % anketirancev bilo redko ali včasih zaznati pojav konflikta med družinskim in poklicnim življenjem.

³ Podrobnejšo analizo si lahko ogledate v [e-brošuri](#).

¹ V angleščini »Non-work time« (Kondrysova, Leugnerova, Kratochvíl, 2022; Schmoll, 2019; Schlachter idr., 2018; Dettmers, 2016; Ďuranová in Ohly, 2016), After-hours (Santos idr., 2023; Khalid in Weng, 2022; Thörel idr., 2021; Kubo, 2021), »Outside working hours« (Choi idr., 2022; Martin, Penard in Magnavita, Tripepi in Poussing, 2022; Johnston idr., 2021; Gadeyne idr., 2018), »Off-job time« (Andrade in Matias, 2021; De Jonge, 2020).

² Prvič sta izraz leta 2013 uporabila Hesketh in Cooper.

4 PRIPOROČILA ZA ZMANJŠANJE OPRAVLJANJA DELA IZVEN DELOVNEGA ČASA IN PREKOMERNE RAZPOLOŽLJIVOSTI ZAPOSLENIH ZA DELO

Na podlagi ugotovitev raziskave projekta in ugotovitev drugih raziskav so bila v projektni skupini pripravljena nekatera priporočila v obliki smernic z namenom zmanjšanja opravljanja dela izven delovnega časa in prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo. Priporočila, ki so bila oblikovana so:

- Uvedba pravice do odklopa: takšna pravica zaposlenim zagotavlja, da jim izven delovnega časa ni treba biti dosegljiv na službene telefonske klice, prek elektronske pošte in drugih oblik digitalnega komuniciranja. Omenjeno pravico so že uvedli v nekaterih državah članicah Evropske unije (EU) kot na primer v Nemčiji, Franciji, Italiji in Španiji. V januarju 2021 je Evropski parlament tudi pozval k oblikovanju evropske zakonodaje (v obliki kolektivnih pogodb med socialnimi partnerji), ki bo zaposlenim v državah članicah EU zagotavljala pravico do digitalnega odklopa od dela brez posledic.

- Vloga vodstvenega osebja: vodstveno osebje mora sprejemati ustrezne odločitve o organizaciji in načinu opravljanja dela ter o organizaciji in trajanju delovnega časa. Na ta način zaposlenim zagotavlja varno delovno okolje, da zaradi utrujenosti ali drugih nepravilnih delovnih vzorcev ne škodijo sebi, sodelavcem ali drugim. Vodstveno osebje mora tudi spodbujati razvoj kompetenc zaposlenih (npr. ustvarjalnost, inovativnost, upravljanje z informacijami, ki jih potrebujejo), ki so bistvene za opravljanje dela v današnjem s tehnologijo podprtem delovnem okolju. Obenem pa mora zaposlenim nuditi tudi večjo fleksibilnost in avtonomijo pri opravljanju njihovega dela ter jih ustrezno opolnomočiti, da se bodo zmožni mentalno odmakniti od dela.

- Fleksibilno opravljanje dela: prihodnji trendi opravljanja dela napovedujejo nadaljnjo uporabo fleksibilnih oblik dela (na primer delo od doma in hibridno delo) tudi po koncu pandemije covid-19. Zaposlene (predvsem tiste, ki opravljajo pisarniško delo in so zaposleni v storitvenem sektorju), ki bodo še naprej opravljali fleksibilne oblike dela, je treba ustrezno izobraziti o učinkoviti uporabi IKT, jim zagotoviti ustrezen dostop in kakovostno IKT ter jim omogočiti večjo fleksibilnost glede ravnanja s časom. Vodstveno osebje in zaposleni naj tudi skupaj

ustvarjajo takšno organizacijsko kulturo, kjer bo spoštovana pravica do odklopa.

- Ozaveščanje o problematiki opravljanja dela izven delovnega časa in prekomerni razpoložljivosti zaposlenih za delo: je izjemno pomembno za zaposlene, vodstveno osebje, delodajalce in celotno družbo. V prihodnje je smiselno opraviti raziskave v javnem in zasebnem sektorju. Te bodo pripomogle k poenotenju konceptov "izven delovni čas" in "prekomerna razpoložljivost za delo" ter k ustrezni razlagi pravnih norm o delovnem času in izven delovnem času. Na ta način bo v organizacijah lažje spodbuditi sprejemanje ustreznih ukrepov povezanih z organizacijo in trajanjem delovnega časa. To pa bo vplivalo tudi na zagotavljanje rednih počitkov in koriščenja celotnega letnega dopusta zaposlenih. Na ta način bodo zaposleni lažje ohranjali dobro počutje in zdravje ter vzpostavljali ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem.

5 ZAKLJUČEK

V kontekstu sprememb načina opravljanja dela, delovnih procesov in delovnih pogojev zaradi pandemije covid-19 je analiza stanja prekomerne razpoložljivosti zaposlenih za delo izven delovnega časa ključna. To nam omogoča razumeti, kako se je delovno okolje spremenilo in s kakšnimi posledicami so se zaposleni soočali med pandemijo covid-19 (in se še tudi po njej). V okviru našega projekta smo si prizadevali pridobiti čim bolj jasen in natančen vpogled v razmere, ki so vplivale na predstavljeno problematiko zaposlenih v različnih organizacijah. Skladno s tem smo v sodelovanju s partnersko organizacijo iz zasebnega sektorja opravili podrobno analizo o opravljanju dela izven delovnega časa in prekomerni razpoložljivosti za delo. Poleg tega pa smo tudi skušali ugotoviti kako oba pojava vplivata na vedenje, počutje in zdravje zaposlenih med pandemijo covid-19. Pridobljeni podatki bodo uporabni tudi za naše nadaljnje raziskave o problematiki opravljanja dela zaposlenih izven delovnega časa in njihovi prekomerni razpoložljivosti za delo. Hkrati s tem bodo naša nadaljnja raziskovanja usmerjena v proučevanje različnih organizacijskih in individualnih razlogov, ki tudi vplivajo na pojav omenjenih konceptov.

Viri in literatura

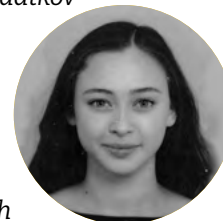

Mnenje sodelujočih študentk in študentov na projektu

»Prvič sem sodelovala v tovrstnem projektu, zato je bila to zame nova izkušnja, s katero sem pridobila veliko znanja in novih veščin. Te mi bodo v prihodnje prišle še zelo prav. Pridobila sem raziskovalne spretnosti, sposobnosti pisanja daljših, bolj strokovnih besedil, urila pa sem tudi svojo kreativno plat, saj je bilo treba sodelovati pri promocijskih aktivnostih projekta. Celotna ekipa skupaj z mentorji je bila odlična. Veliko smo si pomagali med seboj, si bili v oporo in zato sem na projektu tudi uživala. Vesela in hvaležna sem za to izkušnjo. Sedaj pa novim izzivom naproti.« – Patricia Čeh (Fakulteta za upravo)

»Med sodelovanjem pri projektu sem pridobila in nadgradila raznolike kompetence. Naučila sem se definirati, razumeti in reševati strokovne izzive na področjih metodologije, statistične obdelave podatkov in informatike. Razvijala sem tudi ustvarjalno razmišljanje pri pripravi promocijskih aktivnosti projekta. Prav tako sem pridobila veščine v ravnanju z ljudmi in projektne delu. Naučila sem se tudi načrtovati in organizirati svoje delo ter se fleksibilno prilagajati pri opravljanju različnih aktivnosti v okviru projekta. Vse to je prispevalo k mojemu razvoju kritičnega in analitičnega razmišljanja.« – Sara Magdič (Fakulteta za družbene vede)

»V sklopu projektne skupine sem bila predvsem zadolžena za iskanje in pregled obstoječe literature ter pisanje poglobljenih strokovnih povzetkov ustrezne literature. Znanja, izkušnje in kompetence, ki sem jih pridobila med projektom, se bodo zagotovo izkazale za dragocene na moji akademski poti, zlasti pri pisanju zaključnih del. Poleg pridobljenih strokovnih kompetenc sem med projektom spoznala pomen učinkovite timske komunikacije in aktivnega poslušanja, kar je prispevalo k harmoničnemu tinskemu okolju. Ta izkušnja je zagotovo prispevala k nadgrajevanju moje sposobnosti učinkovitega sodelovanja, prilagajanja različnim skupinskim dinamikam in prizadevanja za doseganje skupnega cilja. Delo na tem projektu in pridobljene izkušnje bodo trajno vplivale tako na mojo osebno kot na akademsko rast. Bilo mi je v izjemno čast in veselje biti del tako odgovorne ekipe in delati pod mentorstvom strokovnjakov.« – Mihaela Murdjoska (Fakulteta za upravo)

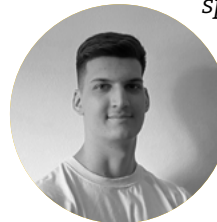
»Moja naloga pri projektu je obsegala oblikovalsko plat – pripravo promocijskega gradiva. Poleg sodelovanja z novimi ljudmi in pridobivanja novih poznanstev sem

imela na projektu možnost uriti svoje do sedaj pridobljeno znanje s področja vizualnih komunikacij. Projekt mi je omogočil dodatno izkušnjo s področja sodelovanja, oblikovanja ter kreativnosti. Rada bi pohvalila še odlično vodenje projekta, saj nam je to omogočilo, da smo sodelujoči brez večjih težav opravljali svoje naloge in projekt uspešno pripeljali do konca.« – Darja Remc (Fakulteta za dizajn)

»Projekt je zame predstavljal prvo izkušnjo na tem področju, saj sem bil poleg ostalih projektne del vpleten še v razvoj aplikacije in izvajanje drugih nalog, ki prvotno niso bile predvidene, vendar smo jih lahko dosegli s hitrim in učinkovitim tiskim delom. Delo v ekipi je bilo zelo pozitivno, saj smo se medsebojno podpirali in sodelovali. Projekt mi je omogočil izboljšanje kompetenc na področju razvoja aplikacij ter pridobivanje znanja o drugih vidikih projektne dela. Vesel sem, da sem imel priložnost sodelovati in se naučiti veliko novega.« – Anej Tomažič (Fakulteta za upravo)

»Delo na tem projektu je bilo navdušujoče, polno zadovoljstva in izjemno poučno. Pridobil sem številna nova znanja in izkušnje, ki so mi že v kratkem času koristili na različnih področjih. Preizkusil sem se v različnih nalogah, ki so me spodbujale k inovativnemu razmišljanju, ter se spopadel z izzivi, ki so zahtevali raziskovanje in razumevanje novih konceptov. Delo z izkušenimi mentorji mi je omogočilo hitro rast in izboljšanje mojih sposobnosti ter pridobitev dragocenega vpogleda v kompleksnost projekta. Poleg tega sem se razvijal v tinskem okolju, kjer sem sodeloval z raznoliko skupino ljudi, in skupaj smo ustvarjali inovativne rešitve. Ponosen sem na dosežke, ki smo jih dosegli kot ekipa, in hvaležen za pridobljene izkušnje. Te izkušnje mi bodo zagotovo koristile na moji poklicni poti in mi dale trden temelj za prihodnje izzive.« – Tilen Turk (Fakulteta za upravo)

»Projekt je zame predstavljal nekaj povsem novega, saj sem se prvič znašla v vlogi poglobljenega raziskovanja in pisanja članka. Velik del, da mi je bilo sodelovanje v projektu všeč, je zagotovo predstavljalo dejstvo, da smo z ekipo ves čas zelo dobro sodelovali, si med seboj pomagali in se spodbujali. S sodelovanjem pri projektu sem v prvi vrsti izboljšala kompetence, ki jih potrebujemo pri tinskem delu, vključno z dogovarjanjem in prilagajanjem, to pa menim, da mi bo v prihodnje pri kakršnemkoli delu zelo koristilo. Ob tem sem se tudi naučila iskati relevantne vire in poglobila znanje na področju raziskovanja ter oblikovanja daljših besedil.« – Anja Žnidaršič (Fakulteta za upravo)

Pakt za stabilnost in rast: vrnitev k anahronistični fiskalni realnosti Evropske unije?

David Nagode
david.nagodee@gmail.com

David Nagode je zaključil 4. letnik Pravne fakultete na Univerzi v Ljubljani in je trenutno na podiplomskem študiju na Ludwig-Maximilians-Universität v Münchnu. Med študijem se pogloblja v evropski vidik pravnih področij, predvsem konkurenčnega prava in prava notranjega trga, aktivno pa je seznanjen tudi s političnimi in ekonomskimi tematikami nemško govorečih držav. V času predsedovanja Slovenije Svetu EU 2021 je deloval na Ministrstvu za zunanje zadeve v funkciji uradnika za zvezo in bil stalno dodeljen avstrijskim ministrskim delegacijam.

povzetek

Pakt za stabilnost in rast (v nadaljevanju: Pakt) predstavlja okvir za fiskalna pravila, ki veljajo med državami članicami evroobmočja, kot tudi ostalimi članicami EU. V zgodovini evropske integracije je ekonomska in monetarna unija nedvomno zadnji večji dosežek, vendar razpoke med varčnimi državami zahodne in severne Evrope ter zadolženimi državami na jugu razdira krhko naravo skupne valute, države pa so omejene pri krojenju lastne fiskalne politike. Pakt temelji na primarnem pravu EU in na njem slonečih sekundarnih aktih, ki vzpostavljajo strog sistem nadzora Komisije nad državami članicami, sočasno pa Pogodba o delovanju EU ohranja pravilo o državnem dolgu in letnih proračunskih deficitih, ki je v določeni meri tudi zastarelo in preveč rigidno za današnje razmere. Čas za obravnavo reform pa se izteka, saj z letom 2023 preneha veljati t.i. obdobje derogacije. Ključni vprašanji, ki se pojavita, sta, ali sankcije, ki jih izvajata Komisija in Svet, sploh učinkujejo in ali obstaja konsenz za reformo?

Ključne besede: *javne finance – ekonomska in monetarna unija – dolg – deficit – fiskalna politika – notranji trg – PDEU.*

1 UMESTITEV PAKTA V EVROPSKI PRAVNI PROSTOR

Leta 1992 so države članice takratnih Evropskih skupnosti podpisale Maastrichtsko pogodbo, ki velja kot ustanovni dokument za novo geopolitično tvorbo in hkrati mednarodno organizacijo sui generis – Evropsko unijo. Navkljub prvotnim vsebinskim zadržkom zaradi posameznih članic Skupnosti, je Maastrichtska pogodba vsebovala tudi nadaljnje korake k vzpostavitvi Ekonomske in monetarne unije.¹ Prvotna zadržanost posameznih članic pri podpisu se je julija 1992 manifestirala v danski zavrnitvi Maastrichtske pogodbe, čeprav je bila ta odločitev leta 1993 odpravljena. Enako se je »spotikala« Francija, ki je s t.i. »petit oui« na referendumu potrdila Maastrichtsko pogodbo z 51% volilcev, ki je glasovalo za. Sprva je vzpostavitev Ekonomske in monetarne unije (v nadaljevanju tudi EMU) vsebovala tri stopnje, kjer je najbolj znana zadnja stopnja, kjer je bila načrtovana uvedba enotne valute – evra – do 1999. Vendar pa je vsaka država članica, ki je želela sodelovati v zadnji fazi vzpostavitve EMU, morala izpoljevati kriterije glede, inter alia, zadolževanja in državne porabe. Pakt za stabilnost in rast² je torej nujen produkt skupne valute, kjer so bili vsebinski kriteriji okvirno določeni leta 1997. Vsebina Pakta je torej delni prenos fiskalne politike iz držav članic na Evropsko komisijo, v zameno pa bi taka ureditev zagotavljala cenovno stabilnost in blaginjo v širšem pomenu kot samo ekonomskem.

Od sprejetja okvirjev Pakta let 1997 je bil le-ta deležen kritik, kjer sta bili izpostavljeni rigidnost in neuspešnost pri sankcioniranju držav članic, ki so se znašle v prekršku oz. niso spoštovale pravil o zadolževanju. V članku bodo predstavljena osnovna pravila primarnega in sekundarnega prava EU, na podlagi njih pa je možno kvalitativno ovrednotiti vpliv na dejansko situacijo in primernost pravil Pakta.

2 ZAKONODAJNA PODLAGA PAKTA

Pakt ima kompleksno pravno podlago, ki jo sestavljajo glavna pogodba med državami članicami o vzpostavitvi in delovanju Evropske unije in akti, ki

jih lahko uvrstimo med sekundarne akte Evropske unije, večinoma kot uredbe, naslovljene na države članice.

2.1 Primarno pravo

Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU)³ je v naslovu VIII Ekonomska in monetarna politika, poglavje I Ekonomska politika prenesla poglavje iz predhodne verzije Lizbonske pogodbe. Nastanek zgoraj omenjenega poglavja je torej povezan z letom 1992. Cilj, ki so ga države članice skušale doseči, je bila ekonomska konvergenca in zbliževanje, ki bi vodilo v prvo zaokroženo celoto strogih fiskalnih pravil za države članice. Pravila lahko razdelimo na dve skupini: prva omejujejo nacionalne vlade pri sprejetju državnih proračunov in drugih fiskalnih dokumentov, drugapa urejajo širši ekonomski aspekt notranjega trga. Na konceptualni ravni si je potrebno predstavljati notranji trg kot območje, kjer je zagotovljen prost pretok vseh produkcijskih faktorjev, kjer pravila o ekonomskih svoboščinah v PDEU urejajo vpliv držav članic in javnih organov na notranji trg, skupaj s pravili o konkurenci pa posameznike omejuje pri izkrivljanju trga. Z vidika nadaljnje integracije v evropskem prostoru je naslednji logični korak vzpostavitev enotne valute in koordinacija ekonomske politike vseh sodelujočih. V ta namen PDEU nudi tri poglavitna načela: cenovna stabilnost, ustrezne monetarne razmere in razumne javne finance.⁴

Cenovna stabilnost je predvsem usmerjena v nadzorovanje inflacije v skladu z vnaprej določenimi cilji. Drugo načelo – ustrezne monetarne razmere – naj bi države članice spodbudilo k razumni javni porabi, predvsem pa koordinaciji monetarne politike med državami članicami in Unijo. Slednje načelo cilja na razumno javno porabo pri načrtovanju in sprejemanju državnih proračunov, ki naj bi bili uravnoteženi, v najboljši situaciji pa bi se izogibali prekomernemu zadolževanju držav članic. Od naštetih načel so za fiskalno politiko in svobodo pri njenem krojenju pomembna vsa tri načela, v

ospredju pa stoji zadnje, tj. razumne javne finance.

Že v poimenovanju načela je vsebovan pridevnik, ki nima popolnoma jasne oz. nedvoumne definicije v PDEU. Ob pogledu v preteklost se najhitreje navežemo na politiko, ki jo je zagovarjala največja in najbolj uspešna nemška stranka Krščanskih demokratov (CDU) v povojnem času, ki je privedla do vključitve t. i. zavore pri zadolževanju (Schuldenbremse) v nemško ustavo leta 2009.⁵ Zavora onemogoča sprejetje oz. izvajanje proračuna z deficitom, ki bi presegal 0,35 % BDP-ja na letni ravni. Navkljub interpretacijski svobodi je cilj načela jasen: omejiti in, v najslabšem primeru, ublažiti posledice nerazumne fiskalne politike posameznih držav članic oz. ekonomskih kriz, ki bi grozile delovanju notranjega trga ter ekonomske in monetarne unije. V ta namen je PDEU in pripadajoč Protokol 12⁶ predvidel povezavo med proračunskim deficitom in državnim dolgom ter bruto domačim proizvodom. Protokol 12 jasno predpiše 60-odstotno mejo, ki je zasnovana tako, da države članice odvrča od zadolževanja preko nje, v povezavi z BDP-jem. Poleg javnega dolga Protokol 12 vsebuje še določbe glede državnih proračunov oz. primanjkljajev, ki ne smejo prekoračiti 3 % BDP-ja na letni ravni.

PDEU vsebuje v členih 120, 121 in 126 določbe, ki se nanašajo na ekonomsko politiko in postopke discipliniranja držav članic, ki odstopajo od zgoraj navedenih meril. Pri tem sta ključna 121. in 126. člen, ki tvorita podlago za sprejem sekundarnih aktov Pakta. 126. člen prav tako, skupaj s Protokolom 12, opredeli postopek čezmernega primanjkljaja.

2.1.1 121. člen PDEU

Besedilo 121. člena PDEU razkrije konstitucionalno razmerje med državami članicami in Evropsko unijo, nanašajoč se na 120. člen PDEU, ki jasno opredeli cilj in ustanovitev EMU in nadalje usmerja članice k »[...] doseganju ciljev Unije, kakor so opredeljeni v členu 3 Pogodbe o Evropski uniji, in v okviru širših smernic, navedenih v členu 121(2). Države članice in Unija delujejo v skladu z načelom odprtega tržnega gospodarstva s svobodno konkurenco [...]«⁷ V skladu s tem 121. člen pooblašča države članice, da obravnavajo svoje ekonomske politike kot zadevo skupnega pomena, istočasno pa nalaga Svetu EU in Komisiji nalogo sprejeti ekonomsko politiko na ravni celotne Unije, nadzorovanje ekonomskih situacij v državah članicah in preventivno (kot tudi

kurativno) ukrepanje v primeru neskladnosti. V 4. odstavku člena pa se skriva inovacija, ki predvideva postopek analize in sankcioniranja držav članic, ki se ne držijo predpisov o javnem dolgu in deficitu ter s tem povzročajo nevarnost in grožnjo delovanju EMU. Postopek je podrobno opisan v 126. členu

2.1.2 126. člen PDEU

Postopek čezmernega primanjkljaja je po definiciji namenjen državam članicam, ki ne izpolnjujejo najmanj enega izmed danih pogojev fiskalne politike. 126. člen PDEU tvori t. i. korektivno roko Pakta. Na tej točki je relevantna razdelitev Pakta na preventivno »roko« oz. del, ki se ukvarja s pravočasnim, transparentnim in učinkovitim poročanjem ključnih ekonomskih kazalnikov držav članic Komisiji, in »korektivno roko«⁸ oz. korektivni del – sankcioniranje in nadzor nad ukrepi držav članic, ki ne spoštujejo širokih smernic fiskalnih pravil.

Postopek je zasnovan na več fazah: v prvi fazi Komisija prepozna oz. se seznani z ekonomskim položajem države članice, ki bodisi presega 60-odstotni javni dolg v razmerju z BDP-jem ali pa ima več kot 3-odstotni deficit v razmerju z BDP-jem. Na tej točki Komisija prevzame analitično in kontrolno vlogo, kjer opazuje ekonomsko situacijo v državi članici. Ko država članica preseže vrednost v enem izmed obeh kriterijev, Komisija pripravi poročilo, v katerem jasno analizira dejavnike, ki povzročajo kreditno oz. proračunsko problematiko, z upoštevanjem unikatnih ekonomskih lastnosti vsake države članice. Ko je poročilo pripravljeno, Komisija izda obrazloženo mnenje državi članici in obvesti Svet EU. V drugi fazi Svet EU odloča o pripoznavi čezmernega primanjkljaja⁹ in o morebitni izdaji sankcij. Skozi celotno drugo fazo je postopek proti državi članici po 258. členu izključen – 126. člen

⁵ Deutsche Bundesbank, *Die Schuldenbremse in Deutschland – Wesentliche Inhalte und deren Umsetzung*, 2011, str. 1.

⁶ Konsolidirana različica Pogodbe o delovanju Evropske unije [2012] OJ C 326.

⁷ Ibid.

⁸ Breuss, Fritz and European Community Studies Association-Austria. *THE STABILITY AND GROWTH PACT: EXPERIENCE AND FUTURE ASPECTS*, 2006.

⁹ Evropska komisija, *The corrective arm / Excessive deficit procedure*, URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/corrective-arm-excessive-deficit-procedure_en.

deluje kot *lex specialis* za neizpolnjevanje dolžno-sti države članice. Glasovanje v Svetu EU poteka v obliki glasovanja s kvalificirano večino po členu 238 (3) (a) PDEU.

2.2 Sekundarno pravo

Sekundarno pravo na področju fiskalnih pravil Evropske unije je razdeljeno na korespondenčno dvopartitno naravo Pakta: preventivno in korektivno. Večina prvotnih uredb je bila amandmiranih in dopolnjenih ob 10-letnici obstoja Pakta in ob nastopu krize evra po padcu borznih tečajev leta 2008.

2.2.1 Uredbi 1466/97 in 1467/97

Navedeni uredbi sta pravno bazirani na členih v PDEU (glej zgoraj) in konkretizirata postopek nadzora in nadaljnjo ravnanje v primerih nespoštovanja fiskalnih pravil.

Uredba 1466/97¹⁰ vsebuje določbe, ki se nanašajo na nadzor držav članic in proračunskega dogajanja v le-teh. V osnovi je uredba namenjena preventivnemu ukrepanju v primeru, ko bi državni proračun postal finančno nevzdržen in nerazumen, s tem da vzpostavi dolžnost države članice, da predstavi program za stabilnost in konvergenco (programi za stabilnost so namenjeni državam evroobmočja, programi konvergence pa za nečlane evroobmočja). V tem dokumentu mora biti vključena analiza srednjeročnih fiskalnih obetov, previdno napovedano gibanje javnega dolga oz. zadolževanja in proračunske porabe. Namen tega dokumenta je omejitev vlad pri sestavljanju proračunov v prihodnjih obdobjih na srednji rok. Program za stabilnost in konvergenco služi tudi kot osnutek za srednjeročni proračunski načrt (mid-term budgetary objective – MTO), ki začrta srednjeročne cilje. Država članica se s tem zaveže, da bo odpravila nepravilnosti in dosegla vzdržne in razumne javne finance.

Uredba 1467/97¹¹ konkretizira določbe postopka čezmernega primanjkljaja. Namen postopka je sankcioniranje držav članic, ki so neuspešno stopale v situaciji čezmernega primanjkljaja in s tem povzročajo nevarnost stabilnosti EMU ter sočasno nasprotujejo dolgoročnemu načrtu in smernicam Unije na področju zaposlovanja in gospodarske rasti. Nujnost pri obravnavi teh situacij je časovno uokvirjena v 10 mesecev – odstopanja se prepoznajo v mesecu marcu in so lahko odpravljena do konca koledarskega leta. Prav tako teh 10 mesecev

predstavlja okvir državam članicam, da odpravijo nepravilnosti in se izognejo finančnim sankcijam in globam (glej spodaj). Sam postopek je trofazen: prvo fazo sestavlja notifikacija, kjer Svet EU glasuje o poročilu Komisije in postavi štirimesečni rok, znotraj katerega morajo države članice predstaviti načrt s popravki, ki je usmerjen v zmanjševanje deficita. Druga faza sledi, če je bila prva faza neuspešna – neuspešnost se odraža v bodisi premilih ukrepih ali pa neuspešnih (tudi neobstoječih) ukrepih za zmanjšanje deficita. To omogoči Svetu EU, da izda globo, tj. brezobrestni depozit, ki se sčasoma spremeni v globo, ta pa se vplača v Evropski mehanizem za stabilnost oz. v alternativne sklade za stabilnost.

Odločba sodišča Evropske unije C-27/04 Komisija proti Svetu¹² podrobno predstavi položaj Sveta EU pri glasovanju o predloženih priporočilih Komisije. Spor je pred sodišče prispel v obliki zahteve za ugotovitev ničnosti po 263. členu, kjer je Komisija želela izničiti učinke akta Sveta EU, ki naj bi bil zavezan sprejeti sklep na podlagi poročila Komisije. Svet EU ni dosegel ustrezne večine pri glasovanju o postopku čezmernega primanjkljaja po 126 (6) in (7) PDEU in postopek je bil ustavljen. Svet EU je zato sprejel sklep,¹³ ki je predvidel zaustavitev postopka čezmernega prikrajšanja, državi članici v prekršku (Nemčija in Francija) pa sta prejeli le priporočilo o ukrepih za izboljšanje državnega deficita. Komisija se s takim razpletom v Svetu EU očitno ni strinjala in želela (i) izničiti sklep Sveta EU, da priporočilo Komisije ni bilo sprejeto, in (ii) ugotovitev ničnosti sklepa Sveta EU, da je postopek čezmernega primanjkljaja zadržan. Sodišče je v svoji odločitvi skopo zavrnilo prvi del zahtevka. Drugi del pa obširno obrazložilo in izluščilo vprašanje: »Ali lahko Svet EU zadrži postopek čezmernega primanjkljaja?« Sodišče je tu prišlo do zaključka, da so situacije, v katerih je zadržanje postopka dovoljeno, izčrpno našteje v Uredbi 1467/97 in PDEU. Prav tako je sklep

Sveta EU ničen, saj ima Komisija edina iniciativo za vložitev postopka čezmernega primanjkljaja v skladu s 126. členom.

Zgoraj omenjene sankcije so v obliki brezobrestnih depozitov in glob. Brezobrestni depoziti se pretvorijo v globo, če država članica postopa neuspešno in ne vključi predlogov Sveta EU v makroekonomske načrte, ki morajo biti izdani v skladu z zakonodajo EU in ne zmanjša letnega deficita. V skladu z načelom proporcionalnosti in pravne varnosti so globe, izdane državam članicam, gradacija brezobrestnega posojila pri Komisiji, če se posojilo izkaže za neučinkovitega. Znesek, ki ga mora država članica deponirati pri Komisiji, je vsebovan v Uredbi 1467/97 in znaša 0,2 % BDP-ja kot fiksno komponento, variabilna komponenta pa je razlika med dejanskim deficitom in referenčno vsoto 3 % (kot predvideno v Protokolu 12). V hipotetičnem primeru, ko bi država imela predviden letni deficit 3,2 % BDP-ja, bi depozit v postopku čezmernega primanjkljaja znašal 0,2 % + (3,2 % - 3 %), kar bi pomenilo, da bi država morala vplačati znesek enak 0,4 % lastnega BDP-ja. V nobenem primeru pa kumulativno znesek ne sme presegati 0,5 % BDP-ja. Če država ni naredila dovolj oz. nič pri zmanjševanju deficita, se ta depozit pretvori v globo (glej zgoraj).

2.2.2 »Dvojček« in »šestorček« ukrepov po finančni krizi 2008

Leta 2011 je Evropska unija sprejela sveženj ukrepov pod naslovom »Six-pack legislation«, ki je bil namenjen optimizaciji težav v postopku čezmernega primanjkljaja. Postopek čezmernega primanjkljaja se je poleg analize deficitov posodobilo tudi z dodatno analizo ekonomskih neravnotežij (economic imbalances). Leta 2013 je sledila še zadnja modifikacija Pakta, ki je sledila grški gospodarski krizi in vpeljala sinhronizirano in enotno nadzorovanje proračunskih izdatkov. Iz parcialnih reform ob zgodovinskih prelomnicah je možno razbrati, da Pakt v osnovni obliki iz leta 1997 ni ustrezno upošteval spreminjajočih se ekonomskih razmer in razmerij znotraj Evropske unije in delovanja svetovnega trga. Reforme, ki so se zgodile med letoma 2011 in 2013, so bile nujno potrebne za stabilizacijo evroobmočja in skupne valute, saj je kriza državnega oz. evrskega dolga močno oslabila monetarno situacijo v Uniji, povrh vsega pa je Grčija padla v recesijo epskih proporcev.

Šest pravnih aktov,¹⁴ ki je posodobilo in amandmiralo obstoječe predpise, je razdeljenih na dve skupini, na fiskalno in makroekonomsko. Glavna kritika pred sprejetjem reform je bilo pomanjkanje preventivnih ukrepov in kvaliteta ekonomskih podatkov, ki so jih države članice morale sporočati Komisiji. Ratio legis reform je torej več centralizacije moči v roke Komisije, ki ima sedaj večja pooblastila v preventivni fazi Pakta. Pristojnosti so predvsem v hitrejšem prepoznavanju slabšanja ekonomskih okoliščin v gospodarstvu držav članic. Da bi Komisija lahko nearbitrarno prepoznala take situacije, je pridobila pooblastila, da objavi vrsto ekonomskih indikatorjev in referenčnih vrednosti, s tem da upošteva unikatne lastnosti vsake države članice. Namen teh standardov poročanja je širša predstava o dejanski ekonomski situaciji, ki ni vezana samo na proračunski deficit in državni dolg. Če država članica prekorači posamezne referenčne vsote, to še ne pomeni nespoštovanja in kršitev obveznosti – Komisija vključi več različnih dejavnikov pri prepoznavanju grožnje EMU. Ko Komisija prepozna t. i. ekonomsko neravnotežje, opozori Svet, naj pozove državo članico k pripravi korektivnega načrta, ki je potem predmet glasovanja v Svetu. Reforma torej vnaša predhodno fazo pred postopkom čezmernega primanjkljaja in omogoča nadzor nad državami članicami pred nastopom kritičnih dejstev. Od predstavitve te predhodne faze Pakta je Komisija na letni ravni nadzorovala 15 do 17 držav članic, medtem ko so bila ekonomska neravnotežja prepoznana v samo treh do šestih državah članicah.¹⁵

V to predhodno fazo je vključen postopek v zvezi z makroekonomskimi ravnotežji, ki ga Komisija lahko predlaga na podlagi odstopanj od zgoraj omenjenih indikatorjev. Če je odstopanja možno odpraviti s predlaganimi ukrepi v obstoječih načrtih, Komisija ne predlaga začetka postopka. Če pa so odstopanja taka, da ogrožajo delovanje EMU, pa Komisija izda predlog Svetu, postopek predložitve načrta z ukrepi se ponovi, neupoštevanje oz. neuspešno reševanje težav pa lahko privede do globe v višini 0,1 % BDP-ja.

¹⁰ Uredba Sveta (ES) št. 1466/97 z dne 7. julija 1997 o okrepitvi nadzora nad proračunskim stanjem ter o nadzoru in usklajevanju gospodarskih politik (1997) OJ L209.

¹¹ Uredba Sveta (ES) št. 1467/97 z dne 7. julija 1997 o pospešitvi in razjasnitvi izvajanja postopka v zvezi s čezmernim primanjkljajem (1997) OJ L209/1.

¹² C-27/04 Commission v. Council [2004] ECR I-06649.

¹³ Svet EU, 003/89/EC: Council Decision of 21 January 2003 on the existence of an excessive deficit in Germany Application of Article 104(6) of the Treaty establishing the European Community OJ L 34, 11. 2. 2003, str. 16–17.

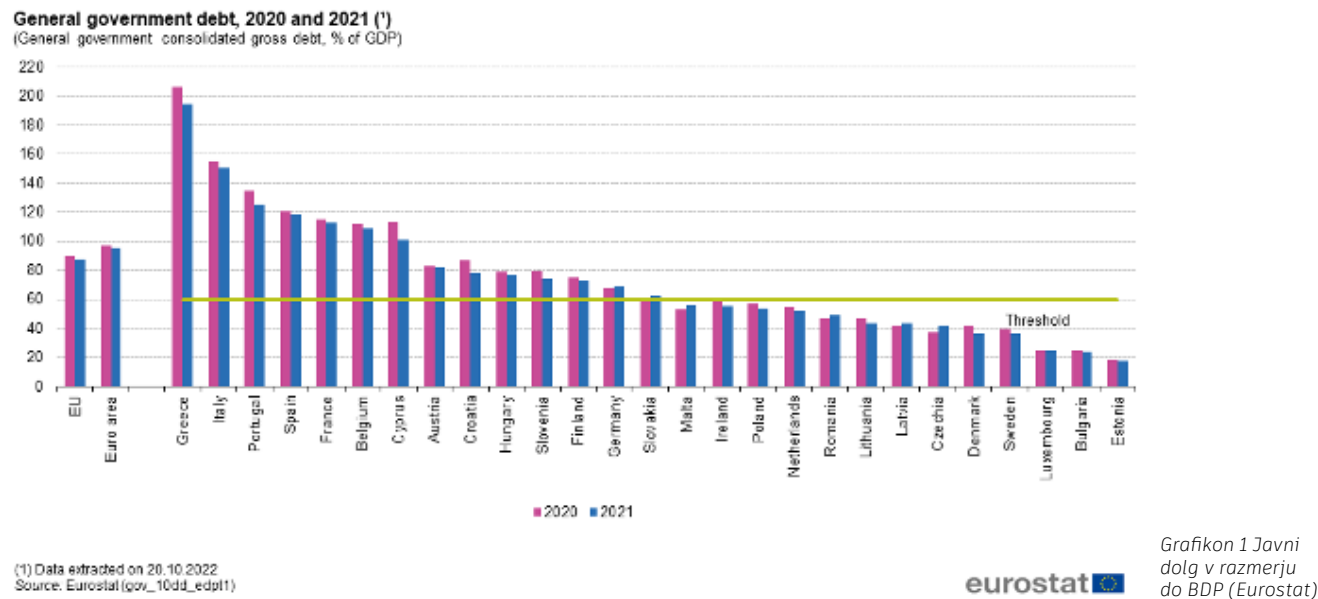
¹⁴ Uredba (EU) št. 1175/2011, Uredba Sveta (EU) št. 1177/2011, Uredba (EU) št. 1173/2011, Direktiva Sveta 2011/85/EU, Uredba (EU) št. 1176/2011, Uredba (EU) št. 1174/2011.

¹⁵ Evropska komisija, Macroeconomic Imbalance Procedure. Ratio-nale, Process, Application: A Compendium (17 November 2016) URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/ip039_en_2.pdf.

Zadnja reforma Pakta je bila v letu 2013, pod imenom »two-pack«, ki ga sestavljata dve uredbi.¹⁶ Cilj obeh uredb je povečanje nadzora pri poročanju in omejevanju oz. sodelovanju vlad držav članic pri krojenju skupne fiskalne politike. Uredba 473/2013¹⁷ predpostavlja, da če država članica ni pod strogim nadzorom v postopku čezmernega primanjkljaja oz. postopku v zvezi z makroekonomskimi neravnotežji, mora do 15. oktobra vsako leto predložiti osnutek proračuna, ki ga Komisija pregleda in poda komentar, preden je proračun predložen parlamentu v državi članici. Za države članice, ki pa so podvržene strogemu nadzoru znotraj postopka v zvezi z makroekonomskimi neravnotežji (oz. finančno pomočjo),¹⁸ pa velja Uredba 472/2013,¹⁹ ki predvideva še strožji nadzor s strani Komisije in poročanje države članice.

3 DEROGACIJA PRAVIL PAKTA ZA STABILNOST IN RAST

Trenutno izjemno aktualna tema pogovorov med finančnimi ministri Evropske unije in evroobmočja je vprašanje reforme trenutne varovalke Pakta.²⁰ Ta varovalka omogoča vsem državam članicam odstopanje od splošnih fiskalnih pravil Unije, s tem da lahko državni proračuni presežejo vrednost 3 % BDP-ja. V zadnjih treh letih se je izkazalo, da je ta derogacija pravil o zadolževanju še kako pomembna v času hudih ekonomskih kriz. Že na podlagi gospodarskih podatkov za Slovenijo je razvidno, da je slovenska vlada izkoristila priložnost in sprejela proračun za leto 2020, ki korespondira s 7,7-odstotnim deficitom. Leta 2021 je primanjkljaj znašal 4,7 % BDP-ja, za leto 2022 je bil dosežen 3-odstotni primanjkljaj.²¹ Po podatkih SURS je trenuten primanjkljaj v drugem četrtletju 2023 znašal 3,6 % BDP-ja.²² Kaj omogoča Komisiji, da utemelji odstopanja od sprejetih fiskalnih pravil in kakšna je argumentacija?

¹⁶ Uredba (EU) št. 472/2013 in Uredba (EU) št. 473/2013.

¹⁷ Uredba (EU) št. 473/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2013 o skupnih določbah za spremljanje in ocenjevanje osnutkov proračunskih načrtov ter zagotavljanje zmanjšanja čezmernega primanjkljaja držav članic v euroobmočju.

¹⁸ Do sedaj je edini primer programa za finančno pomoč bila Grčija – Evropska komisija, Financial assistance programme, URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/euro-area-countries/financial-assistance-greece_en.

¹⁹ Uredba (EU) št. 472/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2013 o okrepitvi gospodarskega in proračunskega nadzora v državah članicah euroobmočja, ki so jih prizadele ali jim grozijo resne težave v zvezi z njihovo finančno stabilnostjo.

²⁰ Evropska komisija, Obvestilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Centralni banki, ESS in Odboru regij, februar 2020.

²¹ Evropska komisija, Commission staff working document 2022 Country report – Slovenia, URL: [2022-european-semester-country-report-slovenia_en.pdf](https://ec.europa.eu/economy-finance/2022-european-semester-country-report-slovenia_en.pdf) (europa.eu), str. 5.

²² <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11394>

Marca 2020 je Komisija sprejela ustrezen sklep²³ in aktivirala generalno klavzulo znotraj Pakta in tako označila pandemijo kot »resen upad gospodarske aktivnosti«. ²⁴ Generalna klavzula za derogacijo pravil Pakta je bila vključena v reforme leta 2011 in predvideva protiukrepe proti ekstremnim gospodarskim padcem in finančnim krizam. Klavzula vsaki državi članici omogoča, da odstopa od splošnih fiskalnih pravil za določen čas – načeloma je to časovni okvir, za katerega je derogacija predvidena. Do prve konjunktore v letu 2022 je bilo predvideno, da se obdobje konča istega leta, trenutno stališče Komisije pa je, da bo klavzula veljala do začetka leta 2024.²⁵ Ukrep je jasno ciljan v proticiklične proračune za obdobje, ko gospodarska aktivnost upade in je predvidena intervencija države. Države članice so pri tem v precejšnji meri svobodne, edina omejitev, ki jo imajo, je, da ne smejo ogroziti že začrtanih srednjeročnih ciljev. Klavzula vpliva na postopek čezmernega primanjkljaja, ampak le do faze, ki jo predvideva 126. (3) člen PDEU – Komisija torej še vedno opravlja svojo dolžnost nadzorovanja in opazovanja, ne sproži oz. začne pa nobenega novega postopka pred Svetom, trenutni postopki v teku pa se zadržijo.

"[...] [M]oramo prilagoditi fiskalno pravilo, ki mora biti bolj uravnoteženo med vzdržnostjo javnega dolga, investicijami in rastjo, bolj učinkovito z močnejšim nadzorom in izvrševanjem ter bolj pregledno in enostavno [...]"

Besede komisarja Gentilonija na Brdu pri Kranju²⁶ jasno izražajo problematiko trenutnih pravil. Prva težava je nepreglednost zakonodaje in njena kompleksnost, druga težava pa temelji na enaki obravnavi vseh držav članic, neupoštevajoč razlike v gospodarstvih. Glede na načrtano časovnico Komisija in države članice nimajo veliko manevrskega prostora pri širjenju in temeljitem prestrukturiranju Pakta, če sploh obstaja konsenz glede sprememb znotraj EU.

4 ZAKLJUČEK

Pakt za stabilnost in rast, ki je bil sprejet leta 1997, naj bi celostno uredil fiskalno politiko na ravni Unije in posledično pripomogel k zbliževanju tako monetarne politike, ki je centralizirana v roke Evropske centralne banke (ECB), kot fiskalne politike. Prvotna pravila so udeležila določbe PDEU, kjer je izpostavljena koordinacija nacionalnih fiskalnih in makroekonomskih načrtov ter zasledovanje ciljev Evropske unije na področju ekonomske in mone-

tarne unije. Pakt je tako v prvotnih dveh uredbah (14466/97 in 1467/97) vseboval preventivo in kurativo za primere, če se države članice niso držale splošnih fiskalnih pravil iz PDEU in Protokola 12. Sankcija, predvidena za kršitve, je dobila obliko brezobrestnih depozitov pri Komisiji, ki so se pretvorili v globo ob nadaljnjem neuspešnem reševanju težav.

Statistični podatki glede državnega dolga med letoma 2002 in 2007 kažejo na neupoštevanje pogoja glede državnega dolga v višini 60 % BDP-ja, saj se državni dolg na ravni EU giblje med 66 % in 71 % za takratnih 13 članic evroobmočja (navkljub padajočemu trendu od 2005 naprej). Vrednost letnih proračunskih deficitov pa se je gibala med 1 % in 3 % BDP-ja, iz česar je moč sklepati, da je v prvotni fazi Pakt učinkoval na letno potrošnjo in javne finance držav članic.²⁷ Od finančne krize leta 2008 do 2013 pa so letni deficiti za EU države zrastle na 6 % BDP-ja in se vrnili v dovoljene meje šele po letu 2013. Podoben padec se je zgodil 2020 in 2021.

Korespondenčno je državni dolg s 65 % zrasel na 86 % v letu 2013, po letu 2013 pa je več kot polovica članic EU presegla 60-odstotno mejo državnega dolga.²⁸ Državni dolg na področju EU se torej ne zmanjšuje oz. približuje najvišji dovoljeni meji. Trenutno je dolg evroobmočja pri pribl. 93 % BDP-ja, medtem ko je za celotno EU okoli 85 % BDP-ja.²⁹ Analogno bi lahko sklepali, da sankcije, tako prvotne kot tiste, ki so bile naknadno vključene v Pakt leta 2011 in 2013, nimajo nobenega učinka na fiskalno korekcijo držav članic in so v trenutni zasnovi brezobrestnih depozitov in glob, precej neučinkovite.

Viri in literatura

²³ Evropska komisija, Coronavirus: Commission proposes to activate fiscal framework's general escape clause to respond to pandemic, Bruselj, 20. 3. 2020.

²⁴ Ibid.

²⁵ Evropski parlament, Economic and Budgetary Outlook for the European Union 2023, URL: https://ec.europa.eu/economy-finance/economic-and-budgetary-outlook-for-the-european-union-2023_en, str. 103

²⁶ Paolo Gentiloni v M. Z., La. Da., Golob in Gentiloni: Prilaganje spremembam terja prožno držo, STA (2023)

²⁷ Eurostat, European Economic Statistics, URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5701211/KS-30-08-410-EN.PDF.pdf-f136daa1e-dba9-479c-9414-08e44ab6ecd1?t=1414773948000>, str. 70.

²⁸ Eurostat, Government debt decreasing again in 2021, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-4c.html?lang=en.

²⁹ Eurostat, Government debt down to 93.0% of GDP in euro area, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-4c.html?lang=en, str. 2.

Stabilitäts- und Wachstumspakt: eine Rückkehr zur anachronistischen Finanzrealität der Europäischen Union?

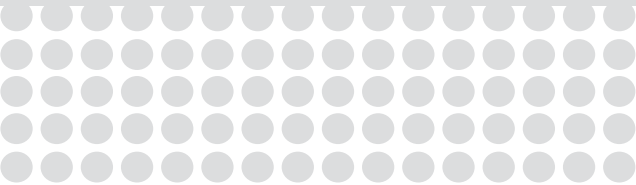
David Nagode
david.nagodee@gmail.com

David Nagode ist Student hat sein Bachelor-Studium an der juristischen Fakultät der Universität Ljubljana beschlossen und ist momentan als LL.M. Student an der LMU München immatrikuliert. Während seines Studiums beschäftigte er sich intensiv mit dem europäischen Aspekt der Rechtsgebiete, insbesondere mit dem Wettbewerbsrecht und dem Binnenmarktrecht. Neben den rechtlichen Aspekten der Europäischen Union ist er aktiv mit den politischen und wirtschaftlichen Themen der deutschsprachigen Länder vertraut. Während der slowenischen EU-Ratspräsidentschaft im Jahr 2021 arbeitete er im Außenministerium als Verbindungsbeamter und war ständig in österreichische Ministerdelegationen entsandt.

Zusammenfassung

Der Stabilitäts- und Wachstumspakt bietet einen Rahmen für Haushaltsregeln, die zwischen den Mitgliedstaaten der Eurozone und anderen EU-Mitgliedstaaten gelten. In der Geschichte der europäischen Integration ist die Wirtschafts- und Währungsunion zweifellos die letzte große Errungenschaft, doch die Gräben zwischen den sparsamen Ländern West- und Nordeuropas und den verschuldeten Ländern des Südens werden durch die Fragilität der gemeinsamen Währung zerrissen. Die Länder sind immer noch begrenzt darin, ihre eigene Finanzpolitik individuell anzupassen. Die Analyse des Pakts basiert auf dem Primärrecht der EU und seinen Sekundärgesetzen, die ein strenges System der Kontrolle der Kommission über die Mitgliedstaaten festlegen, während gleichzeitig der Vertrag über die Arbeitsweise der EU die Regel aufrechterhält zu Staatsverschuldung und jährlichen Haushaltsdefiziten, die in gewisser Weise veraltet und zu starr ist. Nach dem letzten Besuch von EU-Kommissar Paolo Gentiloni ist eine erneute Initiative zur Reform des Paktes erkennbar. Die zentralen Fragen sind: Sind die von Kommission und Rat verhängten Sanktionen überhaupt wirksam und besteht ein Konsens für eine Reform?

Schlüsselwörter: *öffentliche Finanzen – Wirtschafts- und Währungsunion – Schulden – Defizit – Finanzpolitik – Binnenmarkt – AEUV.*

1 EINLEITUNG

Der Stabilitäts- und Wachstumspakt stellt den Grundbaustein der Gesetzgebung der Europäischen Union dar, die allen Mitgliedstaaten Beschränkungen bei der Zusammensetzung und Verwendung staatlicher Haushaltsmittel auferlegt. In den 1990er Jahren beschlossen die Staats- und Regierungschefs der Mitgliedsstaaten der damaligen Europäischen Gemeinschaft die Gründung einer Wirtschafts- und Währungsunion, die die Geld- und Fiskalpolitik der Mitgliedsstaaten des Binnenmarktes verbinden und so zur Stabilität des europäischen Marktes beitragen sollte. Mit dem Vertrag von Maastricht wurde ein neues Kapitel der europäischen Integration aufgeschlagen, und mit der Gründung der WWU gingen die Befugnisse zur Regulierung der Geldpolitik und teilweise auch der Finanzpolitik in die Hände der Europäischen Kommission und der Europäischen Zentralbank über. Die geplante institutionelle Reform soll eine homogene Wirtschaftsunion schaffen, die Preisstabilität und Wohlstand in einem viel weiteren Sinne als nur im wirtschaftlichen Sinne gewährleistet. Die Europäische Gemeinschaft und die Institutionen haben diesen Gedanken umgesetzt, indem sie auf der Grundlage des Vertrags über die Arbeitsweise der Europäischen Union ein Paket von Verordnungen verabschiedet haben, die sich den Namen „Pakt für Stabilität und Wachstum“ angeeignet haben.

Seit der Verabschiedung der ursprünglichen Vorschriften im Jahr 1997 wurde der Pakt scharf kritisiert, weil er zu starr sei und Mitgliedstaaten, die gegen das Gesetz verstoßen, keine Sanktionen verhängen. Die zentrale Idee des Artikels ist daher eine Analyse der Regeln, die den Mitgliedstaaten Pflichten und Rechte bei der Kreditaufnahme und Verabschiedung jährlicher Staatshaushalte auferlegen. Auf der Grundlage der Analyse aktuell gültiger Regelungen und einem Einblick in die gerichtliche Praxis ist eine qualitative Bewertung der Auswirkungen der Regelungen auf die Ist-Situation und deren Wirksamkeit möglich.

2 GESETZLICHE GRUNDLAGE DES PAKTES

Der Pakt selbst verfügt über eine komplexe Rechtsgrundlage, bestehend aus dem Hauptvertrag

zwischen den Mitgliedstaaten über die Errichtung und Arbeitsweise der Europäischen Union (AEUV) sowie Rechtsakten, die als Nebenakte der Europäischen Union einzustufen sind, meist an die Mitgliedstaaten gerichtete Verordnungen.

2.1 Primärrecht

In Titel VIII „Wirtschafts- und Währungspolitik“, Kapitel I „Wirtschaftspolitik“, wurde das Kapitel aus der Vorgängerfassung des Vertrags von Lissabon in den Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union (AEUV) übernommen. Die Entstehung des oben genannten Kapitels ist daher auf das Jahr 1992 zurückzuführen. Das von den Mitgliedsstaaten verfolgte Ziel war die wirtschaftliche Konvergenz und Annäherung, die zu einem ersten abgerundeten Satz strenger Fiskalregeln für die Mitgliedsstaaten führen sollte. Diese lassen sich in zwei Gruppen einteilen: Die erste Gruppe beschränkt die nationalen Regierungen bei der Verabschiedung von Staatshaushalten und anderen Finanzdokumenten, die zweite Gruppe regelt den umfassenderen wirtschaftlichen Aspekt des Binnenmarkts. Auf konzeptioneller Ebene muss man sich den Binnenmarkt als einen Raum vorstellen, in dem der freie Fluss aller Produktionsfaktoren gewährleistet ist und in dem die Regeln der wirtschaftlichen Freiheiten im AEUV den Einfluss von Mitgliedstaaten und öffentlichen Stellen auf den Binnenmarkt regeln und zusammen mit den Wettbewerbsregeln verhindern, dass Einzelpersonen den Markt verzerren. Unter dem Gesichtspunkt einer weiteren Integration im europäischen Raum ist der nächste logische Schritt die Einführung einer einheitlichen Währung und die Koordinierung der Wirtschaftspolitik aller Teilnehmer. Zu diesem Zweck sieht der AEUV drei Hauptprinzipien vor: Preisstabilität, angemessene monetäre Bedingungen und solide öffentliche Finanzen.

Ziel der Preisstabilität ist in erster Linie die Kontrolle der Inflation nach vorgegebenen Zielen. Der zweite Grundsatz – die angemessenen monetären Bedingungen – soll den Mitgliedstaaten Folgendes auferlegen: angemessene öffentliche Ausgaben zu schaffen und insbesondere die Koordinierung der Geldpolitik zwischen den Mitgliedstaaten und der Union. Der letztgenannte Grundsatz zielt auf angemessene öffentliche Ausgaben bei der Planung und Verabschiedung staatlicher Haushalte ab, die ausgewogen sein sollten, und im besten Fall

eine übermäßige Kreditaufnahme der Mitgliedstaaten vermeiden sollten. Von den aufgeführten Prinzipien sind alle drei Prinzipien wichtig für die Finanzpolitik und die Gestaltungsfreiheit, wobei das letzte im Vordergrund steht, d. h. vernünftige öffentliche Finanzen.

Der Name des Prinzips enthält bereits ein Adjektiv, das nicht ganz klar oder eindeutiger Definition im AEUV ist. Wenn wir in die Vergangenheit blicken, fällt uns am ehesten die Politik der größten und erfolgreichsten deutschen Partei, der Christdemokraten (CDU), in der Nachkriegszeit ein, die in der Aufnahme der sog. Christdemokraten (CDU) mündete. Die Schuldenbremse wurde 2009 in das Grundgesetz aufgenommen. Die Bremse verhindert die Übernahme bzw. Umsetzung eines Haushalts mit einem Defizit, das auf jährlicher Basis 0,35 % des BIP übersteigen würde. Trotz der Interpretationsfreiheit ist das Ziel des Grundsatzes klar: die Folgen der unvernünftigen Finanzpolitik einzelner Mitgliedstaaten zu begrenzen und im schlimmsten Fall abzumildern. Wirtschaftskrisen, die das Funktionieren des Binnenmarktes und der Wirtschafts- und Währungsunion gefährden würden. Zu diesem Zweck sah der AEUV und das dazugehörige Protokoll 12 eine Verknüpfung des Haushaltsdefizits mit der Staatsverschuldung und dem Bruttoinlandsprodukt vor. Protokoll 12 schreibt eindeutig 60 % vor – eine Grenze, die die Mitgliedstaaten davon abhalten soll, Kredite aufzunehmen, die im Verhältnis zum BIP darüber hinausgehen. Zusätzlich zur Staatsverschuldung enthält Protokoll 12 auch Bestimmungen zu Staatshaushalten, die jährlich 3 % des BIP nicht überschreiten dürfen.

Die Artikel 120, 121 und 126 AEUV enthalten Bestimmungen zur Wirtschaftspolitik und zu Disziplinarverfahren der Mitgliedstaaten, die von den oben genannten Kriterien abweichen. Von zentraler Bedeutung sind dabei die Artikel 121 und 126, die die Grundlage für die Verabschiedung der Sekundärrechtsakte des Paktes bilden. Artikel 126 definiert zusammen mit Protokoll 12 auch das Verfahren bei einem übermäßigen Defizit.

2.1.1 Artikel 121 AEUV

Der Text von Artikel 121 AEUV selbst offenbart das verfassungsmäßige Verhältnis zwischen den Mitgliedstaaten und der Europäischen Union

und verweist auf Artikel 120 AEUV, der das Ziel und die Errichtung der WWU klar definiert und die Mitglieder darüber hinaus anweist, „[...] Verwirklichung der Ziele der Union gemäß Artikel 3 des Vertrags über die Europäische Union und im Rahmen der in Artikel 121 Absatz 2 festgelegten umfassenderen Leitlinien. Die Mitgliedstaaten und die Union handeln nach dem Grundsatz einer offenen Marktwirtschaft mit freiem Wettbewerb [...]“. Dementsprechend ermächtigt Artikel 121 die Mitgliedstaaten, ihre Wirtschaftspolitik als eine Angelegenheit von gemeinsamem Interesse zu betrachten, und überträgt gleichzeitig dem Rat der Europäischen Union und der Kommission die Aufgabe, die Wirtschaftspolitik auf der Ebene der gesamten Union festzulegen und zu überwachen, die wirtschaftliche Situation in den Mitgliedstaaten und vorbeugende (sowie heilende) Maßnahmen bei Nichteinhaltung. Im vierten Absatz des Artikels gibt es jedoch eine Neuerung, die den Prozess der Analyse und Sanktionierung von Mitgliedstaaten vorsieht, die sich nicht an die Vorschriften zu Staatsverschuldung und Staatsdefizit halten und dadurch Gefahren und Störungen für das Funktionieren der WWU verursachen. Das Verfahren selbst ist in Artikel 126 ausführlich beschrieben.

2.1.2 Artikel 126 AEUV

Das Defizitverfahren richtet sich per Definition an Mitgliedstaaten, die mindestens eine der vorgegebenen finanzpolitischen Voraussetzungen nicht erfüllen. Artikel 126 AEUV bildet die sogenannte korrektive Komponente des Stabilitäts- und Wachstumspakts. An diesem Punkt ist die Aufteilung des Pakts in einen präventiven „Arm“ bzw. Teil, der sich mit der zeitnahen, transparenten und effizienten Berichterstattung wichtiger Wirtschaftsinдикatoren der Mitgliedstaaten an die Kommission befasst, und der „Korrekturarm“ bzw. der korrigierende Teil – Sanktionierung und Überwachung der Maßnahmen von Mitgliedstaaten, die die allgemeinen Leitlinien der Haushaltsregeln nicht einhalten.

Das Verfahren selbst basiert auf mehreren Stufen: In der ersten Stufe erkennt die Kommission an oder Kenntnis von der wirtschaftlichen Lage eines Mitgliedsstaates erlangt, der entweder eine Staatsverschuldung von mehr als 60 % im Verhältnis zum BIP aufweist oder ein Defizit von mehr als 3 % im Verhältnis zum BIP aufweist. An dieser Stelle

übernimmt die Kommission eine analytische und kontrollierende Rolle, indem sie die wirtschaftliche Lage im Mitgliedsstaat beobachtet. Überschreitet ein Mitgliedsstaat den Wert in einem der beiden Kriterien, erstellt die Kommission einen Bericht, in dem sie die kreditverursachenden Faktoren bzw. Faktoren klar analysiert Haushaltsfragen unter Berücksichtigung der einzigartigen wirtschaftlichen Besonderheiten jedes Mitgliedsstaates. Sobald der Bericht erstellt ist, gibt die Kommission eine begründete Stellungnahme an den Mitgliedsstaat ab und informiert den Rat der Europäischen Union. In der zweiten Phase entscheidet der Rat der Europäischen Union über die Anerkennung eines übermäßigen Defizits und die mögliche Verhängung von Sanktionen. Während der zweiten Phase ist ein Verfahren gegen den Mitgliedsstaat gemäß Artikel 258 ausgeschlossen – Artikel 126 fungiert als *lex specialis* für die Nichterfüllung der Verpflichtungen des Mitgliedstaats. Die Abstimmung im Rat der EU erfolgt mit qualifizierter Mehrheit gemäß Artikel 238 Absatz 3 Buchstabe a AEUV.

2.2 Sekundärrecht

Das Sekundärrecht im Bereich der Fiskalregeln der Europäischen Union gliedert sich zur zweiteiligen Natur des Stabilitäts- und Wachstumspakts entsprechend: präventiv und korrigierend. Die meisten der ursprünglichen Vorschriften wurden am 10. Jahrestag des Bestehens des Paktes und mit dem Inkrafttreten des Paktes geändert und ergänzt gleichzeitig als die wirtschaftliche Lage sich verschlechterte im Jahr 2008.

2.2.1 Verordnungen 1466/97 und 1467/97

Die oben genannten Regelungen basieren rechtlich auf Artikeln des AEUV (siehe oben) und regeln das Kontrollverfahren und das weitere Vorgehen bei Nichteinhaltung von Fiskalregeln.

Die Verordnung 1466/97 enthält Bestimmungen zur Kontrolle der Mitgliedstaaten und deren Haushaltsentwicklungen. Grundsätzlich soll mit der Verordnung vorbeugende Maßnahmen für den Fall ergriffen werden, dass der Staatshaushalt finanziell nicht mehr tragbar und unzumutbar wird, indem die Pflicht des Mitgliedsstaats zur Vorlage eines Stabilitäts- und Konvergenzprogramms (Stabilitätsprogramme sind für Länder der Eurozone bzw. Konvergenzprogramme für Nicht-Mitglieder der Eurozone) festgelegt wird. Dieses Dokument

muss eine Analyse der mittelfristigen Haushaltsaussichten, eine vorsichtig prognostizierte Entwicklung der Staatsverschuldung usw. Der Zweck dieses Dokuments besteht darin, Regierungen bei der Erstellung von Haushaltsplänen für künftige mittelfristige Zeiträume einzuschränken. Das Stabilitäts- und Konvergenzprogramm dient auch als Entwurf für das mittelfristige Haushaltsziel (MTO), dass die mittelfristigen Ziele vorgibt. Der Mitgliedsstaat verpflichtet sich hiermit, Unregelmäßigkeiten zu beseitigen und nachhaltige und angemessene öffentliche Finanzen zu erreichen.

Die Verordnung 1467/97 präzisiert die Bestimmungen des Verfahrens bei einem übermäßigen Defizit. Der Zweck des Verfahrens besteht darin, Mitgliedstaaten zu bestrafen, die es versäumt haben, die Situation des übermäßigen Defizits anzugehen und somit eine Gefahr für die Stabilität der WWU darstellen und sich gleichzeitig dem langfristigen Plan und den Leitlinien der Union in diesem Bereich widersetzen von Beschäftigung und Wirtschaftswachstum. Die Dringlichkeit der Bewältigung dieser Situationen wird in 10 Monaten festgelegt – Abweichungen werden im Monat März festgestellt und können bis zum Ende des Kalenderjahres behoben werden. Darüber hinaus bieten diese zehn Monate den Mitgliedstaaten einen Rahmen, um Unregelmäßigkeiten zu beheben und finanzielle Sanktionen und Geldstrafen zu vermeiden (siehe unten). Der Prozess selbst ist dreistufig: Die erste Phase besteht aus der Notifizierung, bei der der Rat der Europäischen Union über den Bericht der Kommission abstimmt und eine Frist von vier Monaten festlegt, innerhalb derer die Mitgliedstaaten einen Plan mit Korrekturen zur Reduzierung des Defizits vorlegen müssen. Die zweite Phase folgt, wenn die erste Phase erfolglos war – das Scheitern spiegelt sich entweder in schwachen Maßnahmen oder in erfolglosen (sogar nicht vorhandenen) Maßnahmen zur Beseitigung des Defizits wider. Dies ermöglicht es dem Rat der Europäischen Union, ein Bußgeld zu verhängen, d.h. zinslose Kautions, die sich schließlich in eine Geldstrafe verwandelt, die in den Europäischen Stabilitätsmechanismus eingezahlt wird oder in alternative Stabilitätsfonds.

Die Entscheidung des Gerichtshofs der Europäischen Union C-27/04 Kommission gegen Rat der Europäischen Union stellt detailliert die Posi-

tion des Rates der EU bei der Abstimmung über die vorgelegten Empfehlungen der Kommission dar. Der Rechtsstreit wurde in Form eines Nichtigkeitsantrags gemäß Artikel 263 AEUV vor Gericht gebracht, mit dem die Kommission die Wirkung eines Rechtsakts des Rates der Europäischen Union aufheben wollte, der verpflichtet sein sollte, auf der Grundlage des Beschlusses der Kommission eine Entscheidung zu treffen Bericht. Der Rat der Europäischen Union erreichte bei der Abstimmung über das Defizitverfahren gemäß 126 Abs. 6 und 7 AEUV nicht die erforderliche Mehrheit und das Verfahren wurde ausgesetzt. Der Rat der Europäischen Union verabschiedete daher einen Beschluss, der die Aussetzung des Verfahrens wegen übermäßiger Benachteiligung vorsah, und die betreffenden Mitgliedstaaten (Deutschland und Frankreich) erhielten lediglich eine Empfehlung für Maßnahmen zur Verbesserung des Staatsdefizits. Die Kommission war mit einer solchen Entwicklung im Rat der Europäischen Union offensichtlich nicht einverstanden und wollte (i) die Entscheidung des Rates der EU, dass die Empfehlung der Kommission nicht angenommen wurde, für nichtig erklären und (ii) die Nichtigkeit der Entscheidung des Rates über die Aussetzung des Verfahrens feststellen. In seiner Entscheidung wies das Gericht den ersten Teil der Klage knapp ab. Im zweiten Teil wurde die Frage „Kann der Rat der Europäischen Union das Defizitverfahren hinauszögern?“ ausführlich erläutert und extrahiert. Dabei kam das Gericht zu dem Ergebnis, dass die Situationen, in denen eine Aussetzung des Verfahrens zulässig ist, in der Verordnung 1467/97 und im AEUV umfassend aufgeführt sind. Auch die Entscheidung des Rates der Europäischen Union ist nichtig, da die alleinige Initiative zur Einleitung eines Defizitverfahrens gemäß Artikel 126 bei der Kommission liegt.

Die oben genannten Sanktionen bestehen in Form von zinslosen Einlagen und Bußgeldern. Zinslose Einlagen werden in eine Geldbuße umgewandelt, wenn der Mitgliedsstaat es versäumt, sich zu richten oder Es geht nicht auf die Vorschläge des Rates der Europäischen Union ein und übernimmt diese nicht und reduziert das jährliche Defizit nicht. Gemäß dem Grundsatz der Verhältnismäßigkeit und der Rechtssicherheit stellen die an die Mitgliedstaaten verhängten Bußgelder eine Abstufung des zinslosen Darlehens der Kommis-

sion dar, wenn es sich als unwirksam erweist. Der Betrag, den der Mitgliedsstaat bei der Kommission hinterlegen muss, ist in der Verordnung 1467/97 festgelegt und beträgt als fixer Bestandteil 0,2 % des BIP, während der variable Bestandteil die Differenz zwischen dem tatsächlichen Defizit und der Referenzsumme von 3 % ist (Protokoll 12 gemäß). In einem hypothetischen Fall, in dem das Land ein prognostiziertes jährliches Defizit von 3,2 % des BIP hätte, würde die Kautions im Defizitverfahren 0,2 % + (3,2 % – 3 %) betragen, was bedeuten würde, dass das Land eine Zahlung leisten müsste Betrag in Höhe von 0,4 % des eigenen BIP. In keinem Fall darf der Gesamtbetrag 0,5 % des BIP überschreiten. Wenn der Staat nicht genug getan hat oder Null bei der Beseitigung des Defizits, wird diese Anzahlung in eine Geldbuße umgewandelt (siehe oben).

2.2.2 Das „Two-Pack“ und das „Six-Pack“ - Maßnahmen nac

Im Jahr 2011 hat die Europäische Union ein Maßnahmenpaket unter dem Titel „Sixpack-Gesetzgebung“ beschlossen, das die offensichtlichen Probleme im Defizitverfahren angeht. Letzteres wurde zusätzlich zur Defizitanalyse um eine zusätzliche Analyse der wirtschaftlichen Ungleichgewichte aktualisiert. Im Jahr 2013 folgte die letzte Änderung des Stabilitäts- und Wachstumspakts, die sich mit den Problemen der griechischen Wirtschaftskrise befasste und eine synchronisierte und einheitliche Kontrolle der Haushaltsausgaben einführte. Aus den Beweggründen und historischen Wendepunkten lässt sich nachvollziehen, dass der Pakt in seiner Grundform von 1997 den veränderten wirtschaftlichen Bedingungen und Beziehungen innerhalb der Europäischen Union und der Funktionsweise des Weltmarktes nicht angemessen Rechnung trug. Die zwischen 2011 und 2013 durchgeführten Reformen waren für die Stabilisierung der Eurozone und der gemeinsamen Währung zwingend erforderlich, da die Krise des Staates bzw. Die Euro-Schulden haben die Währungssituation in der Union erheblich geschwächt, und obendrein geriet Griechenland in eine Rezession epischen Ausmaßes.

Die sechs Rechtsakte, mit denen die bestehenden Vorschriften aktualisiert und geändert wurden, sind in zwei Gruppen unterteilt: fiskalische und makroökonomische. Der Hauptkritikpunkt vor der Verabschiedung der Reformen war das Fe-

hlen präventiver Maßnahmen und die Qualität der Wirtschaftsdaten, die die Mitgliedstaaten der Kommission übermitteln mussten. Das Ratio-Legis der Reform bedeutet daher eine stärkere Zentralisierung der Macht in den Händen der Kommission, die nun in der präventiven Phase des Stabilitäts- und Wachstumspakts über größere Befugnisse verfügt. Die Aufgaben liegen vor allem darin, sich verschlechternde wirtschaftliche Verhältnisse in der Wirtschaft der Mitgliedsstaaten schneller zu erkennen. Damit die Kommission solche Situationen auf nicht willkürliche Weise identifizieren kann, wurde ihr die Befugnis übertragen, eine Reihe von Wirtschaftsindikatoren und Benchmarks zu veröffentlichen, die die besonderen Merkmale jedes Mitgliedsstaats berücksichtigen. Der Zweck dieser Berichtsstandards besteht darin, eine umfassendere Vorstellung von der tatsächlichen Wirtschaftslage zu gewinnen, die nicht nur an das Haushaltsdefizit und die Staatsverschuldung gebunden ist. Überschreitet ein Mitgliedsstaat die einzelnen Referenzbeträge, stellt dies keine Nichteinhaltung und Pflichtverletzung dar – die Kommission bezieht bei der Feststellung der Gefährdung der WWU mehrere unterschiedliche Faktoren mit ein. Wenn die Kommission das sogenannte anerkennt Angesichts des wirtschaftlichen Ungleichgewichts warnt der Rat, den Mitgliedsstaat aufzufordern, einen Korrekturplan auszuarbeiten, der dann im Rat abgestimmt werden muss. Die Reform führt daher eine Vorphase vor dem Defizitverfahren ein und ermöglicht die Kontrolle der Mitgliedstaaten vor dem Eintreten kritischer Tatsachen. Seit der Vorlage dieser vorherigen Phase des Pakts hat die Kommission jährlich 15 bis 17 Mitgliedstaaten überwacht, während nur in drei bis sechs Mitgliedstaaten wirtschaftliche Ungleichgewichte festgestellt wurden.

Diese Vorphase umfasst ein Verfahren im Zusammenhang mit makroökonomischen Salden, das die Kommission auf der Grundlage von Abweichungen von den oben genannten Indikatoren vorschlagen kann. Können die Abweichungen mit den vorgeschlagenen Maßnahmen in den bestehenden Plänen behoben werden, schlägt die Kommission nicht vor, das Verfahren einzuleiten. Wenn die Abweichungen jedoch so groß sind, dass sie das Funktionieren der WWU gefährden, unterbreitet die Kommission dem Rat einen Vorschlag, der Prozess der Vorlage des Plans mit Maßnahmen wird wie-

derholt, Nichteinhaltung oder und wenn Probleme nicht angegangen werden, kann eine Geldstrafe von 0,1 % des BIP verhängt werden.

Die letzte Reform des Stabilitäts- und Wachstumspakts erfolgte 2013 unter dem Namen „Two-Pack“, bestehend aus zwei Verordnungen. Ziel beider Regelungen ist es, die Kontrolle bei der Meldung und Begrenzung bzw. Kontrolle zu erhöhen die Zusammenarbeit der Regierungen der Mitgliedstaaten bei der Gestaltung der gemeinsamen Finanzpolitik. Die Verordnung 473/2013 geht davon aus, dass, wenn der Mitgliedstaat im Verfahren bei einem übermäßigen Defizit keiner strengen Kontrolle unterliegt oder Im Rahmen des Verfahrens bei makroökonomischen Ungleichgewichten muss es bis zum 15. Oktober eines jeden Jahres einen Haushaltsentwurf vorlegen, den die Kommission prüft und kommentiert, bevor der Haushaltsplan dem Parlament des Mitgliedstaats vorgelegt wird. Die Verordnung 472/2013 gilt für Mitgliedstaaten, die einer strengen Kontrolle im Rahmen des Verfahrens im Zusammenhang mit makroökonomischen Ungleichgewichten (oder Finanzhilfen) unterliegen, was eine noch strengere Kontrolle durch die Kommission und Berichterstattung durch den Mitgliedstaat vorsieht.

3 AUSNAHME VON DEN REGELN DES STABILITÄTS- UND WACHSTUMSPAKTS

Ein äußerst aktuelles Thema der Diskussionen zwischen den Finanzministern der Europäischen Union und der Eurozone ist derzeit die Frage der Reform der derzeitigen Schutzmaßnahmen des Pakts. Dieser Schutz ermöglicht es allen Mitgliedstaaten, von den allgemeinen Haushaltsregeln der Union abzuweichen, indem sie zulassen, dass die Staatshaushalte 3 % des BIP überschreiten. In den letzten drei Jahren hat sich gezeigt, dass diese Ausnahme von den Kreditvergaberegeln in Zeiten schwerer Wirtschaftskrisen noch wichtiger ist. Bereits anhand der Wirtschaftsdaten für Slowenien ist klar, dass die slowenische Regierung die Chance genutzt und den Haushalt für 2020 verabschiedet hat, der einem Defizit von 7,7 % entspricht. Im Jahr 2021 betrug das Defizit 4,7 % des BIP, für 2022 war ein Defizit von 3,0 % erreicht. Womit kann die Kommission Abweichungen von den verabschiedeten Haushaltsregeln rechtfertigen und wie wird das argumentiert?

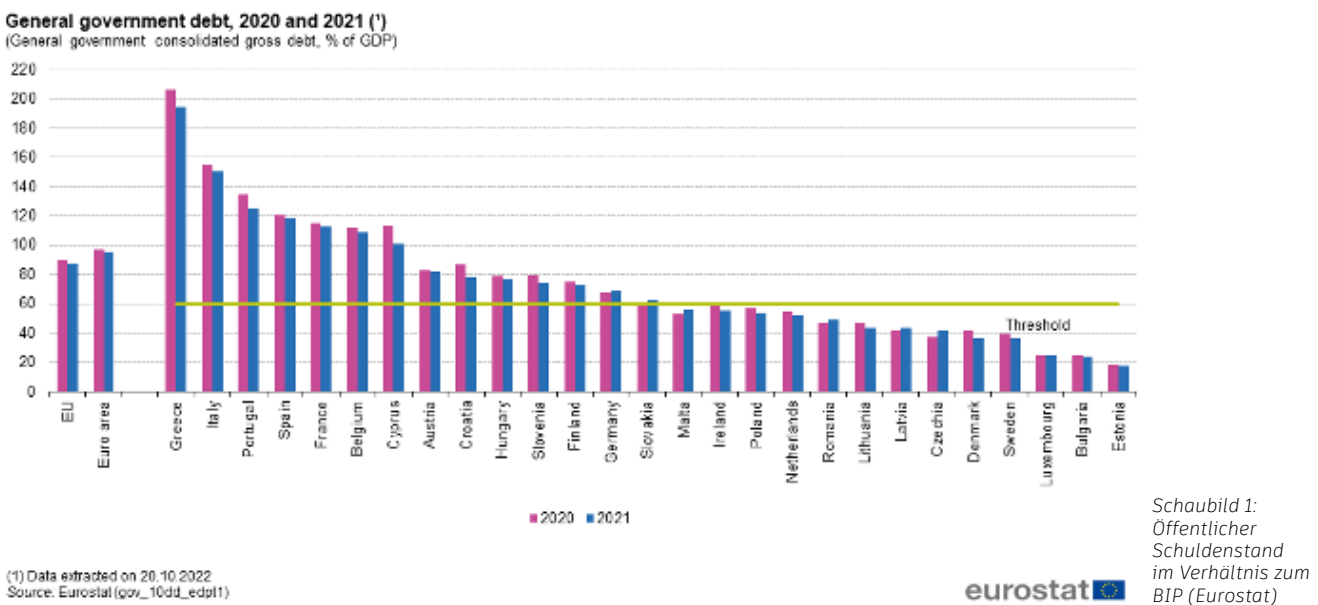

Schaubild 1:
Öffentlicher
Schuldenstand
im Verhältnis zum
BIP (Eurostat)

Im März 2020 verabschiedete die Kommission den entsprechenden Beschluss und aktivierte eine Generalklausel im Stabilitäts- und Wachstumspakt, die die Pandemie als „schwerwiegenden Rückgang der Wirtschaftstätigkeit“ definierte. Die Generalklausel zur Abweichung von den Regeln des Pakts wurde 2011 in die Reformen aufgenommen und sieht die Maßnahmen gegen extreme Wirtschaftsabschwünge und Finanzkrisen. Die Klausel selbst erlaubt es jedem Mitgliedsstaat, für einen bestimmten Zeitraum von den allgemeinen Haushaltsregeln abzuweichen – grundsätzlich ist dies der Zeitraum, für den die Ausnahmeregelung vorgesehen ist. Bis zum ersten Konjunkturzyklus im Jahr 2022 sollte der Zeitraum im selben Jahr enden, und die Kommission vertritt derzeit den Standpunkt, dass die Klausel bis Anfang 2024 gültig sein wird. Die Maßnahme zielt eindeutig auf antizyklische Haushalte für einen konjunkturellen Zeitraum ab Die Aktivität nimmt ab und es ist mit staatlichen Eingriffen zu rechnen. Die Mitgliedsstaaten sind weitgehend frei, die einzige Einschränkung besteht darin, dass sie die bereits skizzierten mittelfristigen Ziele nicht gefährden dürfen. Die Klausel selbst betrifft das Verfahren bei einem übermäßigen Defizit, jedoch nur bis zu dem in Artikel 126 Absatz 3 AEUV vorgesehenen Stadium – die Kommission kommt ihrer Aufsichts- und Beobachtungspflicht daher weiterhin nach,

nicht jedoch Es leitet jedoch kein neues Verfahren vor dem Rat ein und laufende Verfahren werden ausgesetzt.

„[...] Wir müssen die Haushaltsregeln anpassen, die ausgewogener zwischen Tragfähigkeit der Staatsverschuldung, Investitionen und Wachstum, effizienter mit stärkerer Kontrolle und Durchsetzung sowie transparenter und einfacher sein müssen [...]“

Die Worte von Kommissar Gentiloni zu Brdo pri Kranju zeigen deutlich das Problem der aktuellen Vorschriften. Das erste Problem ist die mangelnde Transparenz der Gesetzgebung selbst und ihre Komplexität, während das zweite Problem auf der Gleichbehandlung aller Mitgliedsstaaten beruht, ohne Berücksichtigung der Unterschiede in der Wirtschaft. Angesichts des skizzierten Zeitplans haben Kommission und Mitgliedstaaten kaum Handlungsspielraum für eine Ausweitung und umfassende Umstrukturierung des Pakts, sofern innerhalb der EU ein Konsens über Änderungen besteht.

4 FAZIT

Der 1997 verabschiedete Stabilitäts- und Wachstumspakt soll die Fiskalpolitik auf Unionsebene umfassend regeln und so dazu beitragen, sowohl die Geldpolitik, die in den Händen der Europäischen Zentralbank (EZB) zentralisiert ist,

als auch und Finanzpolitik. Die ursprünglichen Regeln setzten die Bestimmungen des AEUV um, in denen die Koordinierung nationaler fiskalischer und makroökonomischer Pläne und die Verfolgung der Ziele der Europäischen Union im Bereich der Wirtschafts- und Währungsunion im Vordergrund stehen. Der Pakt enthielt somit in den ursprünglichen beiden Verordnungen (14466/97 und 1467/97) vorbeugende und heilende Maßnahmen für den Fall, dass Mitgliedstaaten sich nicht an die allgemeinen Haushaltsregeln aus AEUV und Protokoll 12 hielten. Die bei Verstößen vorgesehene Sanktion nahm zu die Form zinsloser Einlagen bei der Kommission, die bei weiterer Nichtbehebung der Probleme in einer Geldstrafe endete.

Statistiken zur Staatsverschuldung zwischen 2002 und 2007 zeigen die Nichteinhaltung der Staatsverschuldungsbedingung von 60 % des BIP, da die Staatsverschuldung auf EU-Ebene für die damals 13 Mitglieder der Eurozone (trotz einer Abwärtsbewegung) zwischen 66 % und 71 % schwankt (Trend seit 2005 vorwärts). Die Werte der jährlichen Haushaltsdefizite schwankten zwischen 1 % und 3 % des BIP, woraus geschlossen

werden kann, dass der Pakt in der Anfangsphase Auswirkungen auf den jährlichen Konsum und die öffentlichen Finanzen der Mitgliedstaaten hatte. Von der Finanzkrise 2008 bis 2013 stiegen die jährlichen Defizite der EU-Länder auf 6 % des BIP und erreichten erst nach 2013 wieder die zulässigen Grenzen. Ein ähnlicher Rückgang erfolgte in den Jahren 2020 und 2021.

Dementsprechend stieg die Staatsverschuldung von 65 % auf 86 % 2013 lag die Staatsschuldengrenze bei mehr als der Hälfte der EU-Mitgliedsstaaten und nach 2013 überschritten sie die 60-Prozent-Staatsschuldengrenze. Die Staatsverschuldung in der EU sinkt also nicht bzw. nähert sich dem maximal zulässigen Grenzwert. Derzeit liegt die Verschuldung der Eurozone bei ca. 93 % des BIP, während er für die gesamte EU bei rund 85 % des BIP liegt. Analog könnte man zu dem Schluss kommen, dass die Sanktionen, sowohl die ursprünglichen als auch die im Pakt von 2011 und 2013 vorgestellten, keinen Einfluss auf die fiskalische Korrektur der Mitgliedsstaaten haben und in der aktuellen Ausgestaltung von zinslosen Einlagen und Bußgeldern recht wirkungslos sind.

Mlada, uspešna in nadarjena

Intervju s podjetnico Michelle Rizzo iz bližnjega zamejstva, ki ima v lasti največji kozmetični salon na italijanskem Krasu

Svetlana Breclj

Mlada, uspešna in nadarjena. Rada ima šport, točneje ples, povrh vsega pa je julija postala mama fantku Christianu. To je skoraj štiriindvajsetletna Michelle Rizzo, ki ima trenutno v lasti največji kozmetični salon na italijanskem Krasu, znan kot Michelle estetica. V Sesljanu pri Trstu jo poznajo kot mlado podjetnico in uspešno business woman. »Vedno sem imela rada račune in delo računovodje. Zelo sem natančna in odločna, kar se pozna v mojem poklicu. Preciznost je moja dobra kakovost in odlika, saj če v svetu kozmetike nisi natančen, ti bo težje delati. Ta lastnost pozitivno vpliva na vse plati mojega vsakdanjega življenja, tako doma kot v službi ali pri drugih dejavnostih.«

Michelle Rizzo ha studiato in Italia prima presso le scuole con lingua d'insegnamento slovena e poi ha continuato gli studi alla IAL di Trieste, dove si è diplomata con profitto specializzandosi in estetica: "Dopo il diploma ho lavorato al centro benessere Avalon in Borgo Grotta Gigante all'inizio come tirocinante, poi come dipendente. Purtroppo, in seguito ci aveva-

ho constatato che per motivi economici per me era meglio avviare un'attività in proprio che lavorare presso qualcuno. Così all'età di diciott'anni ho deciso di aprire il mio primo centro estetico a casa mia e cioè a Ternova presso Trieste. All'inizio il mio salone consisteva di una sola stanza al piano terra, mentre al primo piano c'era il mio appartamento. Prima della pandemia avevo lavorato saltuariamente anche a Sistiana presso un salone da parrucchiera, dove avevo il mio sportello estetico. Però dopo il Covid quel rapporto lavorativo si era interrotto. Tramite i social network avevo acquisito tante nuove clienti, perciò avevo bisogno di aiuto, cioè di nuove collaboratrici ma anche di un centro più grande. Per questo motivo ho trasferito la mia attività in questo centro nuovo a Sistiana presso Trieste."

Michelle Rizzo se je šolala v Italiji, najprej na šolah s slovenskim učnim jezikom, nato pa se je vpisala na italijansko kozmetično šolo IAL v Trstu, kjer je uspešno zaključila študij kozmetike. »Po diplomi sem nekaj let delala v kozmetičnem centru Avalon v Briščkih pri Trstu. Najprej sem bila praktikantka, nato pa so me tam zaposlili. Žal so v tem centru zahtevali, naj si odpremo svoj espe. Po pogovoru z računovodjo sem se odločila, da se mi ekonomsko bolj splača odpreti svojo dejavnost, kot pa da sem nekje zaposlena. Pri osemnajstih letih sem torej odprla svoj prvi salon v domačih prostorih, torej v Trnovci pri Trstu. Najprej sem imela le eno sobo,

saj je bilo na vrhu stanovanje, v pritličju pa salon. Pred pandemijo sem občasno delala pri frizerki v Sesljanu, kjer sem imela najet prostor za opravljanje kozmetičnih storite. Po covidu-19 pa se je najino sodelovanje prekinilo. Preko družbenih omrežij sem pridobila veliko novih strank in sem potrebovala pomoč, torej nove sodelavke ter večji salon. Zaradi tega se je moja dejavnost letos preselila v nove prostore v Sesljan pri Trstu.«

Leto 2023 je zanjo obdobje velikih sprememb, presenečenj in novih izzivov. Seveda pa se za uspehom skriva veliko dela in truda. Največja težava so v tej dejavnosti seveda dokumenti, torej organizacija kritja stroškov, urejanja tretmajev, terminov, plač ipd. V Italiji namreč ni enostavno odpreti kozmetičnega salona, ker ima vsaka občina svoja pravila. »Danes imam več kot 1400 stalnih strank, poleg njih pa v salon zahajajo še druge stranke, ki niso fiksne. To so na primer razni turisti, najpogostejše iz bližnje Avstrije. Družbena omrežja so bistveno pripomogla k širjenju moje dejavnosti. Najpogostejše uporabljam Instagram, tudi Facebook in WhatsApp sta ključnega pomena za pridobitev strank,« navaja Michelle Rizzo.

Zanimalo nas je, ali se v kozmetični šoli res naučiš vsega, kar je za ta poklic pomembno znati. »V šoli te naučijo osnovna pravila za delo v svetu kozmetike. Potrebno je veliko prakse, ki jo pridobiš iz izkušnje. K sreči so mi bivše sodelavke in moja mama veliko pomagale. Sodelavke so mi iz osebne izkušnje svetovale, kaj naj kupim za svoj salon in kaj se mi ne splača, mama pa me je spremljala pri nakupih. Tudi če ni poznala sveta kozmetike, se je vseeno bolj spoznala na račune in stroške kot jaz, ki sem bila takrat zelo neizkušena. Tudi na lepotnih sejmih sem dobila nekaj novih namigov in nasvetov, saj so mi tam prisotne firme predstavile svoje izdelke in različne storitve. Tudi preko spleta in e-pošte prejemam reklame za kozmetiko. V tem poklicu moraš sam spoznati, kateri izdelki ti ustrezajo, kateri pa ne. Tudi organizacija delovnega urnika je pomembna: včasih sem delala več kot 12 ur na dan in sem bila zmeraj na razpolago svojim strankam, danes pa si postavljam nekaj več meja med delom in prostim časom. Poleg tega, da sem lastnica salona, sem tudi neke vrste Jolly, saj znam opravljati vse in tako grem tja, kjer me sodelavci potrebujejo.«

Eravamo curiosi di sapere se la scuola di cosmetologia fornisca veramente tutto il sapere necessario per questo mestiere: »Alla scuola per estetiste si im-

parano le basi di questo mestiere, il resto lo acquisisci con tanta esperienza lavorativa. Fortunatamente ho avuto l'aiuto delle mie ex colleghe e di mia madre. Le mie colleghe hanno saputo consigliarmi su quali prodotti scegliere o cosa non mi conveniva, mentre la mia mamma mi ha accompagnato negli acquisti. Anche se non conosceva il mondo della cosmetica aveva senz'altro più esperienza di me nella gestione delle spese dato che all'epoca ero ancora molto inesperta. Molto utili mi sono state anche le varie fiere di cosmetologia durante le quali ho incontrato i rappresentanti di varie aziende che mi hanno presentato i loro prodotti e servizi di estetica. Tramite internet e posta elettronica ricevo tutt'ora la pubblicità dei prodotti per l'estetica e ho imparato a valutare da sola quali scegliere. Anche l'organizzazione dell'orario di lavoro è molto importante: se all'inizio della mia carriera ho lavorato anche per più di 12 ore al giorno ed ero sempre a disposizione, adesso mi sono posta dei limiti e cerco di prendermi del tempo libero per me stessa. Inoltre, essendo la proprietaria del mio salone ho anche il ruolo di Jolly, perché so fare tutto e così posso aiutare dove c'è bisogno.«

Na fotografiji: Michelle Rizzo, lastnica salona Michelle estetica pri delu

Podjetnica ugotavlja, da v primerjavi s prejšnjim delo v novem salonu poteka na bolj utečen način, saj imajo njeni novi sodelavci veliko izkušenj zaradi dolgoletnega sodelovanja v drugih salonih, zato zelo dobro poznajo realnost kozmetičnega dela, medtem ko je prej delo potekalo na družinski način. Seveda pa je ponosna tudi na svoje tri sodelavke, ki so z njo delale že v salonu v Trnovci. Letos se je ekipi lepotnega salona pridružila še Michellina mama, ki je ob službi v vrtcu tu prevzela vlogo blagajničarke in tajnice. V prejšnjih mesecih so se skupini pridružile še vajenke iz kozmetične šole, ki so v salonu Michelle estetica opravile obvezno obštudijsko prakso. Ker se je njena dejavnost še dodatno povečala, je morala mlada podjetnica Michelle večkrat zamenjati računovodjo: »V zadnjih letih sem zamenjala štiri računovodje. Danes je ena izmed mojih strank končno prevzela to funkcijo in me je veliko naučila o računih ter o drugih finančnih zadevah.«

Koronavirus je imel na večino podjetij in dejavnosti negativen vpliv, tako s finančnih kot organizacijskih vidikov. »Covid-19 je bistveno vplival na moje delo. Res je, da sem takrat končno pridobila nekaj časa zase, lahko bolj skrbela za svojo osebno nego in uredila stvari, ki sem jih prej zaradi službe postavljala na drugo mesto. Imela sem tudi več časa za svojo družino in za svoje bližnje. Bolj kot sama pa so bile moje stranke zelo prestrašene. Nekatere bolj pogumne so mi predlagale, da bi prišle v moj salon preko stranskih poti, seveda pa teh predlogov nisem sprejela. Obvezno nošenje mask, razkuževanje rok in drugi predpisi mi got-

ovo niso olajšali dela. Tudi z ekonomskega vidika je moja dejavnost nastradala. Res je, da nam je država nudila nekaj sredstev za kritje stroškov, a je bila vsota zelo nizka in ni krila vsega. Takrat sem še vedno plačevala najemnino za svoj prostor pri frizerki, zato so bili stroški visoki.« Kozmetičarka Michelle pa je vseeno prosti čas med pandemijo dobro izkoristila v druge namene: »Med karanteno sem dokončala peti letnik kozmetične šole, ki je pogoj, da lahko postaneš profesor kozmetike, torej lahko poučuješ na raznih tečajih in šolah na omenjenem področju. Po treh letih študija kozmetike v Italiji postaneš navaden kozmetičar, po štirih lahko odpreš svoj espe, po petih pa postaneš pedagog na tem področju. V dneh zaprtja sem torej pisala končno seminarsko nalogo. Poleg tega pa sem v večernih urah po aplikaciji Zoom vodila tečaj plesa, saj sem poleg kozmetičarke tudi šolana plesalka. Več kot 27 deklet in gospa se je udeležilo omenjenega tečaja plesa.«

Salon Michelle estetica se danes ponaša s 170 kvadratnimi metri prostora: razdeljen je na osem sobic in nudi razne tipe masaž, pedikuro, manikuro, solarij, epilacijo, prehrambene nasvete, permanentne tatuže za obrvi in vse, kar si lahko za svojo osebno nego zaželimo.

Oggi il centro estetico di Michelle supera i 170 metri quadri, è composto da otto stanze ed offre vari servizi, come la manicure e la pedicure, il solarium, la depilazione con laser estetico, consulenze dietologiche, laminazione ciglia e sopracciglia... Tutto ciò che una persona può desiderare per il proprio benessere.

Analiza tujih praks: revije prilagojene netradicionalnim skupinam študentov

Valinea Sušec

V zadnjih letih je mogoče opaziti pomemben poudarek na prepoznavanju individualnih značilnosti in potreb študentov v izobraževalnih ustanovah, vključno z njihovimi različnimi interesi, učnimi slogi, s kulturnimi ozadji, z jezikom in drugimi svojevrstnimi razlikami. Izobraževalne ustanove se zdaj zavzemajo za ustvarjanje enakovrednih pogojev in podpore za vse študente, ne glede na njihove razlike. Posebno pozornost namenjajo tudi netradicionalnim skupinam študentov, kot so posamezniki s posebnimi potrebami, z različnimi jezikovnimi in kulturnimi ozadji ter različnimi učnimi slogi. Cilj je zagotoviti enake možnosti dos-

topa do izobraževalnih materialov in programov za vse študente (Müller & Hofmann, 2021).

Tuje univerze so v ospredju pri uvajanju inovativnih pristopov, kot so tiskanje akademskih revij v Braillovi pisavi za slabovidne študente, vključno s taktilnimi grafikami za boljše razumevanje kompleksnih vizualnih informacij. Prav tako ponujajo zvočne transkripcije člankov v revijah za študente z okvaro vida ali tiste, ki imajo raje slušno razumevanje. Nekatere univerze uvajajo tudi podkaste, ki vsebujejo povzetke člankov iz revij, da bi informacije postale dostopnejše za študente s posebnimi potrebami. Univerze se zavedajo potrebe po vizualnih prilagoditvah za študente z okvaro vida in uporabljajo tehnologije, kot so bralniki zaslona in orodja za povečevanje besedila. Dodatno omogočajo alternativne opise fotografij in podnapisov, da bi študentom z okvaro vida omogočili dostop do vizualnih elementov v revijah. Spletne revije se prav tako trudijo za večjo dostopnost, vključno z alternativnimi besedilnimi opisi za slike, visokokонтastnimi različicami za študente z okvaro vida ter s podnapisi ali transkripcijami za videoposnetke in zvočne vsebine za gluhe ali naglušne študente. Poleg tega oblikujejo svojo vsebino z mislijo na dostopnost, uporabljajo dostopne barve in pisave ter se izogibajo motečim funkcijam, kot so utripajoča ali premikajoča se vsebina (Lazarus, et al., 2022).

Vir: Freepik

Vse te prakse odražajo zavezanost izobraževalnih ustanov in spletnih revij k ustvarjanju vključujočega učnega okolja, ki zadovoljuje različne potrebe študentov, vključno s tistimi s posebnimi potrebami (Informa Group, 2021).

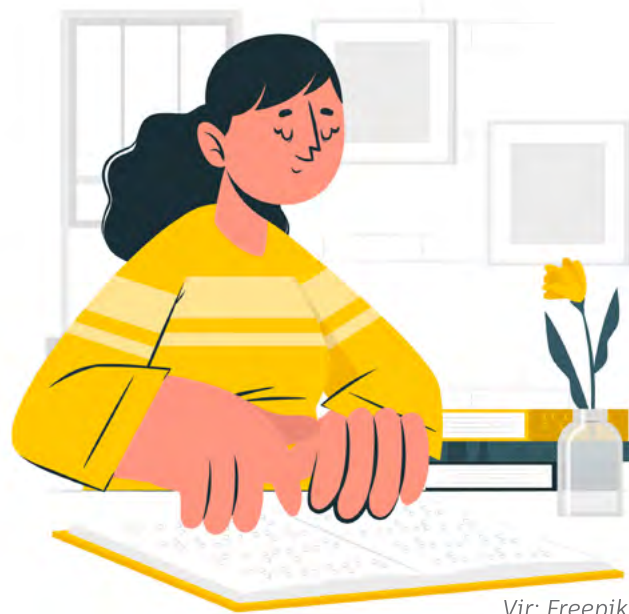
V nadaljevanju je predstavljenih pet primerov tujih Univerz, ki so uvedle prilagoditve za t. i. netradicionalne skupine študentov. Med te spadajo: Kalifornijska univerza Berkeley, Univerza v Torontu v Kanadi, Univerza v Cambridgeu v Združenem kraljestvu, Univerza Stanford v Združenih državah Amerike in Univerza v Melbournu v Avstraliji.

Kalifornijska univerza Berkeley je uvedla revijo »The Berkeley Inclusive Research Journal« (BIRJ), ki je prilagojena študentom s posebnimi potrebami, zlasti tistim z okvarami vida. Revija se osredotoča na objavljane znanstvenih člankov in raziskav s poudarkom na inkluzivnosti in študijah o invalidnosti. Za študente z okvaro vida so uvedli prilagoditve, vključno s tiskanjem Braillove različice revije. Univerza sodeluje z univerzitetnim programom za študente invalide (DSP) in s strokovnjaki za podporno tehnologijo, da bi zagotovili dostopnost in različne formate za študente, vključno z velikim tiskom in elektronskim besedilom. Namen revije BIRJ je spodbujanje vključevanja in dejavnega sodelovanja študentov s posebnimi potrebami v akademskem okolju, kar prispeva k bolj vključujoči in raznoliki znanstveni skupnosti na univerzi. Pri tem se uporabljajo različne informacijske in komunikacijske tehnologije, vključno s programsko opremo za branje zaslona in tiskalniki Braillove pisave. Spletna platforma revije je zasnovana za dostopnost, upošteva joč standarde in smernice za spletno dostopnost. Revija BIRJ je tako pomembna platforma za spodbujanje inkluzivnosti in raziskav na tem področju na univerzi Berkeley (Keavney, 2022).

Univerza v Torontu je uvedla revijo »The Inclusivity Review« (TIR), namenjeno študentom z različnimi invalidnostmi, z osredotočenostjo na teme inkluzivnosti, raznolikosti in študij invalidnosti. Za zagotavljanje dostopnosti revije za študente z okvarami vida tesno sodelujejo z uradom za storitve za invalide in s centrom za prilagojeno tehnologijo. Revijo prilagajajo v različne formate, kot so Braillova pisava, veliki tisk in elektronsko besedilo. Spletno različico oblikujejo z upoštevanjem smernic za dostopnost, vključno z alternativnimi besedilnimi opisi za slike, kar olajša uporabo bralnikov zaslona. Univerza dejavno uporablja informacijske in komunikacijske

tehnologije (IKT) za podporo dostopnosti. Uporabljajo orodja za digitalno dostopnost, optimizirajo spletno mesto za združljivost z bralniki zaslona ter omogočajo dostop do programske opreme za podporno tehnologijo, kot so bralniki zaslona, orodja za povečevanje in pretvorbo besedila v govor. Za pretvorbo vsebine v alternativne formate uporabljajo specializirane orodja ali programsko opremo za pretvorbo dokumentov. Z revijo TIR Univerza v Torontu spodbuja vključujoče akademsko okolje in promovira prispevke študentov z invalidnostmi v znanstveni skupnosti (University of Toronto, 2019).

Univerza v Cambridgeu v Združenem kraljestvu je ustanovila revijo z naslovom »Access Journal«, ki se osredotoča predvsem na dostopnost in vključenost študentov invalidov. Cilj revije Access Journal je zagotoviti platformo za študente, raziskovalce in akademike, da objavijo svoje delo, pri čemer je zagotovljen dostop za širok krog invalidov. Revija pokriva različna področja in spodbuja prispevke, ki obravnavajo pravice invalidov, vključujoče izobraževanje, podporno tehnologijo in druge sorodne teme. Da bi bila revija dostopna, Univerza v Cambridgeu sodeluje s svojim centrom za pomoč invalidom ter strokovnjaki s področja dostopnosti in podporne

Vir: Freepik

tehnologije. Ponujajo več oblik, vključno z Braillovo pisavo, velikim tiskom in elektronskimi besedilnimi različicami člankov v reviji. Poleg tega uporabljajo

najboljše prakse za digitalno dostopnost in zagotavljajo, da je spletna različica revije združljiva z bralniki zaslona, ima ustrezno strukturo naslovov in alternativno besedilo za slike. Z revijo Access Journal želi Univerza v Cambridgeu spodbujati vključujočo in podporno akademsko skupnost, ki ceni prispevke in perspektive študentov invalidov. Revija ima pomembno vlogo pri spodbujanju ozaveščenosti, razumevanja in raziskav na področju študij o invalidnosti, hkrati zagotavlja, da so informacije dostopne vsem posameznikom (Dolmage, 2017).

Univerza Stanford v ZDA je uvedla revijo »The Inclusive Scholar«, namenjeno promociji vključevanja in dostopnosti za študente invalide v akademskem okolju. Revija je multidisciplinarna in se osredotoča na objavljane raziskav, esejev in ustvarjalnih del, ki obravnavajo pravice invalidov, dostopnost in vključenost. Univerza sodeluje s svojim Uradom za dostopno izobraževanje (OAE) ter strokovnjaki za podporno tehnologijo in standarde dostopnosti. Za zagotavljanje dostopnosti revije so na voljo alternativne oblike, vključno z Braillovo pisavo za slabovidne študente, elektronskim besedilom in možnostjo velikega tiska. Spletna platforma revije je zasnovana z mislijo na dostopnost, upošteva joč smernice spletne dostopnosti, kot so ustrezne strukture naslovov in alternativno besedilo za slike, kar olajša uporabo bralnikov zaslona. Publikacija »The Inclusive Scholar« dejavno spodbuja sodelovanje študentov invalidov v akademskem raziskovanju in diskurzu ter služi kot platforma za izmenjavo njihovih pogledov. Univerza Stanford z uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) omogoča študentom dostop do podporne tehnologije, kot so bralniki zaslona, programska oprema za pretvorbo besedila v govor in orodja za povečevanje, ki jim pomagajo pri uporabi vsebine revije (Easop, 2022).

Univerza v Melbournu v Avstraliji je uvedla revijo z naslovom »Diversity and Inclusion in Research and Education« (DIRE), ki se osredotoča na spodbujanje dostopnosti in vključevanja študentov invalidov. Revija DIRE objavlja raziskovalne članke, eseje in znanstvena dela, ki obravnavajo teme, povezane z raznolikostjo, vključevanjem in s študijami o invalidnosti na področju raziskovanja in izobraževanja. Revija si prizadeva ozaveščati o izzivih, s katerimi se srečujejo študenti invalidi, in raziskovati inovativne pristope k spodbujanju vključujočega učnega okolja. Za zagotavljanje dostopnosti Univerza v Melbournu sodeluje s svojo Enoto za stike z invalidi (DLU) ter

strokovnjaki s področja dostopnosti in vključujočega oblikovanja. Ti zagotavljajo različne prilagoditve revije, vključno z različicami člankov v Braillovi pisavi za študente z okvarami vida. Poleg tega ponujajo alternativne formate, kot sta veliki tisk in elektronsko besedilo, da bi zadovoljili različne potrebe po dostopnosti. Revija DIRE Univerze v Melbournu služi kot platforma za predstavitev prispevkov in pogledov študentov invalidov ter ustvarja vključujoč prostor za dialog in izmenjavo idej. S spodbujanjem dostopnosti in vključenosti v raziskovanje in izobraževanje revija prispeva k pravičnejšemu akademskemu okolju, ki ceni raznolikost in edinstvene perspektive vseh študentov (Studying in Australia, 2023).

Uvedba prilagojenih znanstvenih revij za študente s posebnimi potrebami predstavlja proaktivne ukrepe izobraževalnih ustanov za zagotovitev enakega dostopa do znanstvenih vsebin vsem študentom. Uporaba različnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij, kot so programska oprema za podporno tehnologijo, orodja za digitalno dostopnost, sodelovalne platforme in orodja za pretvorbo dokumentov, omogoča univerzam, da zagotovijo alternativne formate in povečajo dostopnost svojih revij. Te pobude ne koristijo le študentom s posebnimi potrebami, temveč prispevajo tudi k oblikovanju bolj vključujočih akademskih okolij, ki cenijo raznolikost ter spodbujajo širše razumevanje dostopnosti in vključenosti v raziskave in izobraževanje. Glavna prednost se odraža v povečani dostopnosti, saj prilagoditve revij zagotavljajo enakopraven dostop do vsebine. S ponujanjem alternativnih formatov, kot so Braillova pisava, veliki tisk ali elektronsko besedilo, se omogoča slabovidnim študentom samostojno branje člankov v revijah. Takšna dostopnost omogoča netradicionalnim skupinam študentov, da se dejavno vključujejo v akademsko razpravo, dostopajo do znanja ter prispevajo svoje raziskave in ideje. Prilagojene revije prispevajo k ustvarjanju podpornega in vključujočega akademskega okolja. spodbujajo sodelovanje, dialog in izmenjavo idej med študenti, profesorji in raziskovalci.

Vir: Freepik

Viri in literatura

EPSO priprave na Fakulteti za upravo (18. 3. 2023)

Študentka/udeleženka EPSO priprav na FU

EPSO ali Evropski urad za izbor osebja je urad Evropske unije, ki je odgovoren za izbor in zaposlovanje osebja za institucije EU. EPSO ima ključno vlogo pri zagotavljanju, da ima Evropska unija kompetentno delovno silo, ki je sposobna služiti potrebam in interesom njenih članic in državljanov.

Postopki izbora kandidatov za zaposlitev v institucijah EU so zasnovani tako, da naj bi prepoznali najbolj usposobljene in primerne kandidate za različne vloge v institucijah EU. Na tak način si Evropska unija prizadeva in zagotovi, da je zaposlovanje pošteno in brez diskriminacije (<https://epso.europa.eu/en>).

Postopki izbora ali tako imenovani EPSO preizkus je sestavljen iz treh delov: test besednega, številčnega in abstraktnega sklepanja. Kmalu pa bodo testi vsebovali tudi novost, saj se program EPSO izbora nekoliko spreminja in dodaja preizkus znanja o EU. Ta del bo na primer bolj osredotočen na pomembna vsebinska vprašanja, povezana z delovanjem EU, njenimi politikami in postopki.

Kako potekajo priprave na Fakulteti za upravo?

Priprave potekajo en dan s pričetkom ob 9.00 in predvidenim zaključkom ob 18.30.

Vzdušje na pripravah je precej sproščeno. Poleg mene sta bila prisotna še dva, ena gospa, ki je že delala v Bruslju in se nato vrnila v Slovenijo, da opravi EPSO izpit in se potem zaposli kot CAST, in pa še en gospod, ki se prav tako prijavlja na razpis za zaposlitev v eni izmed evropskih agencij.

Naš EPSO dan se je pričel z uvodom v EPSO izpite in predstavitev njihovega poteka. Potem smo začeli kar s prvim sklopom predavanj o številčnem sklepanju, ki oceni sposobnost logičnega razmišljanja in razumevanja informacij. Naloge so sestavljene iz vprašanj, ki se sklicujejo na podatke, podane bodisi v grafu ali v tabeli, od koder jih moramo potem razbrati sami in izbrati relevantne za naše vprašanje, na katerega moramo odgovoriti.

V drugem sklopu smo obravnavali besedno sklepanje, ki ocenjuje sposobnost logičnega razmišljanja in razumevanja besedilnega sestavka. Naloge so sestavljene iz odstavka, na podlagi katerega se odločamo, katera izmed štirih podanih trditev ga najbolj pravilno povzame. Potrebno je paziti, da znamo svoje predznanje o tematiki besedila zanemariti, saj nas lahko zavede pri izbiranju pravega odgovora.

V tretjem sklopu predavanj smo obravnavali abstraktno sklepanje, kjer naloge preverjajo, kako znamo slediti in logično procesirati podatke, podane v obliki slik. Naloge so sestavljene iz zaporedja petih slik, ki si sledijo oziroma imajo neko logično zaporedje, cilj naloge pa je ugotoviti, kateri izmed petih podanih odgovorov logično nadaljuje zaporedje.

Potem ko smo bili seznanjeni z vsemi deli EPSO izpita, nas je čakala tudi simulacija. Čeprav se morda sliši izpit kot razmeroma preprost in vsebuje vrste nalog, ki smo jih morda reševali že v osnovni ali srednji šoli, se mi je kot najbolj zahteven del izpita zdel časovni pritisk. V prvem delu – besedno sklepanje – je 20 nalog in 35 minut časa, da sestavke preberemo, razumemo in izluščimo poved, ki je pravilna oziroma najbolj pravilna. V drugem delu izpita – številčno sklepanje – je 10 nalog in le 20 minut časa za reševanje. Reševati je potrebno zares hitro in natančno. Tretji del – abstraktno sklepanje – pa vsebuje 10 vprašanj, kjer je na voljo 10 minut za reševanje, kar se morda ne zdi tako zahtevno, vendar primeri v simulaciji niso bili ravno preprosti.

Moram pa priznati, da so me rezultati nekoliko presenetili, saj sem zaradi časovnega pritiska imela precej slabši občutek, kot pa je bil končni rezultat. Rezultat, ki sem ga dosegla po enem dnevu intenzivnih priprav, je za las presegel 50 %, kar bi po kritično simulacije pomenilo, da je izpit opravljen.

EPSO izpit ni preprost, vendar so me priprave 18. 3. 2023 dobro pripravile na reševanje, prav tako sem z udeležbo na pripravah prejela dostop do gradiva in nalog, ki mi bodo prišle prav, saj me za izboljšanje rezultata čaka še kar nekaj dela.

Udeležbo na EPSO pripravah priporočam vsem, ki si želijo zaposlitve v institucijah EU, saj predstavlja zanimiv preizkus znanja in odličen prvi korak k željeni karieri.

EPSO PRIPRAVE

USPOSABLJANJA ZA EPSO IZPITE

Sofinancira
Evropska unija

Več informacij o EPSO izpitu in pripravah si lahko preberete na:

<https://epso.europa.eu/en>

<https://www.fu.uni-lj.si/epso-priprave/epso-postopek/>

<https://www.fu.uni-lj.si/epso-priprave/>

Naslednje priprave bodo potekale v novembru oz. decembru 2023

<https://www.fu.uni-lj.si/epso-priprave/termini-epso-priprav/>

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za upravo*

FU potuje na Dunaj in v Bratislavo

Valinea Sušec

Grafična podoba dogodka Ekskurzija na Dunaj in v Bratislavo

FUL Povezani in Študentski svet Fakultete za upravo v sodelovanju s Fakulteto za upravo je za vse upravnice in upravnike organiziral strokovno ekskurzijo na Dunaj in v Bratislavo. Ekskurzija je potekala od 21. do 23. aprila 2023.

V zgodnjih jutranjih urah smo se v petek, 21. aprila 2023, študenti Fakultete za upravo odpravili na pot proti Dunaju, potem pa še na pot proti Bratislavi. Raziskovanje Dunaja je potekalo en dan, dva dneva pa smo imeli namenjena za raziskovanje Bratislave. Na pot smo se odpravili preko Avstrije do Dunaja, kamor smo prispeli v dopoldanskih urah.

Mesto Dunaj slovi po svoji zgodovinski pomembnosti, izjemni arhitekturi, bogati glasbeni tradiciji, muzejih in umetnosti.

Imeli smo priložnost ogleda Veleposlaništva Republike Slovenije na Dunaju, kjer so nam zaposleni predstavili organizacijo in delovanje veleposlaništva, v katerem opravljajo delo. Predstavili so nam možnost opravljanja študijske prakse, če bi imeli študentje zanimanje za opravljanje tovrstnega dela. Poudarek je bil na njihovem organizacijskem, konzularnem in internem delovanju. Predstavljena so bila aktualna dogajanja in naloge, ki jih opravljajo in učinkovito rešujejo.

Zatem smo se odpravili v mestno jedro, kjer smo si ogledali parlament, državno opero, muzejsko četrt

Zatem smo se v večernih urah odpravili v Bratislavo in se nastanili v hotelu. Po napornem dnevu je sledilo druženje in prosti čas. Naslednji dan smo se po zajtrku odpravili v center Bratislave in se ustavili pred Mozartovo palačo, videli pa smo tudi sedež Academie Istropolitane, kjer je danes narodna univerzitetna knjižnica. Ogled smo nadaljevali z Martinovo katedralo, v kateri so kronali Marijo Terezijo, ter se podali proti glavnemu trgu,

kjer smo imeli možnost samostojnega raziskovanja mesta. Po ogledu mesta smo se popoldan odpravi-

in druge bogate palače, značilne za mesto Dunaj. Sladkosnedci so si privoščili znano 'Sacher' tortico in druge številne dobrote, ki jih ponuja mesto Dunaj. Sledil je prosti čas za samostojno raziskovanje mesta in zbor pri zbirni točki, kjer nas je čakal avtobus. Navdušeni smo bili nad turističnim vodenjem, saj smo imeli tudi čas zase, poleg tega pa smo vodenje izkoristili za ogled znamenitosti mesta. Vožnja z avtobusom po Dunaju nam je omogočila ogled znamenitosti, kjer nam je vodič sproti pripovedoval, kje se nahajamo, in na kratko predstavljal zgodovino znamenitosti, mimo katerih smo se peljali.

li proti pokrajini Malih Karpatov, ki je znana predvsem po vinorodni pokrajini in okusnih vinih. Odšli smo si ogledat eno izmed vinskih kleti, kjer so nam na kratko predstavili zgodovino in značilnosti slovaških vin. Imeli smo degustacijo petih vin, značilnih za Bratislavo. Omogočen nam je bil tudi nakup vina, ki nas je najbolj prepričal po svojem specifičnem okusu. Ko smo končali z obiskom vinske kleti, smo se odpravili nazaj v hotel. Zvečer smo izkoristili čas za ogled nočnega dogajanja v Bratislavi, nekateri bolj utrujeni pa so si ta čas privoščili za počitek.

Slika: Veleposlaništvo RS na Dunaju

Slika: Parlament na Dunaju

Slika: Sacherjeva torta

Slika: Starbucks v Bratislavi

Slika: Palača Hofburg na Dunaju

izvedene ekskurzije. Obisk Dunaja in Bratislave bomo še dolgo ohranili v spominu. Bilo je kratko, toda sladko. Posebej se zahvaljujemo Fakulteti za upravo za vso

pomoč in podporo pri organizaciji ekskurzije. Bilo je nepozabno, hkrati pa smo pridobili nova prijateljstva oz. poznanstva, ki nas še bolj povezujejo. Veselimo se že naslednje organizirane ekskurzije.

Slika: Razgledni stolp UFO

Naslednji dan v Bratislavi smo se povzpeli na vrh mostu SNP (Bridge of the Slovak National Uprising), kjer se nahaja eden najelegantnejših pogledov s fantastično panoramo na prestolnico. Znameniti stolp UFO, ki ponuja razgled na mesto, velja za enega najvišjih stolpov na svetu. V samo 45 sekundah smo se z dvigalom povzpeli na višino 95 metrov, kjer nam je razgled nudil čudovit pogled na Bratislavo. Po ogledu stolpa smo imeli prosti čas za obisk mesta, popoldan pa smo se že odpravili nazaj na avtobus, se poslovili od Bratislave in se odpravili na vožnjo proti Sloveniji, nazaj proti domu. V Slovenijo smo prispeli 23. aprila 2023 v poznih večernih urah.

V Študentski organizaciji Fakultete za upravo smo zadovoljni s potekom in izvedbo ekskurzije. Ekskurzije se je udeležilo 45 študentov, od katerih smo prejeli pozitivne odzive na izvedbo in potek izleta.

Želimo si še več podobnih dogodkov, druženja in medsebojnega sodelovanja, ki nas je pripeljalo do uspešno

Slika: Utrip v Bratislavi

Slika: Dunaj, umetnostnozgodovinski muzej

Slika: Vinarstvo, degustacija vin

Upravna svetovalnica

Anita Grah

Upravna svetovalnica je spletna storitev, ki je prvič zaživela leta 2009 kot skupno sodelovanje Fakultete za upravo (FU) in Ministrstva za javno upravo (MJU). Cilj projekta je poenotiti poslovanje organov v upravnih postopkih in upravnem poslovanju, kot jih določata Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP) in Uredba o upravnem poslovanju (UUP). Namenjen je širokemu krogu zainteresiranih – strankam in uradnim osebam v upravnih postopkih, državljanom, podjetjem, pripravljavcem predpisov, študentom in vsem, ki se srečujejo z vprašanji s področja rabe Zakona o splošnem upravnem postopku in upravnega poslovanja (Upravna svetovalnica, b. d.).

Upravna svetovalnica je bila zaradi naraščajočega obsega uporabnikov in omejenih virov prekinjena leta 2014. Ponovno vzpostavljena in nadgrajena pa leta 2022, ko sta dekan FU prof. dr. Mirko Pečarič in ministrica MJU mag. Sanja Ajanović Hovnik podpisala sporazum o ponovni interaktivni vzpostavitvi projekta (Upravna svetovalnica, b. d.). Pri slednjem v obdobju od marca 2023 do septembra 2023 sodelujejo poleg nas, študentov, ki obiskujemo magistrski program na fakulteti, pedagogov in strokovnjakov s FU ter MJU še javni uslužbenci, ki prihajajo z različnih ministrstev (iz državne uprave) in drugih organov kot mentorji študentom. Pred začetkom dela je bil namreč vsakemu študentu dodeljen mentor, zaposlen na upravnem področju, ki študenta najbolj zanima, in sicer gre za upra-

upravna svetovalnica

vne postopke s sociale, šolstva, gradnje in okolja, davkov, notranjih zadev, inšpekcije ter varstva osebnih podatkov in transparentnosti. Mentor tako usmerja, daje nasvete in nudi pomoč študentu pri pripravi strokovnih nasvetov na zastavljena upravno-procesna vprašanja.

Delo poteka pretežno od doma, kjer študentje najprej preučimo zastavljeno vprašanje s pomočjo različne literature in z nasveti mentorja, nato pripravimo osnutek odgovora. Za njegovo pripravo imamo na voljo približno 10 dni. Vprašanja so raznolika in specifična, zato je včasih težko posplošiti odgovor tako, da bo uporaben za širši krog uporabnikov. Pripravljeni osnutek nato posredujemo v pregled mentorju, ki napiše pripombe in zahteva popravek ali pa samo dopolni/popravi manjše napake. Ko je končna verzija pripravljena, jo objavimo na spletni strani ter obvestilo o objavi pošljemo glavnima urednikoma prof. dr. Polonci Kovač (FU) in mag. Matjažu Remicu (MJU), ki primer pregledata, in če je potrebno, popravita manjše napake. S tem je strokovni nasvet pripravljen »za uporabo«.

V vsem tem času delovanja spletne strani je nastalo približno 1500 primerov vprašanj in odgovorov, ki obravnavajo različna vprašanja in dileme, povezane z uporabo procesnih pravil in področnih predpisov, predvsem Zakona o splošnem upravnem postopku.

Projekt je za nas študente zares koristen predvsem z vidika pridobitve kakovostnih izkušenj in novih znanj s področja upravnega postopka, nadgradnje komunikacijskih spretnosti, organizacijskih veščin ter samomotiviranosti. Poleg tega z reševanjem avtentičnih življenjskih primerov pridobimo

dragocene izkušnje, ki nam bodo prišle prav pri delu v praksi. Spletni portal pa je v prvi vrsti najbolj koristen za uporabnike, ki ga sooblikujejo in pri tem preko novih ali že objavljenih vprašanj in odgovorov dobijo brezplačen nasvet za rešitev svoje težave oziroma vprašanja v upravnih postopkih.

Valinea Sušec

Kaj FUL Povezani sploh počnemo?

FUL Povezani organiziramo in izvajamo interesne dejavnosti za študente na področju kulture, športa, obštudijskega izobraževanja, mednarodnega sodelovanja, mladinskega turizma, založništva, informiranja, tehnične kulture in drugih področij interesnega delovanja študentov na fakulteti. Poleg tega povezujemo različna formalna in neformalna združenja študentov ter zagotavlja obveščenost študentov o vseh zanje pomembnih vprašanjih.

V prazničnem decembru smo organizirali **DRSANJE**

V decembru se je organiziralo drsanje, ki je potekalo v Hali Tivoli ob večernih urah.

Novembra in marca smo organizirali **BOWLING**

V novembru in marcu smo FUL Povezani organizirali bowling dogodek, kjer smo se udeleženci razdelili v skupine in med seboj tekmovali. Dogodek je potekal v popoldanskih urah v Woop Areni v BTC-ju. Namen dogodka je bil okrepiti medsebojne vezi, vzpostaviti prijateljsko vzdušje in še dodatno poglobiti prijateljske vezi. Bowling je bil odlična priložnost za druženje in zabavo. Hitro je minil, a smo s tem ustvarili nepozabne trenutke, ki so še dodatno pripomogli k naši povezanosti.

Organizirali smo več dogodkov in skupaj ustvarili nepozabne spomine. Veliko dogodkov organiziramo v sodelovanju s fakulteto ali študentskim svetom. Eden izmed večjih je študentski piknik, ki ga zdaj že tradicionalno organiziramo po koncu poletnega izpitnega obdobja.

Februarja smo organizirali **SMUČANJE**

Maja smo organizirali izlet v **GARDALAND**

V mesecu maju smo se odpravili na enodnevni izlet v Italijo, natančneje v zabavišni park Gardaland. Odšli smo v zgodnjih jutranjih urah in se vrnili v poznih večernih urah. Gardaland je znan po številnih atrakcijah, ki navdušujejo obiskovalce, zato smo študentje, ki obožujemo adrenalin, lahko prepustili vznemirljivim doživetjem. Vsaka atrakcija nam je ponudila izjemno mero adrenalina in nepozabnih trenutkov. Vsi smo bili navdušeni nad izletom in če bi imeli priložnost, bi ga z veseljem ponovili. Izlet nam je prinesel nepozabno izkušnjo, ki bo ostal v našem spominu še dolgo časa.

Novo leto smo preživel na prazničnem **DUNAJU** in v **BRATISLAVI**, kjer smo tako uživali, da smo se aprila ponovno vrnili

V mesecu aprilu smo se odpravili na tridnevni izlet, ki je vključeval obisk Dunaja in Bratislave. Prvi dan smo namenili raziskovanju Dunaja, medtem ko smo preostala dva dni preživel v Bratislavi. Imeli

smo priložnost okusiti lokalno kulinariko, spoznati tradicijo in običaje ter se povezati z atmosfero mesta. Ta izlet nam je omogočil bogato izkušnjo obeh mest, njihovo zgodovino, umetnost in življenjski slog. Spoznavanje kulture obeh držav nam je prineslo novo perspektivo in širši vpogled v obe državi. Izlet je bil nepozaben, saj smo imeli priložnost doživeti pestrost in raznolikost, ki jo ponujata Dunaj in Bratislava.

Februarja smo organizirali izlet v **BENETKE**

Na prelepih plažah Budve, mesta v samem srcu Mediterana, se je štiri dni odvijala Ekonomijada s FUL Povezanimi. Vsako leto Ekonomijado obišče več kot 1000 študentk in študentov, ki se zberejo z namenom druženja, spoznavanja novih ljudi ter ustvarjanja nepozabnih spominov in prijateljstev. Letošnja Ekonomijada ni bila nobena izjema. Poleg prijetnega druženja čez dan smo vsak večer zaključili z živahnimi zabavami, ki so prinesle dodatno pozitivno vzdušje in zabavo vsem udeležencem. To je bil čas, ko smo skupaj ustvarjali nepozabne trenutke in se povezali na edinstven način.

Maja smo obiskali **BUDVO**

Po zaključku izpitnega obdobja smo skupaj s Fakulteto za upravo in Študentskim svetom FU organizirali uradni zaključni piknik. Ta dogodek je bil odlična priložnost za sprostitev in druženje. Piknik je potekal na Študentskem kampusu, kjer smo imeli na voljo številne športne aktivnosti, kot so nogomet, košarka, badminton in odbojka. Poleg športnih aktivnosti je bilo poskrbljeno tudi za hrano in pijačo. Skupaj smo uživali ob dobri glasbi, se družili in delili izkušnje ter uspehe, ki smo jih dosegli med izpitnim obdobjem. To je bil čas za sprostitev in proslavljanje.

KRVODAJALSKA AKCIJA

V novembru je potekala krvodajalska akcija. FUL Povezani smo v sodelovanju s Fakulteto za upravo organizirali krvodajalsko akcijo za vse študente, študentke in zaposlene na FU. Potekala je na Zavodu Republike Slovenije za transfuzijsko medicino, kjer smo najprej

imeli predavanje oz. izobraževanje na temo krvodajalstva v Sloveniji. Izvedeli smo s kakšnim namenom so organizirane krvodajalske akcije in se izobrazili na področju krvodajalstva. Po predavanju smo se skupaj odpravili darovat kri. Potrebno je stopiti skupaj in pomagati vsem tistim, ki kri nujno potrebujejo.

Pri vsakem dogodku si prizadevamo, da je edinstven in nepozaben za vse udeležence. Želimo, da vsak dogodek prinaša novo doživetje, priložnost za druženje in povezovanje ter ustvarjanje neprecenljivih spominov. Tudi v nadaljnje bomo nadgradili in izboljšali dogodke, tako da bodo prilagojeni potrebam in željam vseh študentov. Verjamemo, da bomo s trudom, predanostjo in skrbno načrtovanimi dogodki še naprej ustvarjali edinstvene izkušnje ter zagotavljali nepozabne trenutke za vse, ki se pridružijo našim prireditvam v prihodnjih letih.

Lokacija
Fakulteta za upravo
Gosarjeva ulica 5
1000 Ljubljana

Kontakti
f @fulpovezani
@fulpovezani
info@fulpovezani.si

Facebook

Instagram

Delovanje Študentskega sveta FU v študijskem letu 2022–23

Mihaela Murdjoska

Študentski svet Fakultete za upravo je v mandatnem obdobju 2022/23 uspešno deloval kot organ, namenjen zastopanju interesov študentov Fakultete za upravo ter aktivnemu sodelovanju pri oblikovanju in izvajanju študijskega procesa na fakulteti. V tem mandatnem obdobju je ŠS FU izvedel konstitutivno sejo, štiri redne in štiri dopisne seje. Na konstitutivni seji na začetku mandatnega obdobja so bili izvoljeni predsednica, podpredsednik ter ostali predstavniki in predstavnice sveta. Na rednih in dopisnih sejah so svetniki ŠS FU oblikovali mnenja o pedagoškem delu v postopkih izvolitve v naziv visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev, volili člane komisij, delovnih teles in organov fakultete iz vrst študentov, podajali mnenja, pojasnila, predloge v zvezi s študentsko problematiko in potekom študijskega procesa za študente fakultete ter sprejemali sklepe o zadevah v pristojnosti Študentskega sveta Fakultete za upravo.

Sestava SŠ za mandatno obdobje 2022/23
Vir: arhiv SŠ FU

Eden najpomembnejših dogodkov, ki ga je Študentski svet FU izvedel v sodelovanju s Študentsko organizacijo FU in Fakulteto za upravo, je bila 13. Študentska konferenca na temo »Od Fakultete za upravo v kariero«, ki je potekala 1. marca 2023. Cilj konference je bil študentom ponuditi vpogled v različne poklicne poti, ki se jim odpirajo po zaključku študija na naši fakulteti. Gostje konference so bili diplomanti FU, ki trenutno opravljajo funkcije na vodilnih položajih v slovenski javni upravi. Med gostovanjem so delili svoje izkušnje, izzive in uspehe, ki so jih doživeli med študijem na fakulteti ter po njem.

13. Študentska konferenca: Od Fakultete za upravo v kariero

Tamara Fiksl

bivša predsednica ŠS FU

in glavna organizatorka Študentske konference 2023

V sredo, 1. marca 2023, je potekala 13. Študentska konferenca: Od Fakultete za upravo v kariero, tokrat prvič po dolgem času zopet v organizaciji Študentskega sveta Fakultete za upravo in Študentske organizacije FUL Povezani.

Osrednji dogodek konference je bila okrogla miza z enakim naslovom. Namen okrogle mize je bil od glavnih gostij, nekdanjih študentk Fakultete

za upravo in sedanjih šefinj na različnih nivojih slovenske javne uprave – ministrice za javno upravo Sanje Ajanović Hovnik, načelnice upravne enote Črnomelj mag. Gordane Mikunovič in vodje kadrovske službe na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano mag. Katarine Hočevar – izvedeti, zakaj so se v preteklosti odločile za ta študij, kako jim je študij pomagal na poti v kariero, kakšna je bila njihova poklicna pot in kako ocenjujejo med študijem pridobljeno znanje in kompetence. Gostje so se strinjale, da Fakulteta za upravo v času študija posamezniku nudi veliko mero interdisciplinarnosti, spodbuja vztrajnost, samostojnost in samozavest ter nudi podlago za nadaljnjo pot, ki je lahko, kot dokazujejo naše gostje, zelo uspešna.

Za izvrstno vodenje okrogle mize se zahvaljujemo Gregu Rudolfu, mag. upravnih ved, našemu nekdanjemu študentu in predsedniku Študentskega sveta Fakultete za upravo za mandata 2019/20 in 2020/21.

Poleg okrogle mize so na dan konference potekali tudi spremljevalni dogodki. Delavnico Ustvari svoj CV, kjer so študenti lahko izdelali CV s pomočjo

spletnega portala Europass, je izvrstno izvedla asist. Špela Mar. Vzporedno so potekale tudi predstavitve delodajalcev. Pridružili so se nam Upravna enota Ljubljana, Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja, Ministrstvo za javno upravo, Suncontract – Sonce energija in Deloitte. V pogovoru z delodajalci so imeli študenti priložnost spoznati njihovo delo, izvedeti več o pogojih za zaposlitev, se dogovoriti za opravljanje študijske prakse in prejeti relevantne kontaktne podatke. Med celotnim dogajanjem po končani okrogli mizi je potekalo tudi brezplačno fotografiranje za CV.

13. Študentsko konferenco ocenjujemo kot uspešno, saj smo jo lahko izvedli v celoti in po pričakovanjih, udeležilo pa se je tudi kar nekaj študentov. V prihodnje si želimo še večje udeležbe.

Če imate predloge ali želje o osrednji temi naslednje (14.) Študentske konference ali pa bi morebiti želeli sodelovati pri njenem snovanju in izvedbi, nam to prosim sporočite na elektronski naslov Študentskega sveta Fakultete za upravo: studentski.svet@fu.uni-lj.si.

ČASOVNICA

9.00 – 10.30

OKROGLA MIZA: Od Fakultete za upravo v kariero

10.30 – 12.00

Brezplačno fotografiranje za CV

10.45 – 11.30

Skupina 1: DELAVNICA: Ustvari svoj CV v P12 (Ne pozabi se predhodno registrirati v portal Europass za lažje delo na delavnici)

Skupina 2: PREDSTAVITVE DELODAJALCEV IN HITRI ZMENKI Z DELODAJALCI prostor pred P14 (UE Ljubljana, Ministrstvo za javno upravo, Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja, Sonce Energija – Suncontract, Deloitte)

11.45 – 12.30

Skupina 1: PREDSTAVITVE DELODAJALCEV IN HITRI ZMENKI Z DELODAJALCI prostor pred P14 (UE Ljubljana, Ministrstvo za javno upravo, Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja, Sonce Energija – Suncontract, Deloitte)

Skupina 2: DELAVNICA: Ustvari svoj CV v P12 (Ne pozabi se predhodno registrirati v portal Europass za lažje delo na delavnici)

13. ŠTUDENSKA KONFERENCA FAKULTETE ZA UPRAVO

13.11.2020 | 9.00 - 12.30 | FAKULTETA ZA UPRAVO | P14

